TERENTIVS CHRISTIANVS, SIVE

Comœdiæ Duæ, Terentiano ſtylo conſcriptæ:

Ad vſum Scholarum ſeorſim excuſæ.

TOBAEVS.

IVDITHA.

His acceſſit Pſeudoſtratiotes, Fabula Iocoſa ac Ludicra.

Authore CORNELIO SCHONAEO.

LONDINI:
Ex Typographia Societatis Stationariorum. 1620.

PVerum (vt inquit Lilius apud Anglos Grāmaticus non ignobilis) nil nisi pura decent. In Terentio est pura oratio : materia verò vt plurimū impura: nec mirum. Quid enim aliud à misello ethnico, verum Deum veræ puritatis fontem ignorante, expectare possis? Operæpretium itaque fecit Schonæus vir doctissimus, qui in gratiam Christianæ pueritiæ materias castiores pura Terentij phrasi vestiuerit, vt pueritia vnà cum orationis elegantia, morum quoque sanctitatem & probitatem imbiberet. Pauca autem delibauimus, quia in hoc genere pauca sufficere videantur. Apocrypha vero selegimus, nō quia sanctiora aut veriora, sed quia lusibus aptiora iudicamus : imprimis Tobijam, & Iuditham, quorum vtrumque doctus quidam Theologus sacrum potius poema, quam historiam appellandum arbitratur : Notum est præterea & vulgari sermone tritum prouerbiū : Non est bonum cum sanctis ludere. Quid autem scripturis canonicis diuinitus inspiratis augustius & sanctius inter homines inueniri potest? His itaque addere, detrahere, omittere, sermones & personas affingere, & huiusmodi quæ poetica licentia postulat, nonnullis quos temere offensos nolumus, religio est. Nam quæ in his libris vel falsa, vel dura, vel impura videri possunt, ea piorum præceptorum prudentiæ relinquo. Vale Lector amice, & ista vel omitte vel fruere bono tuo.

ACTORVM NOMINA.

TOBAEVS, senex
TOBIAS, Tobæi filius.
MYDA, Tobæi puer.
ACHIOR, AEGIO, NABATHVS } tenuioris fortunæ homines
RAPHAEL, genius adolescētis forma indutus.
ANNA, Tobæi vxor.
SARA, Puella.
RAGVEL, Saræ pater.
EDNA, Raguelis vxor.
PHÆDRA MYRRHINA } Ednæ pedissequæ
SOSIA, Raguelis seruus
LYCHAS, Raguelis puer
GABEL, senex.

PRO-

Trimetri.

SAluete spectatores candidissimi,
Huc quotquot accessistis, Actiunculam
Nouam hanc vestra decoraturi præsentia:
Priusquam noster hic grex in proscenium
Se conferat, rogatos vnum hoc vos velim
Maximopere, vt mihi quæ ad hanc rem attinent
Pauca loquuturo, paulisper dignemini
Accomodare aurem patientem ac beneuolam.
Dum nuper hæc in lucem prodit fabula,
A malevolis quibusdam nostram industriam
Sentimus improbarier: qui ipsi tamen
Ignauia torpescentes, nullum suæ
Quam vbique venditant, scientiæ specimen
Vnquam edidêre, sed in canum mordaciũ
Morem, bonorum diligentiam suis
Conuitus, dicterijsq; identidem
Lacerant, nihil ipsi proferentes doctius.
Quorum vt minus nos commoueat procacitas,
Vester candor, & humanitas facit: quibus
Si noster hic labor non improbabitur,
Abunde magnam consecutus gloriam
Mihi videar. Nam veluti à laudatis viris
Laudari pulchrum gloriosumque est; ita à
Malis culpari, aut illudi, pulchrum arbitror.
Facessat ergo iniquorum calumnia,
Illustrium facinorum indiuidua comes:
Quæ nunquam gliscit, ac furit impotentius

Quàm cùm se frustra niti intelligit: putes
Cicadam alis correptam. Sed quò nos rapit
Animi calor, dum malevolos vlciscimur?
Nunc quam sumus acturi cognoscite fabulam,
Ex mysticis vobis depromptam literis.
Non hic amore demens adolescentulus,
Pudenda coràm iactitabit crimina:
Nec fabulosus quispiam Deus, viri
Mentitus formam, amantem fallet coniugem.
Nec servus argento emunget senem: Nihil
Horum nostra exhibebit Actiuncula:
Nil hic profanum, aut ludicrum: verùm sacram,
Piamque grex repræsentabit historiam.
Cui si quis attentas aures accõmodet,
Multa in animo ipsi considebunt commoda.
Quapropter vt frequentes, & alacres modò
Huc confluxistis, ita fauete silentio:
Ne quid tumultus inter vos ortus, gregem
Hunc nostrum scenicum interturbet. Hic puer
Quem conspicamini exire in proscenium,
Vobis periocham recitabit comœdiæ.

COMOEDIAE PERIOCHA.

TOBAEVS operam humandis nauans mortuis,
Deiq; sacro mancipatus cultui,
Visu spoliatur infelix, Mox inopia
Periclitans, gnatum ad Gabelem in Mediam
Ablegat, repetitum pecuniam penes
Hunc quondam depositam. Qui in itinere comitis

Raphaelis opera ducit Saram sui
Avunculi gnatam vnicam vxorem. Dein
Domum reversus, ab eodem edoctus, patri
Amissum restituit visum: aedes gaudio
Praeter spem obiecto vndiquaque perstrepunt.

Actus I. Scena I.

TOBAEVS, MYOA.

Trimetri.

QVIS te Deus cœli, terraq; conditor
Mortaliumq; plastes, dignis efferat
Laudibus? & ad invictam tuam potentiam
Caecutienti non stupescat pectore?
Qui omni prior tempore, ac aeuo vetustior,
Cùm nihil in rerum natura iam existeret,
Cœlum, terraq; machinam meditullio
Aëris inhaerentem, suoq; pondere
Libratam, olim ex nullo creasti semine,
Creatáque inscrutabili prudentia
Porrò tutaris, conseruas, atque vegetas.
Nae ego statim primis ab incunabulis
Te iure feci maximi: tibiq; me
Per omnia pater obsequentem praebui: &
Spretis calumniantium conuitijs,
Tuo me totum mancipaui cultui.
Ad te sacram veluti ad ancoram Deus,
Humana destitutus ope me confero.
Meorum tu laborum requies, tu vnicum
In rebus desperatis praesidium mihi,

Profectò inhumanus sim, ac caute durior
Adamantina, hominisque indignus cognomine,
Salutiferis tuis praecepsis si velim
Praefractus aduersarier. Nihil mihi
Dulce sine te: sed austera, insuavia,
Aspera, tetrica, amaráque videntur omnia,
Ni tu nostri misertus, aegritudines,
Crebrasque anxietates melle tuo condias.
Quare vt longo ceruus anhelans cursu, ac siti
Enectus, siccis inhiat vndam faucibus,
Ita ad tuam Deus tutelam confugit
Graui perculsa mens solicitudine: nec hinc
Vnquam nisi refocillata reuertitur.
Scaz. Quid obsecro vita hac habet voluptatis?
Quid non potiùs laboris, ac molestiae?
Quae non pericula generi mortalium
Impendent, vrgent, obruũt? Et quod magis
Dolendum, cùm omnis securi infortunij,
Extra periculum nos positos maximè
Putamus, saepe ab inopinato turbine
Prosternimur: risusque in fletum, gaudium
In luctum, & in gemitum iocus conuertitur.
Nec est quod externa hîc exempla recenseam:
Abunde nobis talium superest domi.
Atque adeò varios ipsi perpessi sumus
Scaz. Casus frequenter: tum, inquam, quando carceri
Inclusus, arctisq; colligatus vinculis,
Infanda patiebar miser. Animum tamen
Quamuis indignis tractatus modis, nunquam
Despondi: sed tuam Deus implorans opem,

Ne

Ne vnquam quidem frustratus sum: adeò vt qui
Præsens exitium molirentur, hi suis (mihi
Ipsorum pedicis irretiti, protinus
Tibi pœnas dederint. Atque huius rei exemplum Scaz.
Nobis exhibitum est in Senacheribo, qui mihi Sept.
Infensus, quòd inhumata aliquot cadauera,
Immanibus turpiter obiecta bestijs,
Misertus sub terra defoderam, statim
Et me, meamq́; coniugem, & charum mihi
Filiolum iussit comprehendier. Qua re
Comperta, sine mora solum vertens, manus
Furentis effugio. Ille mea amens diripit, Scaz.
Aedesq́; nostras occupat. At vide obsecro,
Quàm infeliciter hæc illi res successerit,
Et quem exitum eius sortita sit immanitas.
Nefando demereri sibi dum crimine
Deum parat, agitatus infernalibus
Furijs, nati jam destinati victima,
Patrem trucidant impium: Atque ita scelerum
Vindex Deus commissum vlciscitur nefas,
Qui licet ad puniendum sæpe tardius
Assurgat, effugiet tamen nemo nocens
Eius flagellum: & longiorem sæpiùs
Acerbitate pœnæ compensat moram:
Ergo saluti qui suæ Dimet.
Velit consultum, omni Deum reuerentia
Supplex colat, præceptisque illius obsequi
Indesinenter studeat: sic illi nihil
Vnquam nocebit fraus calumniantium:
Ac impetentium mendacia facilè

 Eludet,

Eludet, diuina adiutus ope. Sed iam ad id
Tempus est reuerti, cuius vnius gratia
In publicum hodie prodij. quin filio
Potius dedam id negotij. Puer heus, protinus
Accerse huc ad me filium. Myd. Curabitur.
Sed vbinam eum nunc esse existimas here?
Tob. Apud matrem in triclinio, ehodum propera.
Myd. eo.
Tob. Iamiam aderit opinor, vbi se huc intellexerit
Ad me vocarier: adeo per omnia
Patri obsequentem sese præbuit hactenus. Ob. (vel
Quemquamnè hominem posse in animo instituere,
Parare, quod sit charius, quàm ipse est sibi?
Septen. *Ego pol hoc modo me erga illum affectum sentio.*
Sed ostium à nobis crepuit, atque ipse exit foras.

Actus I. Scena II.

TOBIAS, TOBAEVS.

Eiusdem generis.

QVID, hiccine patrem astare dicebas Myda?
Sed eccum: adibo. Mi pater, adsum. nũ quid est
Per me curatum quod velis? Tobæ. Probè facis
Fili, quòd accersitus protinus aduolas.
Accede propiùs, habe quod mandem. Tob. Impera
Quod vis, quicquid præceperis, effectum dabo.
Tobæ. Achiorem, Nabathum, atque Aegionem illum senem,
Septen. *Consanguineos nostros absque mora conueni: quibus*
Cum pauperie sat scio, res est domi: dicesque me
Cupere, vt conuiuæ hodie esse dignentur mihi:

Nihilq;

Nihilq́; cunctentur, sed protinus simul
Omnes vt adsint curent. Tobi. Hem, fiet pater.
Toba. Gaudeo me jam inde ab adolescentia semper Scaz.
Eo fuisse animo, vt nihil minus putem
Perire, quàm quòd in egenos confertur. At
Haec vxori mecum non conueniunt: venit
Sapè ad me clamitans, quid agis Tobae? cur
Rem omnem profundis? cur quod nos comparavimus
Nostrum defraudantes genium, tu crebrioribus Sept.
Conuiuijs insumis? haud existimans,
Quanto labore partum. Et longè errat, mea
Quidem sententia, quae quod famelico
Tenuiorum ventri saturando impenditur,
Arbitretur perire. Mea sic est ratio,
Et sic animum induco meum: qui egestate, Scaz.
Fame. aut siti periclitantium suis
Facultatibus opitulatur, deum sibi,
Non hominem demeretur. Sed cesso domum
Reuerti, vt quod opus sit futurum apparem?

Actus I. Scena III.

ACHIOR, AEGIO, NABATHVS, TOBAEVS.

Trochaici catalectici, partim septenarij, partim octonarij.

BENE profectò habet, quòd hodie me famelicum
Ad suum Tobaeus prandium inuitauerit.
Nam domi mihi culina frigido languet foco:
Vacuus crepitat inedia venter, dentesque pruriunt:
Stomachus latrat: vix quemquam puto fame magis
Effractum. Sed nosterne hic est Aegio procul

Huc

Huc quem aduentare video? est ipsus: alloquar
Hominem, vt quò properat intelligam. Salue Ægio.
Aegi. Et tu tantundem Achior. Achi. Quid ita
currris? aut
Senar. 2 Quonam tam præcipiti festinas gradu?
Aeg. Rectà ad Tobæum qui me per filium modò
Apud forum iussit accedere protinus ad prandium.
Achi. Quod audio? huc
Et nos ieiunis properamus faucibus. Aegi. (mihi
Senar. Optimè herculè factũ. Oh, nũc demũ solida videtur
Hæc voluptas, cum & te participẽ eiusdẽ fore audio.
Sed quis iste, nonne Nabathus? aut ille est, aut parũ
Prospiciũt oculi. Achi. Vide vt properet: heus, respice
Iamb. Ad me Nabathe, est quod tibi dicam: paululum huc
Digredere. Nab. Non audio. Aegi. Res seria est.
Na. Ah, desine
Meũ iter impedire, quãdo ad rem vehemẽter seriam
Acat. 2. Accurro, nempe ad conuiuium: & inanitate
Intestina mihi iamdudum murmurant, valete.
Achi. Obtundis, resiste, nos eodèm, tendimus. Nab.
Alias res agitis. Aegi. Certè, resiste inquam. Nab.
Quò ergo mihi
Esse iter creditis? Aegi. Ad Tobæũ. Na. Profectò rem
Tetigisti acu, huccine sed & vos inuitatos dicitis? A.
Sumus ô bone. Nab. Quid hic cunctamini igitur tã
Aut cur nõ recta proceditis? maturemus: mihi (diu?
Etenim venter inedia ferè exhaustus est. Aegi. Pro-
be monet:
Nam meus quoque iampridem animus in patinis est.
Na. Commodè

Ecce domo egreditur Tobæus. Salue plurimum
Vir colende. Tobæ. Amici saluete, hoc est gratior
Vester adventus mihi, quòd maturiùs simul
Omnes advenistis. Sed nescio quid suspicer,
Quod nos soluto conuenitis infrequentiùs.
Nam quid est quod vos à nostris ædibus auocet?
Ne celato, vt offensæ medeamur. Achi. Ah, tace
Sodes, nemo est qui nos excipiat prolixius,
Lautiùsq;. Tobæ. Quid causæ est igitur, quòd rariùs
Hîc vos video? an quia non inuitauerim priùs?
Aegi. Isthuc ipsum mi Tobæe: pudet enim accedere
Non vocatos. Toba. Ah, quasi qui sim nondum etiam satis
Perspectum habeatis. An ignoratis bonos
Ad bonorum prandia vel vltro solere accedere? Senar.
Quapropter mittite posthac pudorem inutilem:
Non solùm vocatis, at etiam inuocatis hic locum
Vobis scitę paratum esse. Sed accumbamus. Puer,
Hem cape guttam, ac manibus cedo aquam. Agite, prandium
Interim, dum de loco altercamini, corrumpitur.
Tu mihi dexter accūbe Aegio, tu sinister Achior,
Tu Nabathe ex aduerso sedebis commodè.

Actus I. Scena IIII.

TOBAEVS, AEGIO, NABATHVS.

Trochaici catalectici, senarij & septenarij, & pauci octonarij.

ANtequam amici hisce dapibus corpusculum
Reficiamus, primū diuinæ in nos munificentiæ
Gratias

Gratias agamus: ne dum temporario
Pascitur corpus cibo, mens dignior,
Et potior nostri pars contabescat à Deo
Destituta. Ægi. Sapienter, pieq; mones Tobae: nam
A precatione conuenit conuiuium,
Auspicari. Toba. Exordiar igitur. Pater
Cœlestis, qui pane quondam ex æthere
Demisso maiores nostros inedia periclitantes
Acat. Affatim, largéq; omnes saturasti: oramus, vt cibum
Quem tuo beneficio sumpturi sumus,
Nobis esse salutarem velis: quo corpore
Simul & animo ita refocillemur, vt post hanc breuē
Et fragilem vitam, tuo cœlesti nectare
Iamb. Tecum perpetuò contingat epularier.
Conui. Amen. Toba. Agite cognati charissimi, satis
Iam moratū est: quisq; arripiat quod palato maximè
Sapiat. hunc quid armū ouillum dissecare veremini?
Quisq; sibi persuadeat domi se esse sua. Nab. Sedulò
Operam nauamus Tobae: apud mensam etenim ne minem
Conuenit verecundari: namque in hoc apponitur
Quicquid infertur, non vt oculos pascat, sed vt
Esurientem placet stomachum. Quin inutilis mihi
(Ne quid simulem) semper visus est pudor,
Dum præstò est, quo ventrem exatures famelicum,
Iamb. A cibo ieiunis temperare faucibus.
Tobæ. Æquum dicis. at interim, tuus quid cessat cantharus? (ti sit precor
Nab. Ægio, hūc tibi præbibo cyathū. Ægi. Vt salu-
Mi Nabathe. Toba, Ecquid tibi hoc villi sapit?
Nabat.

Nab. Nunquã, ita me Deus amet, gustaui meracius.
Toba. Hem, quidnam sibi vult hic præceps filij
Interventus? quàm vereor ne quid mali
Nunciet: & nescio quid infortunij Iamb.
Animus præsagit mihi.

Actus I. Scena V.

TOBIAS, TOBAEVS, ACHIOR.

Eiusdem generis.

———HEV pater, non ita procul (deliter
Hinc reperi quendam ex consanguineis nostris cru-
Interfectum. *Toba.* Hem fili, quid ais? occidi.
Facilè divinabam fore, vt huius prandioli breue Iamb.
Gaudium ægritudo aliqua interturbaret: nihil
Adeò in rerum natura reperias prosperum,
Ac beatum omni ex parte. Experior verissimam
Tandem esse Amosi vatis sententiam
Illam qua monet, ne rebus elati prosperis
Genio indulgeamus: namque hoc insolentiæ
Crimine Deum irritatum, mutaturum breui
Conditionem rerum, próque lætis tristia
Suppeditaturum. Sed ne nos debiti
Obsequij obliuiscamur, præstiterit surgere,
Vt amici cadaver à ferarum morsibus
Vindicem, ac sepeliam. *Achi.* Pol ne feceris
Si sapis Tobæe, nisi te præsens in periculum
Conijcere malis, quàm edicto Principis
Obsequi. *Tob.* Facessant regis crudelissimi
Imbelles minæ, magis stimulant cœlestia
Me Dei precepta: quibus præstiterit obsequi,
Quàm

Quàm impiys tyranni constitutiunculis.
Sed nihilo minus vos, dum adsum, pergite
Interim apposito non parcere cibo. Mox simul
Ac consanguinei perempti corpus publica
E via clã ad nos protraxero, huc recurram protinus.

Actus I. Scena VI.

NABATHVS, ACHIOR, AEGIO.

Eiusdem generis.

QVAM vereor miser ne sibi perniciem exitiumque adferat
Hic homo, dum nimium præfractus, suæ
Neminem patitur refragari sententiæ.
Quoties ipsum clam admonui, quoties sibi
Vt caueret obtestatus sum? at nihil
Exorabam vnquam. Achi. Ego quoque eadẽ sedulò
Quanquam sæpè inculcabam, semper tamen
Surdo occinebam fabulam. Aegi. Mirum est ho-
Iamb 2 *minem adeò*
Suæ sententiæ esse tenacem, vt ne optimè quidem
Consulentibus dignetur acquiescere.
Quid quæso cum huiusmodi agas hominibus, sua
Excæcatis pertinacia? Deum
Oremus: vt temerariam eius confidentiam
In meliorem vertat quàm nos remur exitum.

Actus I. Scena VII.

TOBAEVS, ANNA.

Skazontes.

CVM mecum sceleratos mortalium mores
Perpendo, non possum quin defleam nostra

Adeò

Adeo deploratum ætatis ſtatum. Quid non
Audent homines peruerſi? quod ſcelus quamuis
Abbominandum, perpetrare cunctantur?
Dura quidem nos Iſraelitides ſemper
Hos inter Niniuitas paſſi ſumus, nunquam
Tamen atrox efferatæ incanduit gentis
Crudelitas in nos immanius, quàm nunc.
Profectò non parcunt nobis magis, quam ſi
Illis res eſſet cum pecudibus, aut brutis.
Id eſſe verum haud diffitebitur, quiſquis
Huius trucidati vndiquaque diſſertum
Vulneribus corpus intueatur: heu, quiſnam
Tam diras non execretur manus, tale
Quæ non erubuerint facinus? Videte oro
Quam fœde ac turpiter cadauer hoc omni
Ex parte ſit laniatum, quàm nihil toto
Illæſum corpore relictum: à truci credas,
Vrſo diſcerptum. Tam infandum Deus cernis
Et impunitum relinquis ſcelus? An. Quiſnam hic
Stomachatur? hem marite mi, quid eſt ſodes
Quod tantopere iratus incuſas? ſatin' ſaluæ
Res? quid taces? Tob. Quid incuſem rogas? ecce
Quam immaniter hic noſter amicus trucidatus
Sit. An. Me miſerã, interij. Quis auſus eſt hoc tam
Horrendũ facinus? Tob. Quis niſi quiſpiam ex hiſce
Niniuitis: quorum acerbitas inardeſcit
Iampridem in nos amarulentius. An. Næ iſte
Quauis tigri fuit crudelior, verùm
Quis ipſum huc deuoluit? nam modò foras fortè
Dum prodeo conſpiciebam nihil. Tob. Credo.

An. Eho, quin respõdes? Tob. Iam audies rem omnẽ:
Modò prandio vix dum incœpto, venit ad me filius,
clamans,
Octo. *Quendam ex consanguineis non ita procul nostris*
Ab ædibus miserè iacere confectum.
Hîc ego relicta mensa, protinus rectà
Eò me confero. Ac primùm quidem cædem
Contemplatus omnium immanissimam, multum
Diuq́; fleui: mox sublatum in humeros, huc
Ad vos deportaui cadaver. An. In quem vsum?
Cedò. Tob. Quò sub noctem clam sepeliam. An. Ah,
demens? *(tes.*
Sepelias? Tob. Quid ni timida? An. Vide quid incep-
Non te latet quantopere interminatus sit,
Assyria rex, ne quis nostratium tentet
Israelitarum cadauera vsquam clam
Defodere: idcircò, si sapis, caue, ne & nos
Simul omnes tecum perdas. To. Nihil agis: nunquã
Vita defunctos hoc obsequij genere desistam
Sept. *Prosequi: etiamsi mille tyrannus intentet*
Cruces. Quamuis mortem minitetur, in mortem
Nihil est, quod magnopere metuã, mali. An. Mi vir
Si tibi consultum vis, sententiam muta. Ah,
Quàm vereor ne hoc quantũ nunc tibi sedet cordi,
Tantum nobis propediem incommodet. Tob. Pergin
Mulier esse? vllamne vnquam ego voluirem, in qua
Tu mihi non fueris aduersata? Quòd si nunc
Quæram, quid si quod peccem, nescias, in qua
Re tam confidenter resistas mihi. An. Ehen, quid,
Egon' isthuc nesciam? iam sæpius frustra

Quid

Quid me solicitet, exposui tibi. Tob. Mitte
Malè ominarier : satis mihi quæ in rem
Sunt ipse perspicio. Quasi antea nunquam
Idem impunè à nobis sit factitatum. An. Non
Nego, verùm hodiè minus expedit. Tob. Abi stulta,
Nihil dicis : præstat Deo obsecundare (confido
Quàm homini : huic enim nostrum hoc gratum esse
Beneficiolum. At satis superq́; cessasse
Hic videor, ne quis rem fortè subodoratus,
Maiestatis læsæ nos deferat. Corpus
Interea hoc auferam mecum domum : vt noctu
Semotis arbitris clam sepeliam : nam quod
Cavere potes, stultum est admittere. hinc ad relictos
Me conferam amicos, quos vereor ne mea mora of-
fendat.
An. Insanè. Perij, iam mihi videre videor cladem
Ex huius temeritate brevi profecturam.
Deum immortalem ! adeon' pertinacem esse
Hominem, adeoque inexorabilem ac durum,
Vt neque lachrymis, neque precibus licet blandis
Magis moveatur quàm saxum ? ô grauis luctus !

Actus II. Scena I.

SARA.

Senarij & octonarij Iambici.

NÆ ego omniũ puellarũ merito sum infelicissi-
Superis invisa pariter, ac mortalibus. (ma,
Vtinam dehiscat terra, meq́; absorbeat (tatibus
Suo hiatu : vsq; adeo huius vitæ vndiquaq́; calami-
Referta pertæsum est, Eheu me infelicem, nihil magis
Optẽ, quã his miserijs in deterius semper gliscẽtibus,

Quam ocyssime defungier. Mors si concedatur, mihi
Quovis beneficio futura est gratior.
Nam quid tandem est, quod in hac vita diutius
Esse velim, aut cur non malim aboleri protinus?
Quoquo vorsum foras prospicio, passim irrideor
Misera, ac conspuor ab omnibus: Imo, quod est longe crudelius,
Cuncti me ut portentum execrantur, horrent ut veneficam:
Quin & diris ut parricidam devovent:
Vtpote quæ septem mihi coniugij fœdere
Coniunctos adolescentes, iam usu matrimonij frui
Parantes, prima nocte omnes immaniter
Trucidasse existimer. At tu Deus, cui vel intimi
Humani pectoris patent recessus, scis me ab hoc scelere
Esse alienissimam, meosq; mores omni crimine
Impietatis vacare: ac me vitam nullis obnoxiam
Facinoribus hactenus exegisse. Nunquam enim
Septen. *Quicquam in me admisi turpius: nec me iuvenculis*
Lascivioribus sodalem præbui.
Sed impudicorum, Deus, commercium
Cane peius & angue semper vitavi, totos dies domi
Me apud parētes cōtinens: dūq; illa choræas ductitāt
Viris commistæ, dum voluptatibus, ac fœdis lusibus,
Septen. *Genioq; indulgent, ego parentum admonitionibus*
Morem gerens, tuam in nos beneficentiam,
Conclave ingressa interius, supplex laudibus
Consuevi prædicare. Quod autem septies
Coniugium auctoritate paterna repetij,
Non tam explendæ libidinis, voluptatisve gratia,
Quam sobolis procreandæ studio tentatū est. Nam in
me

me, Deus,
Omnis posteritatis nostræ spes incumbit: nihil Sept.
Parentibus meis præter me liberorum suppetit
Amplius. Ast adolescentes septem, me quibus
Nuptum locauerat pater, Dimet.
Non à me, vti probe nosti Deus, sed à cacodæmone
Nescio quo necati sunt: quòd hi fortasse me, Troch.
Aut illis ego fuerim indigna: aut quod alteri
Me illibatam forsan reserues coniugi.
Hæc vtcunque, Deus, coniecturis assequor:
Nam arcana tui sensus consilia ingeniolis
Nostri captum longe excedunt: adeo vt si quis tuam Sept.
Curiose scrutari velit sapientiam, Troch.
Vel talpa protinus reddatur cæcior. (dulo
Quapropter mi Deus, si vnquã tibi placuit, quod se-
Egi hactenus: si nondũ nos in totũ auersaris: precor
Vt me vel illico è medio tollas, & ab his conuicijs,
Quibus infelix iam vbique lacessor, vindices:
Aut si tuum Pater promeruisse videor clementiam,
Facilem quæso meis tandẽ querelis aurem præbeas,
Meisque os obtures obtrectatoribus, quo desinant
Suis me posthac immerentem traducere mendacijs.

Actus II. Scena II.

RAGVEL, SARA.

Eiusdem generis.

QVam hîc audio eiulantem, & calamitatem de-
flentem suam?
Mirum ni filia est: certe ipsa est: facilè diuino verũ.
Sed abitum parat, accedam propius, ac compellabo.
Quid est

Septen. *Filiola mea quid te ita ſolicitat, vt omnia queſtubus*
Suſpiriiſq́; cõpleas? Sa. Pater, ah rogitas? quaſi mihi
Querẽdi iuſta deſit cauſa. R. Nata mea nõ me latet
Quàm indigna ſis paſſa: at quid vanis proderit
Scaz. *Excarnificaſſe animũ queremoniis? parũ ex ſentẽtia*
Cùm res ſuccedunt, mentem conſolari conuenit
Spe fortunæ ſecundioris. Nam velut
Summã rerum proſperitatẽ frequenter infelicitas
Excipit, & extremi infortunii caſum
Non rarò inſperatum conſequitur gaudium.
Sar. Quod mihi quæſo cõmemoras gaudium pater?
Iampridem de nobis actum eſt. Quare nihil
Malim, quàm ex hiſce quàm primùm ſubduci calamitatibus.
Rag. Ah, mitte deſperare: nam quod nobis difficilimum
Videtur, à Deo vel ſolo nutu præſtari poteſt:
In hunc omnem tuam fiduciam tãtùm fac conferas,
Cui quid nobis, tuæq́; ſaluti maxime
Expediat, exploratum eſt: nec quenquam ſolet
Affligere temere: non enim noſtræ ſtudet
Perniciei, aut exitio, ſed ſaluti potiùs: &
Septen. *Licet ea quæ nobis in hac vita obtingunt, dura aſperaque*
Frequenter videantur, minimè tamen incuſandus eſt Deus:
Vtpote qui norit optimè, quid hominibus potiſſimùm
Conducat. Atque ideò quemadmodum probus
Medicus, non dulcia ſemper animo ægroto, at amara ſæpiùs

Miſcet

Miſcet pharmaca. Sa. Equidē nil refragor pater:
Scio Deo ſic viſum eſſe: at quæ tot ſimul
Suffecerit ærumnis, & contumelijs?
Vtcumque crebra tolerandum eſſet orbitatis tædiū
Triſtiſque peremptorum iactura coniugum,
Si non meos ſponſos, malis ipſa occidiſſe dicerer
Artibus. Eheu, quæ non paſſim convitia
Et ſcommata in me conyciunt homines vaniſſimi? quibus
Non traducunt dicterijs? Quin nomen commutant mihi.
Pro Sara appellantes Zaram: videlicet parricidij
Facinus exprobrantes. Hoc eſt quod mentis ægritudinem
Exaſperat, nec ſortis me ſinet obliviſcier meæ.
Rag. Durum quidem anime mi fateor, ſed levius fit patientia,
Quicquid nefas eſt corrigere. Nec nobis in manu eſt Sept.
Quid dicant homines, ſed ne id iure obiecerint
Summa adhibenda eſt cautio. Quapropter oro patienter feras:
Non fruſtra culpes, quod nequit mutarier:
Latura patientia aliquando abunde magnum præmium.
Sar. Age pater, dabimus operam: at numquid aliud eſt quod me velis?
Rag. Sequere me intro: iamdudum enim te mater expectat domi.

Actus II. Scena III.

Tobaevs, Anna.

Eiusdem generis versus.

DEũ immortalẽ, quidnam hoc obſecro mali eſt?
Quæ hac eſt calamitas? oculi proſpiciũt nihil,
Viſus plane perijt, quò me vertam miſer?
O dolor, ecquis me viuit infelicior?
Scaz. *Perij, peſſime hodie hic dies mihi illuxit.*
An. Quis hic vociferatur pro foribus? mi vir hic
Quid inſolens ſibi vult queſtus? quid deeſt
Tibi? ſatin' ſanus? Hei mihi, quiſnam tuum
Fimo fœdauit vultum? quid conniuent oculi? Tobæ.
Ah occidi
Miſer, lumen, quo nihil eſt homini charius,
Mihi infelici penitus ereptum eſt. An. Quid ais? hẽ,
Numnam perijmus? quid terram proſpectas? erigito caput (det?
Obſecro, quid obuertis mihi occipitiũ? an te tui pu-
Tob. Quid faciam infelix? vix ſum apud me, ita hac mihi (Deum
Mentẽ penitus eripuit inexpectata calamitas. An.
Immortalem, quid hoc monſtri eſt? homo plane excæcatus eſt.
Sed vnde quaſo mi vir hoc tibi profectũ eſt infortunium?
To. Aliquantulum permitte ad me vt redeã, audies
Rem omnem. An. O miſeriam! Tob. Totam hanc noctem propemodum
Duxi inſomnem, dum conſanguinei noſtri corpus ſepelio.

Poſt

Post multam tandem noctem ad somnum me compono, cúmque iam
Paucas quievisse horas, expergiscor denuo: ac statim
Apertis illabitur oculis avicularum, quæ forte clam
Me, parieti cervicali meo contiguo adhærebant,
Stercus calidum. Hîc ego simul & inopinato casu, & Scaz.
Dolore exanimatus, è lecto provolo, meos (gravi
Identidem oculos suffricans: at quo magis
Illapsum eluere fimum enitor, hoc video minus.
Quid hoc, an non prodigij simile? An. Me miseram! occidi.
An quicquam mentiebar tunc, cum quiddam nobis tristius
Impendere augurarer? ô miserum vespillonem! vide
Quæso quã magnificũ tibi pro tot tantisq́ officijs tuis
Referatur præmium! nunc animadvertis arbitror Sept.
Deo displicuisse quod abs te actum est hactenus. Tob. Mitte obsecro
Convitiarier, satis me cruciat infortunium
Meum, etiamsi tu exprobrando non refrices. An. I nunc, & Deo
Tuum hoc beneficium iacta gratissimum
Fuisse. Viden' quàm ridicula tibi persuaseris miser!
Piscator posthac ictus sapies. Tob. Vah, nihil
Vnquam cuiquam tam accidit infeliciter, Scaz.
Ut desint qui malum suis exasperent convicijs. Troch.
Verùm id demum dolet impotentius, si quem
Æquum est consolari, is ægritudinem conduplicet.
An. O ingentem confidentiam! num cogitat
Quid dicat? num facti piget? Quod si meis

Aliquando consilijs mos esset gestus, ah,
Facile hoc declinassemus infortunium.
Nunc pro tuo peccato ego supplicium quoque
Troch. Suffero, cui omnia mala tecum toleranda sunt.
Tob. Parum est, vt audio, esse infœlicem, nisi
Culpa insuper infortuniũ istud cõmeruisse existimer.
Quasi quotitidiana non abundè doceat experientia,
Sep. Non illos à Deo præ reliquis diligi, quibus
Hic omnia cedunt ex animi sensentia:
Sed eos potiùs, quos ipse temporarijs malis
Sept. Doloribusq́; emendatos, se dignos efficit.
Ad immortalitatẽ nõ nisi per ærumnas patet aditus.
Scaz. An. Enim verò probè facis, qui te paras ipse
Sept. Consolari: nam omnes noti, atque amici deserunt
Te: nec cuiquam iam Tobæi in mentem venit.
Perge tua profundere in homines ingratissimos:
Cùm alijs prosis, ipse tibi paupertatem accersere: nunc vide
Quo pacto huc advolent, tuis vicissim calamitatibus
Auxiliaturi: audin? pulsãdo nostras effringũt fores.
Quod si nunc suppetat, istis quod quondam insumptum est palponibus,
Minùs deploranda esset hæc tua cæcitas.
Iam nihil opis reliquum est: cum oculis & rem simul
Amisti. Cuius nũc auxilium imploraturus es miser?
Planè ad restim tibi iã res redijt: aut ieiunandũ erit
Posthac fortiter, aut mendicandum; vtrum mavis elige. Tobæ. Tace
Temeraria, nl tua me movet prococitas. (fuit.
Idem animus in paupertate erit, olim qui in divitijs
Deus

Deus etiamnum vivit, cuius in me munificentiam
Nondum sensi claudier : huic fido, tu modò
Desine tua hac uti lingua petulantia.
An. Hem, desino, tu vide quo pacto effugias inediam, tibi
Quam iam imminere denuncio: ego mihi facile prospexero.

Actus II. Scena IIII.

ANNA. TOBIAS.

Senarij & septenarij Iambici.

EHEU, omnibus modis misera sum, nec quid agam scio:
Nam eò nobis iam res rediјt, ut si sua
Consilia conferant omnes, atque huic malo Senar.
Salutem quærant, auxilij nihil adferant.
Tot res nos circumvallant, vnde emergi non potest :
Fames, egestas, contemptus, solitudo, infamia.
Ah, quàm ego nunc tota displiceo mihi, quàm pudet!
Sed filius exit, tristis est. Idem hoc rescivit malum.
Tob. Ita me deus amet, ut nunc patris me miseret
Tantum subitò ad ipsum devenisse infortuniū. (mei,
An. Ehodem fili, huc ad me concede. Tob. Hem mater, hiccine
Astabas ? non prævideram te. An. Quod patri
Euenturum frequenter prædixi, ut sibi
Magnum aliquod adferret malum, id nunc accidit.
Væ miseræ mihi. Tob. Ne crucia te obsecro mea
Mater, neve isthuc quicquid est incommodi,
Tam iniquo patiare animo : neque præterquam quas ipsa miseria

Habet

Habet molestias, addas: & illas quas habet,
Moderatè, & vt reliquis tuis factis dignũ est, feras.
An: Quid consolare me fili? an quæquam vsquam gentium
Mulier æquè misera est? Tob. Bono animo esto, mi-
Non est, nisi quam sua culpa miseram facit. (sera
An. Eheu, nulli ego plura acerba esse arbitror
Troch: *Ex coniugio fœminæ vnquam oblata, quàm mihi.*
Tob. Mater, lachrymas mitte, & quoniam id fieri quod vis non potest,
Velis id quod possit. An. Non possum ædepol. Tob. Ah, potes:
In Deo omnis spes sit nobis. An. Rectè tu quidem,
Si modò qui nos respiciat, quisquam Deus est vspiam.
Tob. Ah, non te cohibes mater? téne istud loqui
Nonne graue crimen, atque summa impietas est? An. Nisi
Deo inuisi essemus, nõ nos ad hunc afflictaret modũ.
Octo. *Tob. Atqui hinc ego nos illi curæ esse auguror.*
An. Eandem quoque tuus pater mihi sæpè cantiunculam
Occinit: at pol quidem non adeò stulta sum,
Vt facilè patiar id mihi persuaderier.
Tob. Tamen hoc mater verum est, & ipsa re experière propediem.
Octo. *An. Ridiculum. Quid mihi nunc adfers, cur expectem, aut sperem hoc malum*
Aliquando in melius posse commutarier?
Tob. Non id quidem certum nobis polliceri audeam.
Verùm spes est. An. Credo, nos esurituros satis.

Neque

Neque ego nunc tam mea causa discrucior, quàm tua: tibi Octo.
Timeo fili, tui me miseret, tu me solicitam facis.
Nam tu ni esses, certè ego mihi viderem, ac protinus
Hinc me conijcerem in pedes. Tob. Hem, quid ais? deseras?
An. Quid ni? Tob. neq; facies mater, neq; te satis piè
Posse arbitror. An. An hoc illo indignum fuerit, qui si quid bene Octo.
Præcipias, non obtemperat? qui me atque familiam
Totam dedecorat, nobisque omnibus luctum parat?
Tob. Istud pol illius culpa non accidit. Parum
Successit quod egit hactenus, atqui fecit sedulò. Troch.
An. Ad hoc malum accedit etiam, quòd re crebris
Convivijs, largitionibusque perdita,
Vix quicquam quo vivamus, nobis sit reliquū. Tob. Deus
Nō deseret suos, cōfide mater. An. Isthæc verba sūt. Octo.
To. Bene ominare, atq; bono animo fac vt sis obsecro.
Sed quid quod te rogem mater? An. Quid? Tob. Numquid est
Quod hîc tibi mea opera opus sit amplius? An. (Nihil.
Tob. Intrò igitur eamus. An. vt lubet: hâc me cōsequere. Tob. Sequor.

Actus II. Scena V.

TOBAEVS.

Septenarij.

SVMME Deus, vt tua ope declinaui pericula
Frequenter maxima, euasiq; persequentium Dolos,

Dolos, ita nunc tuo pater permissu, denuo
In triste hoc cæcitatis illapsus sum incōmodum.
Absit tamen vt te incusem, vel tuis obmurmurem
Rationibus, cùm nihil in rerum natura æquius,
Aut iustius te existat: cumq́ tua mortalibus
Plane inscrutabilia sint consilia. Nec diffiteor
Peiora me commeruisse: ast & hîc tuam Deus
Facilitatem & clementiam agnosco. Heu, quoties tum ego,
Tum maiores mei præcepta tua neglex imus!
Quotidie tuis aduersantes admonitionibus,
Diuinas post tergum leges reiecimus! adeo vt
Nos cæterarum nationum contumelijs,
Dictērijs, probris, ac fabulis subieceris.
Quòd si tuum tu persecutus ius, pœnam vitijs
Nostris dignam inflixisses, iampridem cuncti simul
Troch. Cum impio scelerata Sodomæ populo in Tartarum
Essemus præcipitati. Quare insigniter improbus
Sim, si, meritus longè peiora, tam leuem Patris
Correctionem infracto animo recusem perpeti.
Tibi me totum dedo Deus optime, tuaque me
Tutelæ committo: tu quicquid expedire meæ
Saluti cognoueris, imponito: vt potero feram.
Hoc tantùm vnum, vt verum fateor, animū haud mediocritèr
Angit, quod hanc oculorum iacturam mihi mea
Dicatur conciliasse superstitio: quod ab omnibus,
Non iam dico malevolis sed ab amicissimis quoque,
Imò ab ipsa vxore, salibus ac ludibrijs miser
Incessor insuper. Vbi nunc est, inquiunt, Deus

Tuus, cuius favorem ac benevolentiã tam ridiculo Octo.
Gratificandi genere conatus es blandirier?
Vide miser quàm praeclarum atque magnificum tuis
Periculosis ac clandestinis laboribus
Sis consecutus praemium; quod si obsequi
Nobis aliquando voluisses, facillimè
Calamitosum istud evitasses infortunium. Senar. 2
Nunc pervicacia tuae poenas das, & sapis
Accepto vulnere serius infelix. Huiusmodi
Quis obsecro non moueatur convitijs Deus?
Quis tam manifestam non execretur blasphemiã?
Haeccine mihi audienda erunt posthac saepius? vtinã
Ita divinae tuae voluntati visum sit, vt
Ex his quam primùm me subducas contumelijs:
Iampridem enim vitae satietas me cepit mea.

Actus II. Scena VI.

TOBIAS, TOBAEUS, RAPHAEL.

Senarij & septenarij, Iambici.

AVdire mihi visus sum vocem patris: atque eccum, mi pater
Salve. Tobae. Salve fili. advenis Dimet.
Opportunè: iam enim te iussissem accersi. Tobi. Bene
Igitur habet, quòd non vocatus vltrò accesserim.
Sed quidnam est quod me velis pater? lubens
Quicquid praeceperis exequar. Tobae. Nihil nisi
Vt mihi paulisper aurem accõmodes, modò
Tibi quod ex vsu sit futurum instillavero.
Tobi. Pater hic sum, vbi voles. Tobae. Attentiùs igitur

Ausculta

Ausculta, & quicquid dicturus sum, fac tuo
Penitus infigas pectori, ne vnquam excidat.
Mi fili, quæ mea sit ætas vides: mors aut iam aderit,
Octo. *Aut certe longiùs abesse haud poterit. Quapropter cum Deus*
Me ex hoc molesto sustulerit corporis ergastulo,
Vide vt paternæ erga te munificentiæ memor,
Corpus meum honorificè sepelias: & matri tuæ
Reuerenter te per omnia obsequentem præbeas,
Eamque caue à te segreges, aut deseras
Dum vivit vnquam: sed senectutem illius
Tua fouebis, sustentabisque adolescentia.
Præterea, nate mi, annitere pro viribus,
Ne quando dicto vel facto offendas Deum:
Sed vitam dege nulli vitio obnoxiam:
Sic omnia tibi cedent ex animi sententia.
Quod autem suppeditatur à Deo, caue
Inutiliter profundas, aut attentius
Domi accumulis: verùm quod superest, liberaliter
Tenuioris fortunæ amiculis imperties.
Nam quicquid horum datur egestati, in Deum
Ipsum erogatur. Hæc in pauperes benignitas
Hominem ab interitu vindicat, & superstitem
A morte, immortalemque penitus efficit.
Porrò quod ad connubium attinet, eliges
Tibi vxorem de genere tuo, prosapia
Israelitica: non exteram, vel à domo
Nostra alienam: nam nos, vti nosti probe,
Vatum sumus progenies. Memoria repete
Fili, quomodo maiores nostri repudiauerint

Extra-

Extraneorum affinitatem, vxoribus Scaz.
De gente sua domum ductis, & hinc est, quod Octo.
In propagandis liberis fuêre felicissimi.
Quos si morum probitate, & vita sanctimonia,
Tibi imitandos proposueris, eâdem, mihi crede, Scaz.
Prosperitate vtêris, sobolemq; te, & maioribus
Tuis dignam suppeditabit Dei benignitas.
Ex alijs facito periculum, tibi quod ex vsu fiet. Octo.
Quod tibi fieri non vis, ne feceris alteri.
Nam nihil impunitum relinquetur: licet
Error videatur leuis & venialis, sua
Tamen fili aliquando pœna expiabitur.
Et eo genere prognatus es, vt oporteat
Te ab omni vitiorum labe alienissimum
Esse. Omnibus amicum, facilem, comemq; fac te pra- Octo.
Nullius aduersans ingenio, cedens cuilibet. (beas:
Sic tibi sine inuidia laudem, & amicos facilè
Conciliabis quamplurimos. Ebrietatem haud secus
Ac pestem deuita teterrimam: nec luxui
Indulgebis: sed grata tibi sit parsimonia,
Quæ non abs re magnum vectigal dicitur.
Cuilibet salubria admonenti, protinus
Pareto reuerenter, ac age gratias. Deum
Inprimis obsecra, vt omnia tua cõsilia, atq; conatus,
Sua secundare tibi dignetur clementia.
Horum fili quoad vixeris fac memineris:
Tobi. Dabitur opera pater mi. Toba. Sed audi quid præterea te velim.
Tobi. Perge pater, ausculto. Toba. Iam annus agitur vicesimus

Quod

Quod in Ragensi provincia apud Gabelem mihi
Cognatione proximum, argenti decem
Talenta deposuerim. Nunc quandoquidem eó
Nobis res rediit, vt pecunia sit opus,
Uti istuc proficiscaris, atque argentum illud ab eo
Velim reposcas, suo ipsi reddito chirographo.
Tobi. Lubens itineri accingar pater: at nescio
Qua istud ratione efficiam: nam neque illum, quem vocas
Gabelem, novi, neque viam qua in Mediam
Itur. Tobæ. Quare viæ fidum alicunde tibi comitem,
Totiusq́; itineris peritum: atque ad me deducito.
Numerabimus pretium quantum poposcerit.
Porrò ad Gabelem vbi perveneris, dic modo
Tobæi filium esse te, marsupio
Hoc, syngraphâque illi oblata, pecunia,
Sat scio, numerabitur continuo: nam vir est
Probus admodum, ac fide plenus: cum videris,
Dices hominem quantivis pretij. Tobi. Age pater, ad
Forum hinc, sed quem video huc aduentare adolescentulum,
Ad iter accinctum? Toba. Quò tendat roga. Tobi. Vbi propiùs accesserit.
Raph. Dei supremi nuntius ego sum Raphael,
(Ne quis per ignorantiam me esse hominē existimes)
Ex alto missus æthere, ad hunc virum pium
Tobæum, quem cum filio stantem hîc ante ostium
Videtis. Quæ vero illi per me præstabit Deus,
Multis verbis hîc commemorare, neque locus, neq;
Tempus patitur: palam pòst fient omnia. Fallam eos

Ad

Ad tempus, & pro Raphaele, Azariæ
Mihi nomen esse dixero. Dimet.

Actus II. Scena VII.

TOBIAS, TOBAEUS, RAPHAEL.
Zkazontes.

S*Alve hospes honorande.Toba. Quid, adestne mi*
fili?
Tobi. Adest.Toba.Salve adolescens amande.Rap.
Divine
Vir, salve plurimum.Toba.Frustra mihi salutem
Precaris ô bone, cùm omnia mihi succedant
Parum feliciter: quem si salus salvum
Vellet, nunquam oculis orbasset senem.Paph.Fac sis
Animo bono, brevi tempus aderit, lumen
Tuis oculis quo restituet Deus.Toba. Faxit
Ita pater cœlestis: Sed quò tibi iter est nunc?
Ra.In Mediam rectà.Toba.Eho, in Mediam?Rap.
Isthuc me
Vocant negotiola quædam.Toba. Iocóne istud
An serio inquis mi hospes? Ra.Quid mihi lucri
Sit, si mentiar? id quod res est loquor.Sed quid
Hæc nova sibi vult commutatio frontis?
Quid applausistis? quidve estis alacres?To.Nunquã
Ego vidi commodiorem hominis adventum.
Toba.Filius hic meus eódem iter parat.Quid si
Hunc imperitiorem viæ tibi asciscas
Comitem? ubi redieris quicquid pretij à me
Optaris, id optatum feres.Ra.Nihil vile
Moror lucellum: de mercede agemus tunc

Cùm filium rediisse videris salvum.
Tobæ. Istud quidem fiet nunquam. Ra. Caue quic-
Diffidas. Pulchrè omnes calleo vias, hasq́ (quam
Regiones peragravi frequentius : nulli
Eum commiseris tutiùs. Tobæ. Amabò hospes
Cuias es? aut quibus parentibus quæso
Prognatus? Ra. Quorsum id percontare? nil refert
Ad id quod agimus nunc. Tobæ. Cupio tuum scire
Nomen, terramq́ natalem, parentesq́
Tuos, priusquam committam tibi gnatum,
Cuius salus mihi mea ipsius vita
Potior est Rap. Age, dicam, cùm te id velle video, nostin'
Hananaëlem, senem illum dico, de stirpe
Solomithi maioris? Tobæ. Quid ni? meum tanquam
Hunc filium: quandoquidem mihi cum eo magna
Iam inde vsque à pueritia fuit semper
Familiaritas. Ra. Illius sum filius Azarias.
Tobæ. Hem quid ais? igitur sanguine mihi coniunctus
Es. Ra. Est vt dicis. Tobæ. Sed ne id mihi, precor, frater
Succenseas, quòd curiosius stirpem
Tuam expiscari nòn erubuerim, Scis quàm
Non sit tutum cuiquam hoc rerum statu quicquam
Committere ignoto: & curæ est mihi gnatus.
Ra. Patris probi fungeris officio. Tobæ. Ego drachmā
In singulos tibi pendam dies. Ra. Mitte
Inquam pretiū. Tobæ. Quin beneficium hoc tibi faxo
Vt dicas pulchrè fœneratum, vbi natum

Redux-

Reduxeris incolumem. Scio te mea nunquam
Antehac vsum necessitudine, memorem Rect.
Me dices ac gratum. Ra. Facilè de eo inter nos
Convenerit, vbi fuerimus reversi. Nunc
Vt se gnatus paret tantùm iube. Tobæ. Hem fili,
I intro, ac protinus ad iter para te: ne
Quid huius commodum tua remoretur cunctatio.
Tobi. Fiet.

Actus II. Scena VIII.

TOBAEVS, RAPHAEL, TOBIAS.

Trochaici catalectici, senarij & septenarij.

QVam sæpe accidunt, mi adolescens, quæ non audeas
Sperare! oh, vix verbis possum consequi,
Quantum hic inopinatus adventus tuus mihi
Gaudij attulerit! Ra. Credo, sed istud quicquid commodi est,
Mi senex, vni Deo acceptum referri convenit.
Tobæ. Nunc demũ mihi lubet vivere, postquã mea
Ex progenie, talem te cognovero
Prognatum. Ra. Fac eo semper sis animo, & omnia
Quæcunque optaris, tibi optata adferet Deus.
Tobi. Hem, adsum pater, haud malè, vt opinor, ad viam
Instructus. Tobæ. Bene factum fili. Tobi. Iamdudum, meæ
Matri, dum viaticum numerat, vale (vi
Dixi. Tobæ Faxit Deus optimus, vt incolumes bre-
Redeatis vterq; Tobi. Vale mi pater. To. Fili bene

Vale adoleſcens, tibi committo filium meum.
Tu fac eius curam agas. Ra. Quietus eſto, ego
Huc illum tibi propediem ſalvum reduxero.
Tobæ. Vtinam. Ra. Fiet, tu modò fac vtramque in aurem dormias.
Toba. Quam id mihi difficile erit abſente filio!
Hem puer, concede huc, intrò reducito.

Actus III. Scena I.

TOBIAS, RAPHAEL.

Eiuſdem rationis verſus.

APpetit veſpera frater, laſſumq; longa me
Reddidit profectio. Ra. Ad Tigri devenimus,
Commorandi hîc commodus dabitur locus.
Tob. Tu me deduc ignotum. Rap. Hoſpitem probum dabo, ad
Proximas has ædes, ſi videbitur
Divortemur, quarum hoſpitio ſemper feliciter
Vſus ſum. Tobi. Vbi voles, nihil in me erit mora.
Sed prius ad flumen concedamus rogo, vt pedes
Sudore, ac pulvere turpatos, abluam. Rap.
Octo. *Vt lubet, ſequar quocunq; vocaveris. Tob. Amnis*
Non faſtidiendum præbebit refrigerium mihi. (hic

Actus III. Scena II.

ANNA.

Octonarij Iambicj.

NVnquam mihi ſenectus viſa eſt onus æquè miſerum ac modo:
Poſtquā ad ætatis invaleſcentis non pauca incommoda.

moda,
Multo praterea asperiores super salute filij
Accedũt solicitudines. Nunc demum senties misera
Quantus sit erga liberos parentum amor : vix vnquam animus
Quiescere sustinet : adeò mihi videtur durum ac grave,
Dulci ipsius præsentia frui non posse. Imò haud parum
Anxia sum, ne alicubi algeat circumventus. Multa simul
Concurrunt suspiciones, quæ meum animum diversum trahunt :
Viæ crepidines periculosæ, adolescentis parum
Circumspecti imperitia: tùm hospes, cuius fidei creditus est
Ignotus. Sed quid ego nunc dicam de marito, qui
Isthuc eum pene inuitum protrusit ? Ah, tantámne rem
Tam negligenter agere? Saltem spectatæ fidei viro
Cõmisisset, cum ipsi salute filij pecunia
Prior esset, O insaturabilem habendi sitim! Senar.
Quasi non multo satius fuisset, paululum
Perdere pecuniæ, quam filium, vnicam
Nostræ senectutis requiem, vitæ subire periculum.
Cui si quid, quod Deus prohibeat, adversi in via accidat,
Actum est, mori malim, quàm tantam miseriam pati : Sep. 2.
Adeò nihil sine eo mihi in hac vita aut amabile,

 Aut

Aut dulce, aut iucundum videtur. Hei mihi, nullam arbitror
:nar. *Mulierem me infeliciorem vivere.*

Actus III. Scena III.

TOBIAS.

Trimetri recti, partim *Skazontes.*

QVid quisque vitet, nunquam homini satis cautum est.
Me miserum, totus horreo, postquam mihi
Triste illud succurrit periculum. Deum
Immortalem, planè perieram, ni Azarias
Meus mihi succurrisset. Modò in Tigri
Dum me lavo, piscis quidam immanis, ex imo
Prosiliens gurgite, me omnis infortunij,
Malique securum, inopinatò hiantibus
Invadit faucibus. Hic ego formidine
Exanimatus, truculentam belluam branchis
Corripio, Azariæ inclamans opem: cuius
Auxilio superior evadens prostratum humi
Conficio, confectumq; exentero quantum
Possum, cor & fel palpitanti detrahens:
Quæ usum suum in medicina, vt is afferebat, sunt
Habitura, atq; hac de re in itinere plura mihi mox
Se narraturum promisit. Sed eccum, ipsius
Foras egreditur.———

Actus III. Scena IIII.

RAPHAEL, TOBIAS.

Trimetri.

———*Hem Tobia, rursus aditer*

Paremus

Paremus nos,rectaq́; pergamus Ragem,
Nusquam cunctantes. Tob. Adsum domine, consequor
Quocunque vocaueris,Sed hoc mihi expedi
Amabò,quodnam tandem facies pharmacum
Ex hoc exacto piscis corde, ac felle ? vix
Credas,quantopere id narrari mihi cupiam.
Ra. Nil te celabo mi frater : namque hinc tibi
Non vulgare ariolor oriturum gaudium.
Tob. Vtinam augur sis verus. Ra. Cor præsentaneum
Habet remedium ad exigendos impios
E corporibus mortalium Cacodæmonas.
Fel autem medicatur oculis albugine
Obductis. Tob. Hem,quid ais ? in patre periculum
Faciam domum reversus. Ra. Admiraberis,
Vbi videris rem. Verùm jam pervenimus
Ecbatana,neque procul ab ædibus tui
Cognati Raguëlis absumus : igitur
Huc rectâ concedamus. Tob. Placet. Ra. Accōmoda
Aurem,téque attentum præbe,quod audies
Iam,ex vsu tibi futurum est maximè. Tob. Arrexi Scaz.
Vtramque,tu,vbi voles,exordire Ra. Hic tuus
Consanguineus Raguel vnicam habet filiam,
Nomine Saram,egregia forma juvenculam,
Bonam,bonis prognatam,& dotatam probè.
Tob. Parentum virtus,castitasq́; maxima
Puellæ dos est. Ra: Moribus insuper adeo
Modestis ac venustis vt nihil suprà.
Tob. Audio. Ra. Sedulò agam cùm eo,vt in matrimonium

Hanc tibi det: tu te idem velle fac intelligat.
Non denegabit, sat scio: nec si velit
Troch. *Maxime, jure poterit: nam præter jus tuum*
Nil postulas: tibi enim debetur: vtpote
Qui ei cognatione, ac genere proximus
Es. Nec eam contra præceptum Mosaicum
Alienigenæ nuptam locabit conjugi,
Nisi crimen capitale velit incurrere.
Tob. Nil malim frater, quàm hanc vxorem ducere,
Sed est scrupulus, qui animum male habet meum.
Troch. *Ra. Facessant scrupuli, quid timeas scio. Tob. Ferunt*
Illam jam olim septem viris nupsisse, qui
Ab Asmodæo principe Cacodæmonum
Priusquam in complexum venissent, protinus
Sept. *Crudeliter omnes sunt interfecti. periculum*
Ex alijs faciam, mihi quod ex vsu siet.
Sept. *Ra. Nihil est Tobia quod vereare, omnẽ tibi metum*
Ademero, meis tantùm fac pareas
Præceptis. Audi in quos jus habeat dæmonis
Immanitas. Quicunque matrimonium,
Brutorum animantium ritu, libidinis
Non prolis procreandæ gratia, ambiunt,
Divini numinis immemores, hos impetit
Immundus ille spiritus. Tu modò Deum
Octo. *Veritus, non tibi, sed soboli complexum quære, & patris tui*
In memoriam revoca præceptum, qui tibi
Interminatus est, ne conjugem à tua
Stirpe alienam vnquam duceres. Hæc si tuo
Infixeris animo, nihil est quod dæmonis

Exhor-

Exhorrescat insultum: continuò fugam
Dabit, vbi te his armis instructum senserit.
Quare cubiculum ingressus (nam certò scio
Hodie te illam vxorem ducturum) tres dies
Ab vsu connubiali fac vt temperes,
Orationibus interea cum ea vacans.
Secunda nocte in sanctorum patrum statim
Admittêris consortium. Nox tertia
Propaganda demum soboli dicabitur.
Huc vbi vos liberorum procreatio, aut
Humana carnis illexerit infirmitas,
Stratum primùm relinquitote, deumq́; humi
Prolapsi supplices adorate, vt sua
Vos dignetur clementia, impiumq́; procul
Pellat cacodæmonem. Simulq́; sumito
Cor piscis, & hinc sub eius vestes suffitum facito: quem vbi Octo.
Nidorem olfecerit Satan, perterritus
Cubiculo cedet, fugietque puellam illico.
Nec relictam repetet vnquam. Tobi. Deus bone,
Animus tremore simul ac gaudio mihi
Inhorrescit, dum tam prodigiosa audio
Te narrantem. Faxit Deus vt experiar propediem, Septen.
Hæc nunc verè à te dicier. At quis ille senex quem conspicor Octo.
Ex ædibus istis prodeuntem, promissa barba, ac senio
Venerabilem. Ra. Eho, hic ipsus est Raguel, patris;
Tui cognatus. Tobi. Quid audio? feliciter
Sane succedunt omnia, cum ille qui alioqui
Esset quærendus, vltro nobis venit obviam.

Actus

Actus III. Scena V.

RAGVEL. EDNA.

Septenarij & octonarij Iambici.

QVotidianæ querelæ, & lamentationes filiæ,
Perpetuaq; orbitatis deploratio, me eò
Redigit infelicem, vt quid agam, aut vbi sim nesciã.
Nunquam tam manè cubiculum eius ingredior, neq;
Tam vesperi revertor vnquam, quin conspicer eam
Singultientem, ac calamitatem deflentem suam.
Si quando lachrymantem consolari, & animi ægritudinem
Oratione pares lenire, nihilo plus agas,
Quàm si aduersus stimulũ calces, aut laterẽ laves.
Nec vnquã tam blandè dicere possum, se vt respiciat
Pectusq; invtili mœrore excarnificare desinat.
Altiùs animo inhæret dolor, quàm vt evelli queat.
Me miserum! adeon' rem rediysse, vt vnde aliy non mediocrem
Voluptatem percipiant, hinc mihi gravis exundet dolor?
Iam olim cùm mihi coniux peperisset filiolam, Deũ
Immortalem, quantopere mihi plaudebam, atq; adeò gaudium ex
Ea mihi pollicebar perpetuum, ac bene stabile!
Quæ simul ac grandiuscula esset facta, ita vt illius
Ingenium iam nosci posset, tum omnes omnia bona dicere &
Acatal. Laudare fortunas meas, qui gnatam haberem
Ingenio tali præditam. Verùm ex ea miser
Quem nunc capio dolorem? facilè hic plus mali est,
quàm

quàm illic boni.
O cœlibatum quovis potiorem connubio!
Sed video vxorem: quid dictura sit nescio. Edn.
Marite mi,
Opportunè pol te hîc stantem reperio. Mitio
Noster vicinus summo te rogat opere,
Vt continuò ad se venias: nam sibi tua ait
Paulisper esse opus præsentia. Rag. Iamiam
Adero. Sed quosnam huc adolescentes adventare Scaz.
conspicor? (*mane.*
Ad nos, nisi quid me fallant oculi, iter instituunt:

Actus III. Scena VI.

RAPHAEL, TOBIAS, RAGVEL, EDNA.

Eiusdem generis versus.

EGo de hac re hunc adoriar, tu orationi vti subservias
Vide. Tob. Laudabis. Ra. Age. Tob. Si impetras, quid aliud Senar.
Malim, quam hodie has fieri nuptias? Ra. Non est dubium id quidem:
Nam pulchrè hominis sensum calleo: quin commodè quoque
Eius adest vxor. Salve vir honoratissime. To. Precor
Tibi salutem matrona optima. Rag. Idē cū fœnore
Vobis reprecamur adolescentes humanissimi.
Quàm belle hic invenis Tobæū fratrē nostrū refert
Toto corporis habitu? eudē esse putes ætas si cōgruat. Sen.
Ed. Per omnia ita me Deus amet, ei simillimus est.
R. Cuiates estis fratres, aut quibus nati parentibus? Sen.
Tob. Ex captivis Niniuæ agentibus, & familia

Nep-

Nepthalienſi. Rag. Nullane vobis eſt familiaritas
Cum Tobæo fratre meo? aut noſtiſne ſenem quempiã
Eo appellatum nomine? Ra. Novimus probè. Rag.
Quid audio? (ſer.
Valetne? To. Valet quidem, ſed oculis orbatus eſt mi-
Ed. O Miſerum! Rag. Eheu, dignus pol eſt fortuna melior: na
Iſtiuſmodi hominum iam nobis ingens penuria eſt.
Vir eſt antiqua virtute, ac fide. Ed. Oh, nũquã mihi
Quoad vixero, eius ex animo elabetur memoria.
R. Tobæus is quẽ vos fratrẽ appellatis, huius eſt pater.
Ed. Quid ais? Rag. Nil me fefellerunt oculi, dum illum per omnia
Tobæo ſimilem prædicarem: bone Deus, præ gaudio
Vix ſum apud me. Teneone te cognate mi? ah, lachrymas mihi
Ex oculis excutit inopinata hæc felicitas!
Ed. O fauſtum ac felicem hunc diem! Rag. Quis non miretur hoc
Tantum, ac tam inſperatum bonum? Deum tibi mi fili precor
Secundum, ac propitium: quandoquidem ex integræ vitæ viro
Prognatus es. Hẽ vxor, quãprimũ intrò te cõfer, &
Mactato ariete bene ſaginato, convivium appara.
Mox ſimul omnes ſequemur, ac hilarem ſumemus hunc diem.
Quid aliud volui dicere? hẽ, Mitioni facito vt nun-
Mihi eſſe negotium, ne me expectet: ſed huc (cies
Ad nos veniat, ſi quid habet ſeriæ rei.

Actus

Actus III. Scena VII.

TOBIAS, RAPHAEL, RAGVEL.

Trochaici catalectici, septenarij & octonarij.

NVnc est tempus Azaria, vt de matrimonio
Sermonẽ inijcias dũ occasio fert, ac soli sumus.
Raph. Tace, id ipsum in pectore agebam dudũ. Rag.
Nihil iam diu mihi
Quod magis vellem evenire, evenit, ô Deus
Serua obsecro nobis hac bona. Hem, intrò, si placet,
Comessatũ cõcedamus. Rap. Paulisper mane, vt tibi
Commemorem, qua gratia huc ad te divertimus:
Nam haudquaquam de nihilo est, quod tam longũ
iter suscepimus.
Rag. Atqui id à convivio narrabitis opportuniùs.
Nunc tantùm vos prabete hilares, antequam hoc
gaudium
Ægritudo aliqua cõtaminet. Raph. Voluptatẽ, mihi
Crede geminabit, si facilem & exorabilem
Te prabueris. R. Absit nostrũ vt remorer cõmodum.
Agedũ, ausculto. R. Hic orat vt nuptũ sibi tuã loces
Filiam. Quid extimuisti, aut quid taces
Mi senex? quod metuis, facilè propulsabitur:
Nam quid te solicitet scio. Age desine,
Tergiversarier: huic debetur iuxtà Mosaica Senar.
Legis dictum, vtpote genere proximo, & pijs
Prognato parentibus: quapropter desponde, vt simul
Lati omnes agitemus convivium. Rag. Non dubito Iamb.
quin Deus,
Cuius inscrutabili consilio omnia geruntur, huc
Vos, lachrymis tandem nostris commotus, miserit.

Quaprop-

Quapropter ne videar Theomachein, *lubens tibi*
Tobia hanc in coniugē tradidero : nam gener placet
Vt qui maximè : sed est quod me deterreat. Tob.
Quid precor ?
Rag. Non opus est prolato. Rap. Rē omnē novimus :
Nihil erit periculi. Rag. Vt nunquam desunt invidi,
Qui talia libenter nunciant. Verùm id licet
Vos audivisse ex alijs credam, tamen,
Ne te Tobia circumvenisse videar,
Idem ipse proferam denuo. Eam ego non ita
Iamb. 2 *Pridem diversis temporibus septem viris*
In vxorem locavi : qui prima statim
Nocte omnes, antequam ea essent potiti, à dæmone
Nescio quo sunt interfecti : quamobrem, si tua
Acatal. *Tibi curæ est salus, mittes hanc rem, & affinitatē*
Tibi aliā potiorem, ac cōmodiorē quærito: nam sapit
Is, mea sententia, feliciter, periculo (monis
Qui sapit alieno. Tob. Ah, nihil omnino me cacoda-
Terret assultus: Deo hanc meā cōmitto vitam, apud
Hunc tutū patet innocentiæ asylū. Quapropter sine
Te exorem, alioqui nunquam hodiè tam blandè di-
ces mihi,
Vt cibū tecū capiā. Rag. Ah, ne me obsecra: quasi
Hoc te orando à me impetrare oporteat. Scio tibi
Vni deberi, & nulli locaverim lubentius :
Sed vereor vt in rem tuam sit. Rap. Erit, tantū Deo
Fac cōfidas, despōde. Ra. Age nil detrecto, despōdeo.
Raph. Bene facis. Tobi. Habeo gratiā. Accersi iube.
Raph. Intus id cōmodius transigetur. Rag. Vt lubet.
Quis me fortunatior, si hoc coniugium feliciter
Cesserit

Cesserit? Raph. Quàm mox intramus? Rag. Hem, præcedo, vos
Me consequimini. Tob. Deus vortat bene.

Actus IIII. Scena I.

PHAEDRA, MYRRHINA.

Trochaici catalectici, senarij & septenarij.

QVid ais Myrrhina, daturne illa hodie hospiti
Isti nuptum? Myr. Ita est. Phæ. Quî scis?
Myr. Hera mihi, fortè dum.
Modo fit obviam, narravit. Phæ. O senem
Audacem! o infortunatum adolescentulum!
Cui si exitium moliaris, quo nisi
Huc instiges infelicem? Myr. Forsitan
Nunc quàm quondam succedet feliciùs.
Phæ. Scis quàm feliciter? eodem præmio
Quo septem alij munerabitur miser.
Myr. Quî scis, nisi periculum sit factum? Phæ. At in
Adolescente tam generoso id experirier,
An non extremæ cuiusdam insaniæ est?
Non pol se dignum facit herus, qui tam amabilem
Iuvenem ineluctabili periculo obijcit.
Ecce quam iniqui sunt homines præ studio, dum id quod expetunt
Efficiant. Myr. Hem Phædra satin' sana es, quæ hero
Maledicas? vide ne linguæ incontinentia
Tibi malum aliquod pariat. Phæ. Quid agam misera? non queo
Quin lachrymē, cùm mihi tam audax facinus venit
In mentem. Quid tibi nunc eius formam prædicem?
Cum tute ipsa eum conspexeris modò.

Myr.

Myr. Perliberalis viſus eſt, deos precor
Vt ſuperſtes ſit. Phæ. Ne comparandus hic quidem
Eſt ad illos, quibus antè nuptum data eſt.
Verum vt ſit ſuperſtes, in nobis ſitum eſt
Myrrhina. Myr. Cedo, quî ſic? nã illi benefaxim lu-
Phæ. Rẽ omnẽ ipſi clam narremus: ſententiam (bens.
Mutabit, vbi quod alijs factum eſt cognouerit.
Myr. Hau, hau, ſanáne es mea Phædra? an hoc tibi
Proferendum vſquam videtur? hem, vide (vero
Quam rem agas. Ph. Adoleſcentẽ ex morte revoca-
Ad vitam. Myr. Pol ſi ſapis, quod ſcis, fac neſcias:
Ne tibi officioſa iſta tua incommodet
Curioſitas. Phæ. Sane mihi curæ eſt, quò hoc ſiet
Eventurum. Myr. Et mihi quidem. Verũ quid hic
Otioſæ diutius moramur, cum omnia
Intus perſtrepant vndique tumultibus? hinc
Ocyus nos amoliamur: nolo me hîc hera
Tecum garrientem conſpiciat. Phæ. I præ, ſequor.

Actus IIII. Scena II.

TOBIAS, SARA.

Senarij Iambici, ſeptenarij & octonarij.

BONO animo eſto anime mi, Deus dignabitur
Sua nos miſericordia, ſi noſtris diffiſi meritis,
Ad eius ſupplices confugiamus clementiam.
Sara. Ita ſpero. Tob. Procumbamus igitur vterque
in genua, & opem
Imploremus divinam, adverſus quam nihil valet
Imbellis furioſi cacodæmonis ferocia.
Humani generis conditor, ac propagator Deus,
Qui primus ſacratum connubij fœdus

Inter

Inter Adamum & Evam generis nostri principes
Sanxisti: quæsumus vt hanc nostri matrimonij
Societatem, quam iuxta divinum tuum
Decretum inter nos hodie pepigimus, ratam
Ac felicem esse velis: impiumq́; procul hinc arceas
Hostem Asmodæũ, septẽ interfectorem adolescentiũ:
Ne in nos sua eadem immanitate vtatur. Scis Deus,
(Nihil emim te fugit) me hanc non libidinis,
Sed sobolis propagandæ gratia, duxisse coniugem:
Idque ex Mosaicæ, atq́; Israeliticæ
Legis præcepto, sanguine ac cognatione proxima
In vxorem ascita. Quare nostri precor
Misertus, ab hostili me dignare impetu tuerier:
Vt me iam meditans adoriri, vires desideret suas,
Exterritusq́; fugiat, cùm se inermem senserit.
Sar. Amen. Tob. Eamus nunc in conclave, soror dilectissima,
Vt iuxta Azariæ præceptũ ex corde piscis, hactenus
Penes me in hunc vsum conseruato, tuas
Sub vestes suffitum faciam: Atque ita Satanæ dolos
In me intentatos eludam. Sar. Vbi voles, sequor,
Deus nostris favere dignetur conatibus.

Actus IIII. Scena III.

RAGVEL.

Trochaici catalectici, senarij septenarij & octonarij.

CVm iampridem mens adversus ærumnas, indies
In deterius gliscentes, occalluerit: nunquam tamen
Æquè me afflixit solicitudo, ac modò:
Adeò vt somnum hac nocte oculis nõ viderim meis,
Quoquò me verto, anxietas, dolor, metus

Vndique circumvallant infelicem. Quàm vélim
Has nunquam coiisse nuptias? non quòd gener,
Aut affinitas displiceat, (nunquam enim magis
Aptum, ac filiæ magis firmum invenero virum)
Sed quòd adolescentulum mihi sanguine,
Ac cognatione proximum, insuper mea ipsius
Filiæ haud minus charum, tam formidabili,
Tamque horrendo obiecerim periculo.
Eius me miseret, ei nunc timeo, is me nunc solicitum
habet.
Quod vtinam nunquàm suadere Azariæ
In mentem venisset, neu cupidum me eò (mihi
Impulisset, quod mihi principium est mali. Ah, Deũ
Iratum arbitror, qui huic auscultaverim:
Acatal. *Qui tantas suis consilys confecit mihi*
Solicitudines: cui si constanter restitissem,
Nihil omnino nunc mihi metuendum esset mali.
Quin & ipse Tobias orare haud destitit,
Donec quod petebat impetrarat. Quid tũ? num ilicò
Morem gestum oportuit? Fuisset tum quidem
Illi ægre, si denegassem: at bidui, aut
Tridui hæc tantùm fuisset solicitatio.
Post rem secum recta reputasset via.
Nunc nullus locus excusationi est relictus: omnia
Perturbavi, perdidi nepotem, fratrem filio
Vnico fraudavi. Hem canitiem! me quem prudentia,
Et longo rerum vsu sollertem ac vafrum
Esse conveniebat, nihilo plus sapuisse, quàm
Vix egressum ephebia, ac ætate imperitum, deniq́,
In amore occupatum adolescentem! Modò

Aderit vereor, qui ipsum ab Asmodæo dæmone
Nunciet trucidatum: atque ideo negotium dedi
Cuidam ex famulis, vt sepulchrum noctu clanculũ
Effodiat: quo ante exortũ solis, si fortè [quod Deus
Avertat] perimatur, sepeliam ne fabula
Fiamus vulgi, magisq; traducamur, ac probris
Incessamur asperioribus. Sed quid sibi
Vult, quòd vxorem tam mane? quam hesterno die
Ob negotia culinaria ad multã noctem scio (audiã.
Vigilasse? Eheu, quã metuo, ne ex hac quod doleat

Actus IIII. Scena IIII.

EDNA, MYRRHINA, RAGVEL.

Eiusdem generis.

HVc me sequere Myrrhina, est quod mandem. Myr. Hem impera,
Et puta factũ. Ed. Quã primũ vise quomodo in filiæ
Se res habeat cubiculo: num vterque viuat. Acatal.
Nam nimis solicita sum misera, ac timeo omnia.
Myr. Credo hera. Nihilne amplius est, per me quod curatum velis?
Edn. Nihil, hem, matura reditum. Myr. Iamiam adero Edn. Ego interim
Hic tantisper dum redis, operiar foris. (fuit
Nunquam ita vt nunc animus spe, metu atq; gaudio
Perturbatus. Rag. Hẽ vxor, quo pacto se res habent
Intus? num parum ex sententia? Edn. Ah marite. Rag. Quid taces?
Occidi miser Edn. Equidem ignoro mi vir: atque Myrrhinæ
Nostræ vt visat præcepi, mihiq; rem illicò renunciet.

Illam hîc opperior dum redeat. Atque eccam, bonũ
Ædepol, nisi quid me fallit mens, apportat nunciũ.
Contemplare vt gestiat. Rag. Mirum ni gaudio:
Procedamus ei obviam. Myr. Vbi ego illam inveniam cogito?
Vt metum in quo nunc misera est adimam, atque animum expleam
Gaudio. Rag. Huc huc Myrrhina. Myr. Hem mi here, commodè
Pol hîc te quoque stantem invenio, nuncium
Adfero, cuius vos participes fieri maximè
Optatis scio. Rag. Hem, viuitne? Myr. Viuit. Edn. Quid viuit? Myr. Valet
Inquam, ac viuit incolumis. Rag. Quid obsecro,
Num ludis tu nunc nos? Myr. Egone vos? quamobrem? Rag. Nescio
Nisi quia quò impensius hoc esse cupio verum, eo vereor magis.
Quis nobis felicior, si quidem tu hæc vera prædicas?
Edn. Oh, vide sodes vt nobis certa nuncies:
Ne nos in falsum, idq́ breve conijcias (tiar
Gaudium. Myr. Egon' quicquam falsi dicã vt men-
Misera? verissima comperies quæ adfero. (num
Dum ingrediar gynæceum, crepitum prohibeo cardi-
Foriumq́; sonitum: hinc ad lectum placidè suspenso
Ire perrexi, accessi, astiti, suaviter (gradu
Invenio vtrumque cubantem. Quid hoc? Numnam vobis parum
Etiã exploratũ videtur quod narro? Rag. Hem satis
Certa omnia, mea Myrrhyna, hæsitare dudũ desij.
Sed

Sed quid ego tibi pro nuncio hoc donem? Myr. Nihil
Equidem: extra officiũ feci nihil. Rag. Ego te sinam
Sine munere abire, ex orco quæ mortuum
Me reducẽ in lucem feceris? Edn. O festiuissimũ diẽ
Rag. Verùm Azariam eccum video stare ante osti-
um : in sinum
Huius hoc quod nactus sum effundam boni.
Edn. At nos intrò rectà concedamus Myrrhyna, vt
Totam familiam delibutam reddamus gaudio.
Myr. Age Næ ego ex hoc nuntio maximũ aliquod
capiam bonum.

Actus III. Scena V.

RAPHAEL, RAGVEL, LYCHAS.

Senarij Iambici, admistis paucis septenarijs & octonarijs.

AD extremos vsq; Ægypti sinus hinc impiũ
Obtorto collo protraxi cacodæmonem;
Atq; ibidem frustra conantem eluctarier,
Tam arctis colligavi compedibus, vt huc ei
Vnquam reverti non sit integrum. Sed Raguel
Adest: vox comprimenda est, tale ne quid audiat.
Rag. Deus sum si nulla ægritudo huic gaudio
Vnquam intercesserit. Raph. Quis hic se venditat
Beatum? Rag. Oh, Azaria, mearum omnium
Voluptatum inuentor, scis in quibus sim gaudijs?
Scis Tobiam vivere salvum? Rap. Quasi nesciam
Assimulabo. Rag. Asmodæo procul hinc in malam Scaz.
Abactorem? Raph. Hem, bene, ita me Deus amet,
factum,
Rag. Res nulla potest mihi tanta intervenire iam,

Vt ægritudinem conciliet. Nescio
Quid cõmemorem primùm aut quæ laudẽ maximè,
Te, qui mihi dedisti consilium vt facerẽ: an me, qui sum ausus id
Incipere. Raph. Neutrum ò bone: Deo vni acceptũ id ferri convenit:
Qui vestris commotus lachrymis, aliquando vos respexerit.
Rag. Scio mi frater. Neque hoc eò dictum volo,
Quasi citra illius opem quicquam nostra valeat
Industria. Da veniam, homo sum, humani nihil
A me alienum: delirat lingua gaudio.
Rap Quin moderare affectibus: etenim vt virum decet
Fortem, res adversas infracto perpeti
Animo: ita nihil intolerabilius, ac Deo
Magis invisum, quàm dulci fortuna ebrium
Immoderate insolescere. Quapropter dum ego
Intus quod restat perago, tu supplex Deum
Interea comprecare, vt hoc tibi gaudium
Velit esse perpetuum ac stabile. Rag. Mones probè:
Proin & hîc, & alibi, tibi lubens obtemperavero.
Deum immortalem, quanto mihi nunc plus sapit
Hic adolescens, quàm egomet mihi! quàm prudenter consulit!
Quàm comiter simul, ac salubriter increpat!
Quàm perspicit omnia! in occipitio oculos quoque
Habere hunc verè dixeris. Vah, me meæ
Pudet canitiei, cùm iuvenem impuberem
Etiamnum, longe plus sapere conspicio, quàm

Me

Me senem : cuius prudentia adolescentium
Moderari conveniebat insipientiam.
Sed commodè venit in mentem. Heus Lycha, ocyus
Ad Sosiam propera. Lych. Quid vis dicam? Rag. Vt statim
Sepulchrum quod modò effodi praeceperam,
Iniecta terra obducat denuo, ac solum
Scitè exaequet ne vllum extet vestigiũ. Lych. Abeo.
Rag. Nunc vt diei tempus est, convivium
Splendido instructum apparatu adornari iubebo,
Ad quod amicos omnes volo vocarier, Troch.
Vt solidũ hoc, numerisq́; omnibus sit absolutum gaudium.

Actus IIII. Scena VI.

TOBIAS, RAPHAEL.

Octonarij.

ABs quovis homine, cùm opus est, beneficium accipere gaudeas:
Verũ id demũ iuvat, si de quo nũquã meruisti bene, is
Facit. O Azaria mi, ô mi frater, quid ego nunc praedicem
Tuã erga me munificentiam? certe nũquam tibi tua
Satis dignum virtute praemium referre queam, licèt
In perpetuum seruitium me totum addicam tibi.
Rap. Tace
Obsecro, bene collocatum arbitror beneficium, in amicum quod
Confertur. Si qua in re praeterea opera mea egeas, impera,
Ac factum arbitrare. Tob. Deus me oderit, ni te magis quàm oculos

 Amo

Amo meos: si frater esses, quî magis morem geras?
Vtinã sit in quo tibi contrà gratificari queam. Sed ad
Rem. Haud te latet opinor, quo pacto me sacramento
Raguel
Obstrinxerit, dederimq́, fidem, ante decimum quartum diem
Me ex eius non discessurũ ædibus: iamq́, parẽtes mei
Reditum nostrum solicitè opperientes, sat scio, numerant dies.
Quod si ad dictum tempus nondum reversos nos conspexerint,
Sep. *Immanè quantum solicitudinis illis nostra pepererit*
Mora! Quare ne æquo cunctemur diutius, velim
Vt assumptis duobus hinc camelis, servisq́, quatuor,
Ragẽ ad Gabelem cognatũ recta proficiscaris via: et
Argentum, cuius gratia iter hoc susceptum est, repetas, dein
Ad nuptias meas tecum reverti dignetur, roges:
Senar. 4 *Tantisper nunquam te morabitur scio,*
Quin habeas illud, quo die istuc veneris:
Si modò suo illi reddito marsupio,
Quid sit quod me hîc detineat, commemoraveris.
Rap. Neq́, hîc neq́, alibi vsquam erit in me mora: nullum defugiam
Sep. *Laborẽ, dum prosim tibi. At nihilne præterea? T. Nihil,*
Nisi vt nobis, si fortè difficiliorem se præbeat,
Blanditijs huc illum pellicias senem. Raph. Agedum, dabitur opera.
Tob. Faxit Deus, vt tibi eunti ac redeunti salus ipsa sit comes.

Actus

Actus IIII. Scena VII.

SOSIA, MYRRHINA.

Trochaici senarij, & septenarij, partim catalectici, partim acatalecti.

TOtum hunc propemodum cursando ac ambulando
Contrivi diem: perreptavi usque omne oppidum,
Ad forum, ad macellum, & quò non? dum quæ opus sunt
Ad nuptias paro: vix arbitror decem Iamb.
Famulos tot suffecturos negotijs: nec
Quicquam nunc magis metuo, quàm ne hinc denuo aliquò miser
Extrudar: quod si fit, actum est perij. Postulem
Nunc me defessum refocillari si liceret. At Iamb. 3
Opportune eccam Myrrhinam duobus cantharis
Onustam, huc accedentem conspicor. Alloquar.
Hem mea Myrrhima, quid fit, quid agitur? Myr. Rogas,
Quid fiat? tota domus perstrepit rumoribus:
Omnes nostrarum rerum satagimus: interim
Tu quasi nihil sit quod intus agas, ante ostium
Hic otiosus restitas? Sos. Quînam malum
Otiosus, qui me hodie sursum cursitando
Ac deorsum, adeò defatigaverim, ut
In cursu fere conciderim miser? atque illud hic
Dum tu accedis, stomachor mecum. Myr. Vin' tibi
Gratum faciam Sosia? Sos. Nihil malim, si quidem
Posses. Myr. Possem maxime, si lubeat. Quid, tibi
Hoc vini placet? Sos. Haud malũ hercule: quid tum Postea?

postea?
Myr. Hinc haustum tibi plenis propino faucibus:
Sos. Oh, bearis, si hanc mihi præstes beneficientiam,
Cedo
Cantharum sodes: gratum me, sat scio,
Dices, ac memorē. Myr. Quid ais? equidem iocabar
Stulte: Sos. Garris? si vivo, mox referam gratiam.
Myr. Agedum inepte, resiste, quò fugis? Sed parcius
Mi Sosia, ne sentiat herus: nam scis quàm sit ad
Has res perspicax: novi ego ingluviem tuam.
Hem, perij, dimidium exhausisti vinose: mox
Vapulabo misera. Sos. Abi stulta, nescis fallere
Homines; quod factum est dispendij, vide
Sarcias. Myr. Quo pacto? Sos. Vah, nescis? infusa
aqua
Myr. Dixti pulchrè, si verbera mihi velim
Lucrifacere. Sed ostium concrepuit, protinus
Intrò fugiamus, nequis fortè hîc nos opprimat
Otiose garrientes: sequere me. Sos. Sequor.

Actus IIII. Scena VIII.

GABEL, RAPHAEL.

Trimetri Iambici.

INcredibilia sunt quæ narrasti modò.
Deum immortalem, nihil unquam in vita mihi
Renunciatum est gratius. Sed accipe, hem,
Lectum est, conveniet numerus quantum debui.
Raph. Meritò te amo mi Gabel, & habeo gratiam.
Gab. Præsertim ut nunc sunt mores, adeo res redijt,
Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.

Raph.

Raph.Verum dicis,perfidiarum plena omnia.
Sed quid gestis? quidve es alacris? vulgus hominũ
Si quando numerandum est pauxillulum,frontem
Adversus contrahit ilico,supercilia
Adducit,ambages quærit: quin aufugit
Non rarò creditorem eludens. Cæterum
Vbi fides sit si roges,nihil pudet.
Si instes, ibi tum impudentissima eorum est oratio. Septen.
Quis tu es? Quid tibi rei mecum est? adeò vt tibi
Amicum inimicum beneficio efficias tuo.
Atqui hoc genus hominum non sibi solùm male
Consulit, at reliquis etiam, qui nihil malè
Vnquam meruerunt, perfidia sua fidem
Planè abrogat: cum ex illorum impudentia
Horum quoq; ingenium metimur.Te simul
Ac depositi commonefacerem, tuo tibi
Oblato syngrapho, quàm nihil omnino sis
Commotus, tua fuit indicio oratio.
Adeoq; admonitus nihil offensus es, vt mihi
Nunc multò videaris quàm dudum hilarior.
Gab.Ita decet ô bone.Cùm deponeretur, mihi persuaseram,
Ea conditione esse creditum,vt statim
Vbi ipse reposceret, esset restituendum.Et quanquã
Non admodum lauta mihi domi res est,tamen Scaz.
Vnum hoc curavi adhuc,vt mihi esset fides.
Raph.Felix qui eo es animo. At insuper aliud est
Quod multò mihi præcepit accuratiùs.
Gab. Quidnam obsecro? Raph.Vt ad suas illuc te nuptias

Addu-

Adducerem. Gab. Luberet, nisi iter longius
Esset : & ætate infirmum hoc est corpusculum.
Raph. Nil opus est viribus, veheris commodè :
Cum fabulis itineris edulcabimus
Molestiam. Gab. Suadere noli. Raph. Quid ni sua-
deam?
Imò haud omittam, ni exorem. Gab. Age fiat. Rap.
Pol te dignum facis
Octo. *Gabel. Gab. Tantisper opperire intus, dum me paro*
Raph. Propera.

Actus V. Scena I.

RAGVEL.

Senarij, septenarij, & octonarij Iambicj.

Q*Vidnam in rebus mortalium tam succedit*
feliciter,
Quod non suam habeat admistam ægritudinem?
Ita profectò natura comparatum est, vt dolor
Voluptatem perpetuò consequatur. Plus mihi
Præter spem, omnemq; præter opinonem obiectum
est gaudij,
Quàm vnquam fuissem ausus sperare. At nunc vi-
de obsecro
Quantum mea hæc felicitas mihi solicitudinis
adferat.
Cùm filiam meam nepoti nuptum do, iubeo, fidem
Mihi det, se intra dies quatuordecim domum ad
Parentes non reversurum : sperans diutino
Cõvictu ac familiaritate illum ita devinctum fore,
Vt aut nunquam de patria repetenda cogitaret, aut
Saltem

Saltem se propediem reversurum promitteret.
Nunc neutrum impetro miser. Venit hodie ad me : Mi pater,
Inquit, decimus quartus iam agitur dies, qui me à fide tibi
Data liberat : animus est iampridem domi
Apud parentes, quos mea non mediocriter,
Sat scio, solicitat cunctatio. Quare precor
Vt mihi iam illùc pace tua vnà cum coniuge
Reverti liceat. Nam nisi ad diem dictum
Præstò adfuerimus, aut nos in itinere dolis Scaz.
Grassatorum circumventos, trucidatosq́, vel
In morbum illapsos, aut aliud adversi quippiam
Incurrisse suspicabuntur. Ad hæc quid me censen' vllam
Potuisse verbum proloqui? penitus obmutui Troch.
Primùm : dein mihi redditus: Nihil, inquam, nate mi
Æque malim, quàm te hîc apud me quoad vixero cum filia
Ætatem agere: sed iamdudum te hîc invitum hærere video:
Quare tuis si pergã affectibus adversari, nihil agã.
Hoc tantùm vnum abs te vt obtineam permitte ;
Vt post annum tuos apud parentes exactum, huc ite- (rum
Commigretis : sat habeo, si istud impetro
Cũ gratia. Nihil respondes? agè, non omittam neque
Desistam, priusquã hoc te exoraverim. Hic cũ illius
Orata reminiscor, nequeo quin lachrymem miser.
Mi pater, inquit singultiens, qua fronte ego parentes

tes meos,
Quorum senectuti vnicũ sum præsidiũ, audeam
Deserere? tum pol vel quovis carnifice me
Immaniorem deputem. Quæ illis vita sine me
Non est futura amarissima? Equidem mori
Malim, quã eos per me ad tantã calamitatẽ adigi.
Quid multis? his lachrymis ad misericordiam
Reductus, facio illi ægrè demigrandi copiam:
Omnemque rem familiarem, capras, boves,
Asinos, oves, servos, ancillas, reliquamq; supellectilẽ,
Substantiámque tam auream, quàm argenteam,
Ex æquo cum ipso divido, lacrimans identidem:
Tandem cùm perpeti non possem amplius, huc effugi foras.

Troch. Nunc ille abitum parat. At at, quid hoc? perij miser:
Omnes ex nostris ædibus simul exeunt.
Totus tremo, horreóque, postquam horum mihi in
Mentem venit discessus: ô dolor gravis!

Actus V. Scena II.

TOBAEVS, RAPHAEL, RAGVEL, SARA.

Trochaici catalectici, senarij & septenarij, admistis paucis octonarijs.

SVperis meritò maximas ago gratias,
Cùm evenêre hæc nobis frater prosperè. At
Quid remoratur coniugem? Raph. Aegrè avellitur
Scaz. Maternis complexibus, iamiam sequetur,
Atque eccam. Tob. Et socer nescio quò clanculũ
Se subducebat modò. Raph. Humani istud ingenij
Iamb. Est argumentum. Amor parentum in liberos

Quon-

Quantum valeat, equidem haud ignoras Tobia.
Non animadvertis gnatæ abitu hunc miserè solicitarier?
Atque ea hinc clàm discessisse gratia,
Ne quod animo ægrè est cõspiciat? Rag. Occidi miser:
Quæ posthac futura est vita, cùm in mentem venit
Solitudo? sed aliò deflectunt viam:
Quid si reuocem? Heus, heus resistite. Raph. Tobia.
Socer est, qui revocat. Tob. Profectò is est ipsus. Rag. Quid est
Mi fili, quòd ita properas? jamiam rediissem, paululum
Si cessisses. Tob. Mirabar quonam abieras pater:
Rag. Non procul. Sed quid, tibi placet filia
Dos? Tob. Regalis mihi est opulentia:
Quamquam dotata est satis, quæ morata est bene.
Rag. Oh, patris simillimus! Hem filia,
Fac te tali dignam præbeas viro:
Illiq; per omnia morem gerito. Sar. Dabo
Operam mi pater. Rag. Tum socerum, & socrum, qui tibi
Iam in parentum succedunt locum, haud minus
Quàm me, matremq; tuam reverere. In domesticis
Administrandis negotijs, quæ propria Acatal.
Est matronæ functio, vide sedulam
Naves operam: vt quemadmodum foris maritus, Iamb.
Ita tu rem domi augeas industria.
Sic fœcundum Deus vestrum faciet connubium:
Liberosq; suppeditabit tales, qui tuis
Coniugisque digni videantur maioribus.

Sar.

Sar. Memorem dices te monuisse mi pater.
Rag. Cæterum tibi Tobia mi hanc in manum
Do, & tuæ mando fidei: tu illi pater,
Posthac, tu maritus, tu patronus, tu. *Tob.* Ah, pater
Ne lachryma: magnificentiùs habebitur, quàm si domi
Sit tuæ. Sed est præterea quippiam
Quod nos vis pater? *Rag.* Nihil, nisi vt bene
Et prosperè omnes valeatis. *Sar.* Vale
Mi pater. *Rag.* Vale, vale, inquam gnata, postrèmùm vale.
Discrucior animo: hoccine tam subitò mihi
In tristitiam commutatum gaudium?
O mutabilem ac volucrem rerum omnium
Conditionem! Sed quid inanibus me macero
Questubus? Vah, eijciunda hæc herculè est
Pectoris mollities: nimis indulgeo mihi.
Generum nactus sum ex animi sententia:
Filia talem repperit virum, qualem ipsa ne
Sperare vnquam auderet. Asmodæus procul
Ædibus nostris eiectus, cruciatur bolum hunc sibi
Ereptum esse è faucibus. Postremò, omnis res in vado est,
Quapropter videndum, ne animi sit parum
Grati nunc id incusare, quod votis frequenter vt
Eueniret, optaui ardentissimis.
Iamb. Multa ex quo fuerint commoda, ejus æquum est ferre incommoda.

Actus V. Scena III.

TOBIAS, RAPHAEL.

Septenarij, partim recti, partim Zkazontes.

RE ipsa comperio mi frater, nullam rem tam arduam
Ac difficilem esse, quin levis facilisq́; fiat, si
Adsit alacritas; vel reditus hic, quàm mihi non est
Laboriosus prout nuper erat discessus. Iam Acrim
Vti vides devenimus, & adeò de via non sum
Defatigatus, vt vel Niniuen citra moram rectà
Hodie contendere luberet, ni coniuge, & grege
Seruorum, & ancillarum iumenta nostra agentium,
Essemus impediti, quæ relinqui haud expedit.
Raph. Est istud quidem vt dicis Tobia: verùm mihi
Si hac in re, quẽadmodum in alijs hactenus, auscultaueris,
Non hîc pernoctabimus: vt quod superest via,
Incunctanter perficiendum arbitror, Non te latet,
Diem, quo nos domi futuros pollicibamur,
Iampridem nuptiarum præterysse mora: patrem
Matremq́; dolore simul atque metu contabescere:
Quemq́; diem illis annum videri. Tob. Nil quidem malim
Azaria: sed quid coniux, reliquaque famulæ,
Quas iam fessas longinqua reddidit profectio?
His longius hoc die si sit eundum, periculum est,
Ne in media anhelæ deficiant via. Raph. Scio, sed eas
Committemus, apud quem modò prandebamus, hospiti.
Tob. Satin' tutò? Raph. Quidni? probe ego hominem

novi, vir est
Fidei satis spectatæ. Tob. Sed non noverunt viam,
Si sola consequantur post, nec vbi adhærent vereor.
Rap. Eidem vt deducat dabimus negotium, insuper
Niniuē simulac pervenerimus, aliquot famulos viâ
Pulchre gnaros, eis obviā mittemus. Tob. Quid? tibi
Si ex vsu istud fore videtur, age, lubens obtempero.

Actus V. Scena IIII.

TOBÆVS, ANNA.

Trimetri Iambici.

QVotidie magis augetur mihi de filio
Solicitudo: & quò abest diutius, hoc eum
Desidero impotentiùs. Me nullus est
Opinor calamitosior, neque cui magis
Bonæ felicitates adversæ sient.
Eheu, quot iam annos natali eiectus solo,
Hîc servitutem pertuli gravissimam?
Quot incommoda perpessus! denique quo nihil
Tum accidere mihi posse arbitrabar tristius,
Visu spolior miser. Tamen has vtcumq; mens
Tulit hactenus ægritudines. Nunc vt nihil
Molestiarum desit, maior insuper
De filij salute mihi obijcitur metus.
Ad hæc accedit vxor rixosa, haud leve
Profectò malum: cuius querimonijs mihi
Iampridem aures calent. At at, ostium crepat:
Mirum ni illa est, tacebo, vt quis sit audiam.
An. Si res mihi secundæ essent de filio.

Et

Et quas anxietates meum mihi confecit siliceerniū !
Tob. Ecce antiquū obtinet. An. Qui modo foras sibi
Dum verba parata sentit, nescio quò prorepserit.
Sed opportune illum hic stantem reperio: adoriar,
Vt in eum quod animo agrè est, evomā. bone
Vir salve : ecquid remoratur filium ? viden'
Tuo consilio iam me miserè solicitarier ?
Infortunatior pol me mulier nec est,
Nec fuit vnquā, tali viro qua nupserim.
Tab. Ah, pergin' lingua vti petulantia? quasi
Isthic minus mea res agatur quàm tua.
Si quid nobis adversi fortè evenerit,
Mihi maior sustinenda est portio : atque ob id
Nequaquā ea res mihi neglectui fuit.
An. Nisi fuisses incogitans, pecuniam
Hanc perdere maluisses, quā periculis
Tot tantisque obiectare filium : neque
Ignoto commisses adolescentulum.
Tob. Muliere inqua nihil quicquā iniustius,
Quæ, nisi quod ipsa facit, nihil rectum putat.
Opinione melius res cedet arbitror. Scaz.
Non cogitas quā longè hinc absit, & nosti
Mores hominū, ad numerandum quisq; est tardior.
An. Tandē huc tua se recipit oratio ? virum
Nonne aiebas Gabelem esse optimæ fidei,
Quicum vel in tenebris micare sit tutissimum ?
Si incolumis esset, iam hic adesset sat scio :
Quando iampridem dictus præteriit dies.
Tob. Non cessabis diiudicare istud prius,
Quàm quid veri siet certò resciveris.

An. Ah, nescio quid mihi animus præsagit mali.
Tob. Noli te macerare obsecro: quin pectore
Quieto sis potius. Quid lucri sit, tibi
Si solicitudinem adfers, cùm idem sit vel
Nolenti perferendum tamen? *An.* Eheu, mihi hîc
Sola videor, ille quia hinc abest diutius?
Et eius mihi curæ est salus. *Tob.* Adeon' putas
Dimet. Me omnem penitus exuisse humanitatem, vt hoc
Non mihi itidem, vt tibi doleat?
Sed quid profuerit, si me pergam affligere?
Quid aliud quàm malum conduplicem mihi?
Multum iuverit animus in re mala bonus.
An. At vereor, si modò viuit, ne miseram alicubi
Scaz. Vitam in sordibus ærumnisq; exigat. *Tob.* Pergin'
Eandem nobis toties cantiunculam
Occinere? interijt, perijt, quid sit nescio:
Quin ipsum salvum tibi iam spero propediem
Hîc adfuturum. *An.* Spe niti miserrimum est:
At vtinam ita Deus faxit. *Tob.* Faciet, fac modò
Septen. Diuinæ ne diffidas munificentiæ.
An. Mi vir, nescio quos procul huc adventare con- (spicor:
Scaz. Duo sunt, alter filio, alter haud multum
Dissimilis ei, cui est commissus, adolescentulo.
Septen. *Tob.* Faxit Deus vt sit filius. *An.* Ita spero quidem.

Actus V. Scena V.

TOBIAS, RAPHAEL, ANNA, TOBAEVS.

Trochaici septenarij, & octonarij catalectici.

QVàm nos exoptatos arbitrare parentibus
Venturos Azaria? *Raph.* Lachrymabunt præ

gaudio

gaudio
Tobia, vbi salvos rediisse nos conspexerint.
At vide ne nostrarũ admonitionũ nunc immemor
Sis: tenes quid dicam? de felle loquor, quo patri
Amissũ restituas visum. To. Hẽ, teneo. Quid putas
Successurũ si experiar? dic sodes! Raph. Non minùs
Iuverit hìc felle, quã cor in abigendo Cacodæmone:
Tantùm divino confisus numini, Deum
Ora, vt nostros conatus sua secundet gratia.
An. Quo propiùs accedunt, & quo oculos intendo acrius,
Hoc illis mihi videntur similiores. To. Quid ais? ah, Iamb. 2.
Nunc demum crucior nihil mihi prospicere oculos.
Raph. Tobia, patrem & matrem pro foribus stantes conspicor.
Tobi. Sunt? hem, certe sunt: qua gratia hìc consistant nescio.
Raph. Nostrum opperiuntur adventum. An. Certè ipsus est
Mi vir. Tobæ. Hem, quid ais? An. Cum eodẽ quicum hinc est profectus Acatal.
Comite: procurram obviam, atque in amplexum illi proruam.
Tobæ. Rape me sodes tecum, quid me solum deseris?
An. O mi gnate, ò gnate mi, salvum te gaudeo
Advenisse. Tobi. Credo mater. An. Salva sum qua te valentem Acatal.
Atque incolumem rediisse intuear. Tobi. Sed quid pater?
Valuitne vsq; ? An. Eccum tibi pro foribus. Tobi. Interij

terij miser,

Senar.3. *Interram, dum te consequitur, procul ab ædibus*
Pronus illabitur. Ah, quam vereor nè læserit
Se: properemus, vt tollamus. Mi pater,
Quidnam hoc est mali? siccine te hic esse humi
Prolapsum? dolet ne quippiam? Tobæ. Nihil
Iamb: *Omnino mi fili: & si quid doleret, nunc vel immori*
Mihi tuis dulcissimum foret complexibus.
Tob. Frustra me salvum reversum arbitrare, nisi &
Te pater mi incolumem, ac salvum offenderem. To.
Deum
Immortalem? præ gaudio quid agã, vel quid loquar
Planè nescio. Nulla mihi res posthac potest
Tanta intervenire, vt ægritudinem adferat.
An. Mi fili, Deus novit quàm miseram exegerim
Te absente hic vitam: Tob. Hem Tobia, redistin'
solus? hospitem
Nonne reducis tecum Azariã? Tob. Quid ni pater?
Tobæ. Vbi is est? Raph. Præstò sum Tobæ. Toba.
Cedò manum
Mi frater, quo te amplectar, & exosculer. Tibi
Benefaxim lubens, qui incolumem mihi restituis
filium.
Sed quid? qua vos gratia istuc miseram,
Accepistis argentum à Gabele? Tobi. Ad assem
mi pater,
Conspecto chirographo numeravit protinus.
Tob. Bene me hercule factũ, gaudeo. Rap. Imo si scias
Quid boni adferamus præterea, tum istud magis
Dixeris Tobæ. Tobæ. Quidnã amabò! Rap. Idque
trium.

triumphaveris
Seriò. Toba. Quin dic, quid est? Raph. Adducimus tibi nurum. Toba. Hem
Tobia, uxorem iniussu meo? Tibi. Gaudebis, sat scio,
Pater, ubi cognoveris cuius sit filia.
Tobæ. Cuius? Tobi. Raguelis cognati nostri. Tob. Hem, bene,
Ita me Deus amet, factum. Audin' uxor hic quid dicat? An. Oh,
Quid ni audiam? at ubi illa est? Tobi. Acri eam reliquimus, Senar.
Cum grege ancillarum, & seruorum, boves, oves,
Asinos, & camelos huc ad nos trahentium.
Quam simul si adduxissem, multo huc venisse serius:
Et sciebam quantopere vos nostra afflictaret mora.
Toba. Vnde tanta pecudum, & mancipiorum copia?
Tobi. Cuncta hæc Reguel gnatæ dedit doti. An. Oh, lachrymæ mihi
Erumpunt præ gaudio. Raph. Tum tantam auri, argentiq́; vim,
Ut regalem vos videre credatis opulentiam.
Toba. O ingentem numinis divini munificentiam!
I nunc uxor, ac Deum nos destituisse clamita.
An. Mi vir, peccatum à me maximum est, sed non oportuit
A vobis relictam. Tob. Quid si nos nostrum Syrum,
Illis obviam mittamus? An. Certe si ille occurrerit:
Multo propius ibunt, & minor futura erratio est.
Nam via peritissimus est. Tob. Mater, consulis probe.

Iamb. *An. Intrò igitur concedam, vt hoc illi dem negotij.*
Nisiquid dissentis mi vir. Tobæ. Iube properet quantum potest.

Actus V. Scena VI.

TOBAEVS, TOBIAS, RAPHAEL.

Versus eiusdem generis.

NVnc experior illos nequaquam frustrari Azaria
Qui in Deo omnem spem fiduciamq; collocant.
Seuar. *Hoc si & tibi mi Tobia persuaseris,*
Ad eundem modum cuncta tibi succedent bene.
Tobi. Adnitemur pro virili mi pater. Raph. Nunc Tobia
Fel quod dixi profer, eoq; patris leniter
Illinito oculos. Tobæ. Quam rem tu nunc occipis
Fili? Tobi. Sine pater, profuturũ confido. Tobæ. Vide
Iamb. *Sodes ne malum pro remedio nobis exasperes.*
Tobi. Nihil est quod metuas pater. Raph. Vin' quod libenter audias
Nunciem tibi Tobaee? hodie pristinum tuis
Oculis visum restituet Deus. Toba. Mi hospes vtinam ratum
Sit quod prædicas. Tobi. Cave eius pollicitationibus
Iamb. *Diffidas: nihil enim vnquam consilio illius*
A me est susceptum, quod non successerit feliciter.
Dicas divino æstro percitum: adeo nihil ipsum fugit:
Huic vni hoc nostrum acceptum referri convenit bonum:
Vtpote cuius suasu, atque impulsu sunt transacta omnia.

Tobæ.

To.Scio fili,atq́; ob id magis solicitus sum,quo munere
Hanc tantam erga nos compensem beneficentiã.
R.Si vobis quid feci,aut facio,mi senex,quod profuit
Istud haud mihi,sed divinæ debetur gratiæ: (putas
Ac proinde nihil à te pretij repeto.To. Ah,nimiũ me
Ingratum.Certũ est,nunc tibi contrà referre gratiã,
Vt penes me esse positum pietatis præmium scias.
Quodcunque à me donum optaris,optatum feres.
Ra.Nil moror munera:abunde mihi magnũ præmiũ
Arbitror relatũ,quando id quod feci gratũ esse vobis
Cõspicio.To.Tace sodes:non cõmittam ingratitudinis
Vt crimen,quo vix scio an aliud detestandum magis
Reperiatur flagitium,incurrisse videar : atque eo
Genere prognati sumus,vt nos dedeceat admittere
Quicquã,quod hominum vulgus merito irrideat:at
Quid mihi solito acrius pũgant,ac pruriant(nescio)
Oculi,vix manũ abstineo.Rap.Frica quantum potes:
Mox squammæ,quæ nunc inpediunt visum, decident.
Tobæ.Oh,vide amabò, ne me frustra in lætitiam cõ-
iceceris. *(dubitatio.*
Raph.Itane parvã mihi apud te esse fidem? ah,absit
Tobæ.Nil dubito quicquam : tu modo quod facto est Iamb.a.
opus, impera.
Raph.Nihil ad hanc rem necesse est amplius:vide
Solùm,ne quod Deus indulget, tibi tua
Intercipiat diffidentia.Sed intrò statim
Hinc concedamus:volo universam familiam tuam
Admirandũ illud spectare prodigiũ.Tob.Agedum,
Duc me.Ecquis me fortunatior futurus est,(si lubet)
Si quidẽ te ô cœlum iterũ mihi detur contemplarier!

PERO-

PERORATIO.

Iambici Trimetri.

NOn est quod hîc moremini diutius,
Hos nostros qui spectastis ludos scenicos.
Intus si quid restat, peragetur clanculum :
Ibi visus pio restituetur seni,
Scaz. *Divinumq; exhibebitur spectaculum,*
Ludis non exprimendum scenicis. Sed quid
Mihi spectatores occipitium obvertitis ?
Resistite paulisper. Priusquam hinc domum
Vos recipiatis, audite, precor paucula.
Quacunque sacris continentur literis,
Ad nostram sunt salutem prodita. Hic senex
Tobæus, invictæ exemplar patientiæ,
Tot vndique circumseptus calamitatibus,
Nec animum despondens tamen; quem non, licet
Gravissimis intricatum infortunijs,
Eò sua reducat tolerantia,
Vt temporarij iactura commodi aut
Nihil quicquam moveatur, aut certe minus
Se pergat affligere? ratus quod à Deo
Immittitur, quamvis molestum ac asperum
Appareat, nihilo minus tamen sibi
Saluti fore : quin hunc suum luctum brevi
In gaudium commutatum iri : cùm nihil
Adeo in rebus terrenis firmum, stabileque
Esse intueatur, quod non æstuario
Quodam cursu modò huc, modò illuc fluctuet.
Eant nunc mortales insipientissimi, ac
Deo diffisi, ob res tam momentaneas

Cœlum

Cœlum mari commiſceant: his perditis
Seſe interijſſe clamitant, cùm tot Deus
In hunc præter ſpem olim contulerit commoda.
Nec erit hodie ipſius manus contractior,
Si nos hac dignos præbeamus gratia.
Sed quidnam Tobiæ monet connubium?
Et interempti ſeptem Saræ coniuges?
Adeſte huc adoleſcentuli, qui vxorijs
Animum adiunxiſtis complexibus: audite quod
In rem veſtram futurum eſt maxime. Hi viri
Septem, quos ſacra caſos narrant Biblia,
Raram ſtupentes ſponſæ pulchritudinem,
Brutorum animantium ritu, libidinis,
Non procreandæ prolis ſtudio, amplexui
Formoſæ inhiabant coniugis, ſalacium
Canum in more. Atque ob id vix dum ingreſſi torũ,
Pereunt, & in atrum protruduntur Tartarum.
At Tobias pudicitiæ memor, ac Deo
Suam precibus vitam commendans, dolos
Impuri evadit ſpiritus: & fructibus
Exoptati tutus potitur connubij.
Atq; hæc ob id nunc repetimus verboſius,
Vt & illorum interitus, exitiumq; miſerabile,
Et huius feliciſſimi in rebus omnibus
Succeſſus, à laſcivia vos avocent:
Ne iiſdem Aſmodæi irretiti caſſibus,
Supremi vindictam incurratis numinis:
Atque ita tandem ſimili plectamini modo.
Valete, & ſi placuit quod actum eſt, plaudite.

FINIS.

Septen.

IVDITHA.

ACTORVM NOMINA.

HOLOFERNES imperator Assyriorum,
MOABVS } duces
AMMONIDES } militū.
ACHIOR, Ammonita.
THRASO } milites Assyrij.
LABRAX }
BAGOAS, cubicularius Holofernis.
OSIAS, Consul Betuliensis.
IOACHIMVS, summus sacerdos.
SADOCVS } ciues
MELCHIAS } Betuliēses
AZARIAS }
IVDITHA vidua,
ABRA, Iudithæ anc.

PROLOGVS.

Trimetri Iambicj.

Salutem vobis exoptamus plurimam,
Viri colendi, ciuesq; humanissimi:
Quicunq; ad ludos hos spectandum scenicos
Alacres frequentesq; huc confluxistis. Agite dū,
Non multis verbis, aut oratione vos
Prolixa remorabor. Sed quam acturi sumus,
Paucis hîc coràm narrabo comœdiam:
Et quis sit ille, eam qui nunc dedit novam.
Schonæus nostræ archididascalus scholæ,
Quia suam vobis antè probari industriam
Sæpe animadvertit, aliam rursus fabulam
Profert: neq; prophanā tamen: at piam, & sacrā,
E sacro Bibliorum sumptam codice.
Quodcunque ei tempus vacuum à scholasticis
Negotijs conceditur, id omne huic studio
Libenter impendit. Neque inutilem suam

Operam

Operam, aut laborem studiosæ pubi, neque
Vobis ingratum fore putat, seu literis
Divinis, seu politioribus animum
Dicastis artibus. Nam quemadmodum suam
Orationem à veterum poetarum stylo,
Phrasique procul abesse confitetur, ita
Hoc quicquid est aut iacturæ, aut dispendij,
Eo pensatum vtcunque existimat, nihil
Quod hîc vsquam aut obscænum, aut turpe, aut lu-
Nihil quod sit teneris offecturum auribus, (dicrum,
Verùm pudica, casta, verecunda, ac pia,
Quæ audituri estis, comperietis omnia.
Itaque non desunt homines docti, qui illius
Legunt libenter, & probant cœmodias:
Quorum sequi vos nunc mihi videmini
Sententiam: quos attentos, ac beneuolos,
Et cum silentio auscultantes conspicor.
Nunc ne quis vestra abusum esse patientia
Me dicat, si suspensos hîc diutius
Vos teneam: Eia, aures admovete sedulò,
Huius periocham dum recito actiunculæ.

Comœdiæ Periocha.

HOlofernes dux Assyrici exercitus, potens
Bello, & rebus præclarè gestis efferus,
Gravi obsidione vrbem Betuliam premit.
Cives suis diffisi viribus, Dei
Subsidium implorant. Deinde aquæ penuria
Laborantes, statuunt sese hosti dedere,
Nisi intra quinque dies ipsis opem ferat
Deus, Quod simulac resciuisset Iuditha,

Cum

Cùm Ozia Civitatis principe grauiter
Expostulat. Hinc divino afflata numine,
Noctu cum ancilla castra ingreditur hostium:
Sciteq; fictis Holofernem fallit dolis.
Quem postea vino immoderatè hausto obrutum
Cum obtruncasset, secum auferens caput, ad suos
Revertitur. Hostes, subito perculsi metu,
Fugium, Israelitidæ victoria,
Prædaq; potiti, summum collaudant Deum.

Actus I. Scena I.

HOLOFERNES, MOABVS.

Iambici senarij & septenarij.

ESt isthuc per Iouem datum mihi, feliciter
Ac prosperè vt eveniant, quæ facio omnia:
Nam in quãcunque orbis partem cum meo accedo
Exercitu, metus continuò maximus,
Ingensque illic exoritur trepidatio.
Nec vlla est vsquam civitas, neque regio
Tam natura loci munita, aut viribus
Opibusq; potens, resistere quæ audeat mihi:
Quin omnes, simulac adventare me procul
Resciverint, protinus accurrant, & se, & suas
Vrbes, munitiones, ac propugnacula, quibus
Confisi, quoslibet alios hostes procaciter
Contempsere, atq; aversati sunt hactenus,
Troch. *Vltro dedunt supplices: per omnia*
Præceptis, mandatisq; parentes meis.
Ex qua quidem re tam feliciter, atque fortiter
Gesta, summam profectò apud regem meum
Laudem, præmiáque magnifica, ad hac gloriam

Memo-

Memorabilem, atq́; adeo decus immortale apud
Posteros me consequuturum confido. Troch.
Quandoquidem vna hac viris principibus est via,
Qua ad honorem nunquam interiturum, æternamq́; nominis
Memoriam emergant: cum ignavorum, atq́; inertiũ
Hominum fama, vnà cum vita intereat turpiter. Troch.
Quod pol dedecus, & evitasse me hactenus scio, &
In posterum me spero, vitaturum sedulò.
Sed inter hac tam multa, quæ ex animi sententia
Mihi succedunt, vnum illud hercle me malè habet,
Quod hos Betulienses, reliquumq́; Israeliticum
Populũ audio etiam nunc imperium aspernari meũ.
Quod equidem modò mihi retulerũt quidam, quibus
Credo satis. Atque adeò ex eo id verissimum
Esse, facilè pol intelligi, atque perspici
Potest: quòd nullos adhuc, aliorum malis,
Et cladibus admoniti, legatos ad me miserint:
Neque de dedendis civitatibus suis
Inter se aut ègerint, aut cogitaverint quicquam. Scaz.
Sed faxo ne id inultum auferant; neque ego contumeliam
In me tam insignẽ impunitam relinquẽdã arbitror:
Quin totũ hoc recutitorũ hominũ extirpabo genus.
Mo. Isthuc pol rectè princeps illustrissime, hem
Laudo, nihil enim in eos tam crudele vnquam statueris,
Quin pejora meriti sint sceleratissimi.
Hol. In vtramq́;, vti apparet, nunc aurem dormiunt:
At ego jam illos, vt digni sunt, cõmovebo sacrilegos,
Qui se neque edictis, neque vllis legibus

Teneri

Teneri existimant: qui nos illudendos sibi
Proponunt audacissimi. Mori nos satius est,
Quā non hos indignis modis vlciscamur mastigias.
Octo. Sed opportune huc ad me accidet Achior.
Ex illo quæram quodnam hoc sit hominum genus.:
Troch. Tum quæ eorum sit confidentia, qui maximo suo
Malo, adversus stimulū, vt aiunt, calcitrare audeāt
Hic illum dum propius accedit, opperiar foris.

Actus I. Scena II.

ACHIOR, HOLOFERNVS, MOABVS,
Senarij, & septenarij Iambici, admistis paucis octonarijs.

DVcis Holofernis vocem audire visus sum mihi.
Atque eccum, accedam, & colloquar. Salveto plurimùm
Dux invictissime. Hol. Salue Achior. pol commode
Huc advenisti: nam est in quo nunc mihi tua
Opera, atque consilio sit opus. Ach: Si in me quid est
Princeps honoratissime, quo tibi queam
Prodesse, agedum impera: quodcunque volueris,
Effectū dabo protinus. Hol. Hem, laudo, sed est quod te rogem.
Ach. Quid obsecro? Hol. Dicam. Cùm omnes, quotquot in his sunt regionibus.
Magno metu, atque horrore nos sibi extimescendos putent,
Et cum ex varijs locis, atque vrbibus vndique
Ad nos cūcti accurrant, ac supplices tēdant manus:
Quid causæ sit miror, cur præfractū hoc & pertinax
Apellarum genus, arma aduersus nos sibi
Sumenda, ac nostrum imperium contumaciter
Contem-

Contemnendum, atque reijciendum existiment.
Praeterea montes, & viarum angustias
Occupare munireque conentur potiùs, quàm, Troch. 2.
Quod suo cum exitio nihilominus erit eis
Faciendum postea, sese dedant nobis. Achi. Dicam herculè
Quod sentio: & verum dicam dux ornatissime:
Mentiri enim non est meum. Hol. Age loquere,
Nam audire gestio. Ach. Populus hic cõtemptis Dijs
Deabusq; omnibus, quos diversos regionibus
In diversis alij colunt, vnum Deum,
Cœli, terraeq; conditorem, veluti illi sibi
Persuadent, observant, & venerantur religiosissime.
Cujus praecepto olim obsequentes, cùm fames
Ingens totum terrarum vrgeret orbem, ex patria
Procul in Ægyptum se contulerant. Atque ibi
Per quadringentos annos, aut eo amplius,
Miriscorũ soboles, ac propago amplificata est modis:
Dein cum iniqua, atque intolerabili tyrannide
Regis premerentur, opem, & subsidium sui
Dei precibus imploraverunt supplices.
Qui ipsorum misertus, varijs, & inauditis cladibus
Totam Ægypti regionem ita afflixit, vt eos, Troch.
Necessitate tandem rex coactus, missos fecerit.
Quos tamen haud multo post, mutata in diversum sententia,
Armata cùm insequeretur manu, in mari, quod pervium his
Effecerat Deus, refluentibus aquae fluctibus,
Vnà cum Pharaone totus interijt exercitus.

In quo equidem Ægyptiorum interitu isthuc fuit
Scaz. *Memorabile, quòd ne vnus quidem superfuerit,*
Qui tantæ cladis nuncius esse posset. Mox
Montosa, ac solitaria ingressi loca, cum cibi
Et potus inopia laborarent, amari
Acatal. *Fontes divina eis sunt educati gratia.*
Panisque quo se exaturaverunt affatim,
Troch. 2. *E cœlo illis (nunquam audito) depluit modo.*
Porro quod magis etiam est mirandum, inermes
Cùm essent, hostes tamen vicerunt quoslibet,
Deo pro ipsis pugnante. Neq; vnquam rex fuit,
Aut princeps, aut monarcha quispiam, licet
Opibus, & copijs fuerit adiutus maximis,
Qui non adverso Marte, & infeliciter
Plane cum eis bellum gessit, dum se suo
Morigeros, atque obsequentes præberent Deo.
Troch. *Quem si quando sprevissent (quod quidem ab eis factum est sæpius)*
A quovis sunt superati, ac debellati protinus.
Quare priusquam illos adoriaris, hæc
Scaz. *Quo pacto se habeant mi domine, velim omnia inquiras*
Et perscruteris sedulo. Quod si in Dei
Sui cultu etiam nunc eos persistere intellexeris,
Frustrate fatiges, atque actum, quod aiunt,
Troch. *Agas: cum vinci, aut superari nequeant, donec Deum*
Istum, de quo dixi, propitium habent sibi.
Hol. Vah, sacrilege, na ego te pro istis dictis exercebo probe.
Mo. Dignus pol est, qui indignis intereat modis.
A. Commovi, væ misero mihi. Ho. Quid tecũ mussitas Scelus?

Scelus? Ach. Nihil hercle mi domine, nisi quod consilium liberum
Oportere esse existimo: neque graviter,
Aut iniquo animo ferendum, si quid fortè sit Troc.3.
Dictum, quod placet minus. Hol. Etiam loqui
Mecum audes, aut quicquam mutire verbero?
Agedum, iam faxo experiaris, quàm sit potens
Ignauorum istorum Deus, quem tu mendacibus,
Vanisq́; nimium hîc nobis vexisti praeconijs.
Ach. Me miserũ, qui nunc quãobrẽ accuser nescio.
Hol. Ah, nescis impudens? iam iam faciã vt scias.
An tu me nebulo dignum putas, quem irrideas,
Et quem tam aperte fallere incipias dolis?
Ehodum, comprehendite illum, & ad Betuliensis viros
Istos fortes, si dijs placet, atque strenuos,
Vinctum deducite, vt cum illis intereat: & suo malo
Discat, in vniverso terrarum orbe praeter Troch.
Assyriorum regem, nullum vsquam reperiri Deũ.
Ach. Heu me infelicem? quid feci, aut quid cõmerui obsecro?
Hol. Abripite eũ inquam: quid statis stipites? Mo. Nisi
Sequitur, pugnos in ventrem ingerite venefico. (dic.
Hol. Scelerate tu tuo indicio quasi sorex perijsti ho.

Actus I. Scena III.

THRASO, LABRAX, ACHIOR.

Eiusdem generis versus.

QVid restitas? vah, sequere sceleratissime,
Nisi obtorto collo te malis protrahi.

Lab.Cessator,perge.Ah,crucior mihi deesse bacu-
Troch. *Quo scapulas huic conteram impurissimo.* (*lum,*
Ach. O indignum facinus! quid peccaui miser?
Thr. Tace nequã. Ach. Si illũ qui ex animo cõsulit,
Affligendum,& perdendũ existimat,quid faciet ei,
Scaz. *Qui aut damnum dederit, aut malum? Lab.Vetus dictum est,*
Malum consilium consultori pessimum.
Idque adeo miror,quomodo tam ineptum quid tibi
In mentem potuerit venire homo stultissime.
Ach.Vt res est dixi,atque hercule id quod sentio:
Et me nihil mentitum congnosceris posteà.
Th.Nugæ sunt, quas adfers, moræq; fabulæ.
Lab, Mihi pol quidem non fit veri simile, neque cõmentum placet.
Sed agedum properemus.Rursusne restitas
Ignave? pugnum nisi sequeris in os impingam tibi,
Ach.Næ ego sim infelix,qui pro consilio bono,
Tam malam ineo gratiã.T.Quid gannis impudẽs?
Pretium fers ob stultitiam te dignissimum.
Ach. Isthuc quidẽ malim,quàm ob peccatum.nam, quod sciam,
Mali pol commerui nihil.Lab.Tun' te nihil
Scaz. *Commeritum dicere etiamnum audes furcifer?*
Qui hos Israelitas homines ignavissimos,
Nullis aut copijs, aut viribus vinci,
Aut superari posse asseris? Dignus pol qui in crucem hinc
Absque vlla abripiaris mora. Thr.Vah,non vides
Quanta & regem Assyriorum invictissimum,
Et

Et Holofernem, fortissimum nostrum ducem
Afficias contumelia, cùm contra imbelle hoc hominum genus Troch.2.
Nequicquam nos pugnaturos prædicas? Quibus
Iam totus terrarum orbis victas præbet manus?
Et quorum vim nullæ vsquam nationes sufferunt?
La. Sapiēter pol quidē à nostro duce factū existimo,
Atq; adeo ex re tua: qui ab his, quorum potentiæ
Opibusq; ne diffidis, te distrahendum censuit:
Et ad eos ablegandum, qui insuperabili
Virtute præditi se aduersus nos, & te suum
Patronum, defendent, atque tuebuntur optimè.
Sed nescio quos huc procul adventare conspicor,
Fundis armisq; instructos. Ex Betulia
Vrbe huc illos speculatum exivisse arbitror.
Nos ad latus huius montis, si videbitur,
Secedamus, parumque isthac à recta flectamus via: Troch.2.
Ne pauci temerè in multorum incurramus manus.
T. Placet, age propera, atq; os vide vti cōprimas scelus.
Vah quid cūctare? mone te inquā carnifex.
Ach. Moneo herculè sedulò. Th. Video, sed promoves nihil.
Ehem Labrax, neque hîc morandum nobis diutius,
Neq; propius ad vrbē accedendū existimo. (spicis,
Quare arbori isti, quā haud procul hinc abesse con-
Manibus, atq; pedibus alligatum eum relinquamus,
Nobisq; consulamus in tempore. Lab. Agedum, placet: in pedes Scaz.
Nos nunc coniiciamus quantum possumus. Th. Age,
Præcurre, consequor. ———

Actus I. Scena IIII.

ACHIOR, SADOCVS. MELCHIAS.

Eiusdem rationis versus.

——— *Eheu miseriam! Itane me hic*
Relinqui solum? aut à feris
Dimet. *Dilacerandem, aut media periturum propediem?*
O barbaram crudelitatem! ò pectora
Quavis immaniora tigride! Sad. Eho Melchia,
Satis pol, satis inquam procul iam progressi sumus.
Nam vereor si pergamus ire longius,
Ne ab hostibus circumventi pereamus infeliciter.
Mel. Nihil adhuc nobis periculi est. Ach. Sed propius huc
Ad me in valle isthac accedentes video, nescio
Quos; vocem hercle intendã, & eorum, quicunque sunt,
Troch. *Implorabo opem. Si pereundum est, manibus*
Hominum, quàm laniatu ferarum me malim móri.
O populares, accurrite, mihique
Auxilium ferte misero, accurrite obsecro,
Atque infelicis vos misereſcat mei.
Troch. *Mel. Quem hic audio vociferantem, & calamitatem deflentem suam?*
Deus bone, quid istuc monstri est? hominem arbori
Ego alligatum esse video. Sad Eho Melchia, (hic
Video ego quoque. O prodigium! hinc quantũ possumus
Fugiamus, & ad vrbem recta recurramus via.
Mel. Mane paulisper Sadoce. Ac. Accedite propius
Viri humanissimi, & innocenti subvenite mihi.

Sad.

Sad. Insidias hercule ego hic nobis positas esse video Melchia:
Quare fugiamus inquam, dum fugiendi datur
Copia. Mel. Quin accedamus potius, nihil periculi est
Cum neminem hic videamus vspiam. Sa. Nequeo
Mirari, neque conijcere quid rei siet: (satis
Nisi quicquid est, ad illũ ego istuc accedere nõ audeo:
Nam insidias metuo nimis. Ach. Adeste sodes Catal.
Viri, omnemque ex animo abijcite formidinem: Scaz.
Nihil enim hîc vobis eveniet mali. Mel. Quæso
Quid tu hominis es, aut quis te alligauit ad arborem
Hanc? & quodnam ob facinus? Ach. Nullo hercule merito id
Mihi contigit meo. Sed cujates estis viri,
Aut quibus venistis è regionibus? (mus.
M. Ex vrbe hac proxima speculatum huc egressi su- Troch.
Ach. Betulia? Sad. Scilicet. Ach. O factum bene! nullos ego
Pol nunc mihi malim dari. Sad. Quid ita? cedò.
Ach. Dicam: sed hoc vti sciatis priùs volo:
Me vestra causa indignis hisce esse acceptum modis.
Me. Quid ais, propter nos hæc tibi cõtigisse prædicas?
Ach. Ita est profecto vt dico: soluite me obsecro,
Rẽ omnem, vti sese habeat, vobis cõmemorabo ordine.
Me. Hem soluamus eum, ac disrumpamus vincula.
Ach. Gratiam habeo vobis, & quoad viuam habiturus sum maximam:
Et majorem etiam precor, vti vobis referat Deus.
Sad. Probum esse te tua indicio est oratio,
Quæ cujusque vt vita est declarat maxime.

Sed nunc eloquere sodes, quod promittebas modò,
Cum nostra causa hæc te passum diceres.
Troch. *Ach. Faciã, atq́; lubens quidẽ: sed nimis ego hercule*
Vobis metuo malè. Sad. Quid ita? Ach. Nescitis quo in malo
Et in quanto periculo sitis miseri. Mel. Mitte obsecro
Ambages, remque omnem vno verbo nobis expedi.
Ach. Lõgum foret, si hic vobis cõmemorem omnia.
In vrbem vestram me deducite potius:
Ibi conuocatis civitatis proceribus,
Rem omnẽ vobis narrabo ordine. Sad. Mones probè,
Atque ideo tibi libenter hic obtemperabimus. Ach. Bene
Pol facitis. Agedum properemus, res non patitur (moram.

Actus II. Scena I.

OZIAS, ACHIOR, IOACHIMVS.

Trochaici senarij & septenarij.

Pro Deũ immortalem! facinus indignum Achior,
Quid narras? actũ est, siquidem tu hæc vera prædicas
Iamb. *Ach. Est vt dixi Ozia: putes hominẽ furore perditũ.*
Ozi. Heu me miserum! itane obstinate operã dat, vt
Nos affligat innocentes? Ach. Quin ego iam brevì
Hic eum futurum cum omni exercitu esse existimo.
Ioa: O efferam hominis immanissimi dementiam!
Ah, nullone nos pacto tyrannidem,
Ac crudelitatem illius evitare
Poterimus? Ach. Ioachime, quid cum illis agas
Qui neq́; ius, neq́; bonũ, neq́; quid æquum sit sciunt:
Nec quicquam faciunt, nisi quod lubet. Ozi. Eheu miseriam! vt nihil

Est

Est diuturnum, aut stabile in rebus mortalium!
Iam aliquot hic annos in pace, ac sine periculo
Viximus: at ecce rursus de improviso exoritur hic Iamb.
Holofernes, homo importunus pol, atque impius,
Qui hoc vnũ studet, hucq; omnibus incũbit viribus,
Quo hanc nobis tranquillitatem extorqueat infelicibus:
Nosque feritate discruciet, & excarnificet sua. Iamb.
Cum tamen à nobis ei nulla vnquam orta sit
Iniuria, seduloque caverimus hactenus, Iamb.
Ne illum aut dicto, aut facto offenderemus. Ioa. Ah,
Quis pectore tam duro, atque adamantino est, Iamb.
Cui non lachrymas isthæc excutiat calamitas?
Verum quid agemus nũc, aut quid consilij capiemus Acatal.
Ozia? Ozi. Nescio herculè, nisi hoc vnum, quod sors feret,
Vt forti, atque magno animo feramus: & in Deo
Omnis spes sit nobis. Ioa. Hem piè atque fortiter,
Laudo: nam si ille opitulari dignetur, facillimè
Hominis impotentis, & furiosi declinabimus,
Atque avertemus iniurias. Nihil enim agit,
Ac frustra se defatigat, cum Deo
Quisquis pugnare parat. Idq; adeo re ipsa frequẽter
Experti sumus. Ozi. Scio isthæc esse ita vt
Dicis Ioachime: & tamen quando in mentem mihi Acatal.
Nostra veniunt delicta, haud mediocriter vereor miser,
Ne ille nos deserat, & ab hoste immani, atq; effero
Superari sinat. Ioac. Peccavimus hercule
Frater, fateor, ac pœnam, commeruimus gravissimã

Sed

Iamb. *Sed resipiscamus, & quòd perpetrauimus*
Crimina, agnoscamus, atque confiteamur supplices:
Nullum est delictum, cui non benigne ignoverit
Deus,
Siquidem ex animo eius pœnitere nos conspexerit.
Ozi. Verè tu pol isthuc dicis, atque vt te decet.
Quapropter nihil jam nobis restare arbitror,
Nisi vt ad divinam confugiamus clementiam,
Iamb. *Antecta deplorantes crimina,*
Hoc vnicum in his nostris calamitatibus
Confugium, hoc tutum salutis nostræ asylũ existimo.
Cæterum tibi Achior pro indicio gratias
Agimus maximas, animoque infracto vti
Sis oramus. Insaniat Holofernes, suisque
Contumacibus verbis, atque minis impijs
Cœlum territet: nihil efficiet: modò, quod fore
Confido, Deum propitium habeamus nobis. Ach.
Hoc quidem
Hercule haud dubium vnquam fuit mihi. Atque adeo quia id
Iamb. *Futurum prædicabam, ille indignatus, huc*
Me ad vos protrahi jussit: idem & vobis, & mihi
Iamb. *Exitiũ minitans. Quæ quidẽ omnia, vt meminisse vos*
Arbitror, intus narraui ordine. Io. Meminimus pro-
Sèd nunc intrò, si videbitur, concedamus, & (be.
Acatal. *Cives ex tota vrbe in templum convocatos,*
Iamb. *Ad resipiscentiam, delictorumq; pœnitudinem*
Exhortemur sedulò. O. Nihil est quod æque fecerim
Iamb. *Lubens. Agedum, præcede, sequimur è vestigio.*

Actus

Actus II. Scena II.

HOLOFERNES, MOABVS, AMMONIDES,
Eiusdem generis versus.

ITane nondum quisquam ex ignauissimo
Isthoc recutitorum grege pacem petitum, Acatal.
Aut supplicatum nobis advenit ? Mo. Nullus Iamb.
Omnino, princeps honoratissime.
Hol. Quæ est, si non hæc appellanda contumelia est?
Sed inultum faxo id nunquam auferant. Spero me habere,
Quo hos meo excruciem modo. Am. Frequenter dixi, idemque Acatal.
Nunc dico denuò dux ornatissime,
Nisi audacissimis horum seditiosorum hominum Iamb.
Molitionibus omnibus obstiteris modis,
Profectò in magnum aliquod malum temeraria
Tandē hæc erumpet confidentia. Mo. Bene hercule
Ab Ammonide dictum est, prudenterq; admodum:
Nam deteriores omnes sumus licentia.
Quod nisi protinus eos adoriamur, illudent, vbi
Nos aut cessare, aut languere senserint.
Quare dum licet, & dum consulendi tempus est,
Præfractam horum cohibeamus pertinaciam:
Vlciscamur impurissimos : male
Perdamus totum hoc apellarum genus. Hol. Hem, placet.
Non pol desinam, neque conquiescam, donec id
Perfecero. Tum autem sceleratus, atque perfidus
Achior, vah, quibus illum exercebo modis ?
Quem quidem mihi nunc optarim dari obuiam, vt

Iram

Iram hanc omnẽ in eum euomam : satis id habuero supplicij, Iam. 2

Dum modò illũ vlciscar, vti meritus est, mastigiã :
Quẽ ego credo manibus pedibusq; obnixè iã omnia
Facere, magis id adeo nobis vt incommodet, (sua.
Quã vt illis consulat, ad quos stultitia est ablegatus
Sed præmium iamiam, si vivo, se dignum feret.
Mo. Quodvis ego suppliciũ cõmeruisse eũ arbitror.
Hol. Faxo iam mox sentiat. Sed agite dum vti
Fortes atque strenuos viros decet, annitimini
Mecum, vt contumaces hos, atque improbos
Iamb. 2 *Hostes, Iudæos scilicet impurissimos,*
Acerrimè vlciscamur, & efficiamus, vt omnibus
Exemplo sient. Ne quis sit, nos in posterum
Qui aspernari, aut nostra edicta repudiare audeat.
Iam. *Atque adeo in Bethuliensibus hisce proximis*
Quid noster valeat exercitus iam ostendã. Quin eò
Redigam vniuersum istud recutitorum genus,
Iamb. *Vt quò fugiant, aut vbi delitescant, nesciant :*
Nunc itaq; vos moneo, atque hortor sedulo,
Ne cuiusquam istorũ vos misereat : quin potius
Diripiatis, mutiletis, prosternatis, ac
Denique trucidetis protinus, quęcunque
Iam. 2. *Nactisitis. Satis iam, satis erga nequissimũ hoc*
Hominum genus nostra est spectata patientia.
Itaque nunc nihil non experiar nullumq; nõ movebo
Lapidem, vt improbis horum conatibus resistam,
Iamb. *Molitiones inhibeam, retundam insolentiam.*
Quin animã relinquã potius quàm non hos, vti
Digni sunt, vlciscar sacrilegos. Sed satis

Super-

Superque iam moratum, ac consultum arbitror:
Mature facto est opus. Hem, praebete vos viros,
Atq; exercitũ omnem ad vrbẽ continuo admovete
Propius: paratis semper obfuit delatio. Iamb. 2.
Am. Imperio tuo & hîc & in aliȷ omnibus Acatal.
Sedulò parebimus: impera, ac factum puta.
Hol. Credo mox supplicantes aderunt: sed nihil Iamb. 2
Agent: errant, si lachrymis nos flecti posse cogitãt.
Iam faxo experiantur, quantũ viribus,
Armis, atque virtute valeant, quos illi vti
Mulieres imbelles illudendos proponunt sibi.
Atque hae merito illis accident, cùm evenerint,
Qui nos aspernantur tam illiberaliter. Iamb. 2
Mo. Eia. sic decet. Hol. Nũc ergo instructo exercitu
Proxime ad vrbem accedamus, ego vt strenuũ
Imperatorem decet, praibo: vos me consequimini.

Actus II. Scena III.

OZIAS, IOACHIMVS.

Eiusdem generis.

ITa me Deus amet, quanto ego magis magisq;
Effrenatam hominis impiȷ violentiam,
Ac crudelitatem barbaram mecũ perpendo, Iamb.
Hoc magis metuo, ne nos sua opprimat,
Affligat, vexet, atq; excarnificet tyrannide.
Sed cõmode Ioachimũ huc ad me venientem conspicor,
Hîc eum praestolabor. Ioa. Enim verò nihil loci
Est segnitiae, neque socordiae, quantum hostium
Assyriorum immanitatem intelligo,

Quorum

Iamb.2 *Quorum impios conatus nisi prohibuerit Deus,*
Eo rem deventuram propediem,
Vt collum capistro, & servituti, atq; iugo
Intolerabili nobis prabendum sit miserrimis.
Sed video hic stantẽ Oziam quẽ quærebam. Ozia,
Scaz. *Scis quo in metu, & quanto in periculo simus?*
Ozi. Vtinam nesciam Ioachime. Deus bone,
Militum secum huc quantas adducit copias?
Acatal. 2. *Ioa. Principes si simus, atque adeo monarchæ,*
Regesq; potentissimi, nequaquam pol tamen
Tantæ multitudinis vim, atq; impetum
Sustinere poterimus. Ozi. Fuit hercule
Crudelis semper Holofernes ille atq; efferus:
Acatal. *Et nunc nihil magis vereor, quàm ne quid in nos*
Iratus statuat, ac decernat inhumanius.
Ioa. Adeon' impotenti esse animò, nihil sua isti vt imperans
Iamb. 4 *Libidini, plusquam fatali odio destinet*
Nos innocentes persequi? Ozi. Eheu, tantamnè impijs
Illis hominibus malitiam ac vecordiam
Innatam esse, alienis vt ærumnis, & calamitatibus
Gaudeant, atque ex aliorum incommodis
Iamb. *Sua vt conentur comparare commoda?*
Ioa. Nisi me fallit animus Ozia, haud longè à nobis aberit
Iamb. 2 *Infortunium: ita castris hostium vndique*
Obsessa, in angustum oppido nostræ coguntur copiæ.
Ozi. Est vt dicis Ioachime: perijmus funditus,
Nisi Deus sua nos tueatur clementia,

Nam

Nam in nostris rebus nobis præsidij est nihil,
Ioa. Verè istuc quidem abs te dictum est, ac sapienter: &
Ob id huc omnibus arbitror incumbendum sedulo,
Vt precibus nobis placatum reddamus Deum.
Qui si nostrarum calamitatum misertus, **Acatal.**
Succurrere nobis dignetur, facilè vel
Validissimis illorum obstiterimus cohortibus. **Iamb.3**
Namque id re ipsa frequenter experti sumus:
Quando pauci cum plurimis
Congressi, victores tamen evasimus,
Divina adiuti ope: nihil enim aduersus Deum
Humanæ valent vires, nihil armatorum copiæ.
Tutus est profectò, & munitus abunde, hunc qui habet
Propitium sibi. Quapropter, veluti cœpimus,
Divinam implorare pergamus clementiam.
Spero Deum nostris placatum lachrymis,
In his miserijs nos exauditurum supplices. **Iamb.**
Ozi. Id quidē & ego futurū confido. Sed tempus est **Iamb.**
Intrò vt concedamus, & omnes cives ad Deum
Exorandum cohortemur sedulò. Ioa. Fiat. **Scaz.**

Actus II. Scena IIII.

HOLOFER. AMMON. MOABVS, THRASO.
Eiusdem rationis.

HAnccine ego tam insignem in nos contumeliam **Iamb.**
Impunitam relinquam Ammonide? vah mori
Me satius est. Moabe, Thraso, Labrax, Simalio,
Huc prodite, & præceptis meis parete sedulò.
Mo. Ehem, præstò sumus domine, tua vt iussa **Scaz.**
Exequa-

Exequamur gnaviter. Ho. Aia, sic fortes viros decet.
Am. Quicquid praeceperis, effectũ dabimus protinus
Iamb. *Thr. Ego quoq́; pro tuis summis erga me beneficiјs*
Hoc tibi debeo princeps illustrissime,
Iamb. *Conari manibus pedibusq́; nullum non suscipere*
Laborem, atque adeo capitis periculum
Libenter adire, dum prosim tibi. Hol. Bene
Pol facitis, qui morigeros vos per omnia,
Atque obsequentes prabetis mihi. Efficiam
Contrà, ne imperatoris benignitas
Vobis vlla in re videatur defuisse: Atque adeo
Totam hanc civitatem vobis diripiendam,
Vastandam, evertendamque propino omnibus.
Iamb.5. *Thr. O liberalitatem maximam! Hol. Neque mihi satis erit*
Hanc evertisse vrbem: quin quicquid est vbiq́; Iudaeorum,
Exagitabo, atque affligam crudelissime.
Nullius misereri certũ est. Atq́; audin' Ammonide?
Acatal. *Ne pueris quidem vsquam inventis, aut mulieribus*
Vos parcere volo: ne sit posthac sua
Qui nobis negotium facessere audeat
Contumacia. Quin quicquid vsquam est, sanguine,
Iamb.3. *Incendio, luctu, atque singultu complete strenui.*
Am. Bonam hercule rem imperas, factuque facillimam.
Hol. Nunc autem quo pacto minimo id negotio,
Scaz. *Atque sine vlla nostrorum militum cade*
Efficere poterimus, commemorabo: vos modo
Auscultato, atque aures prabete attentas mihi.

Mo.

Mo. Arreximus vtrasque, vel ad nutum tibi
Obsequuturi sedulo. Hol. Aquarum ductus, ac fontium
Tabos ab vrbe statim avertendos esse censeo. Iamb.
Am. Consilium callidum placet. Id si effeceris,
Aqua penuria interituros illos arbitror
Propediem. Neque nobis eorum mœnia oppugnanda erunt,
Neq; cum illis dimicandum vnquã. Hol. Si quis aquatum egredi
Ex vrbe ausus fuerit, eum comprehendite, Iamb.
Et mille excarnificatum trucidate modis.
Sed astutè videte vt aggrediamini,
Ne præsentiant. Am. Probe curauero:
Nam quo pacto isthuc soleat fieri, optimè
Calleo. Thr. Quin ego quoque in rebus istiusmodi
Iam ætatem pol contrivi meam. Tum hostibus
Consilia præripere, insidiari clanculum,
Occultis illorum obsistere molitionibus, Iamb.
Ex longiori exercitatione, atque vsu, nunc mihi
Est notissimum. Hol. Optime hercule facitis,
Qui imperatoris vestri virtutem imitati, viros
Vos acres præbetis, atque strenuos.
Mo. De deditione iam illos in vrbe sedulò
Agitare inter se auguror. Et sapiunt mea
Quidem sententia, qui sese nobis vivos dedere
Malunt, quàm ad vnum omnes misere obtrũcarier.
Hol. Quamuis se dedant, nõ tamẽ vivẽt nequissimi:
Quin ostendam eis potius quid sit periculi
Illos spernere contumaciter, quos, cum volent,

 Placare

Iamb. *Placare nequeant. Sed satis hîc cessavimus diu:*
In castra quisque iam ad suos se recipiat
Protinus, atque illa, quæ præcepi, sine mora
Videte vt exequamini. Thr. Fiet. Hol. De aqua
Ab eis avertenda dico. Mo. Meminimus probe.

Actus III. Scena I.

IOACHIMVS, OZIAS, MELCHIAS.

Iambici senarij, & septenarij, admistis paucis octonarjis.

NVnc quod semper metui, & de quo nimis fui
Sollicitus infelix, evenisse audio.
Nulli sumus. Quid obsecro iam nobis aliud restat, nisi
Vt aquæ inopia omnes pereamus miserrimi? O Deus
Haeccine vides, & pateris? at opportune eccum foras
Oziam egredientem conspicio. Tristis est, eadem
Hæc rescivit mala. Ozi. Hei mihi quantis in calamitatibus
Versamur miseri? actum est. Sed hiccine Ioachimus est,
Quem huc ad me accedentem video? is est ipsus. O
Ioachime! ô mi frater, quid agemus nunc, aut quid das consilij?
Cedo. Ioa. Nescio hercle: nam peiore res loco esse non potest,
Quàm in quo nunc est sita. Ozi. Ah, itane de auerso aqua
Ductu rem, quomodo se habeat, intellexit? Ioa. Omnia.

Sed

Sed eccũ Melchiam huc ad nos properare cõſpicor.
Vide vt perturbatus ſiet. Eadem hæc, quæ nos, malè
Habet virum. Mel. Va miſero mihi, nunc illud eſt,
Quod ſi omnes omnia ſua conſilia conferant, Troch.
Atque huic grauiſſimo malo ſalutem
Quærant, auxilij nihil adferant. O invidentiam!
Vtrum ſtudióne id habet, an laudi ſibi fore
Exiſtimat, ſi nos perdiderit innocentes? O Deus,
Serva, atq; tuere nos miſeros. Sed video quos
Volebam. Eho fratres, qua ſpe, aut quo conſilio freti ſumus?
Ioa. Ah, Melchia, neſcio: niſi quod ſors fert, feramus fortiter.
Mel. Præ formidine pol mens inhorreſcit mihi,
Cùm quàm afflictæ res noſtræ ſint, ac perditæ,
Reminiſcor miſer. Hem quò reducti ſumus? Ozi. Animo
Bono, ac forti oro vti ſis frater: ſpero Deum
Sua nobis ſubventurum clementia.
Mel. Spero ego pol quoq;, ſed ne hæc ſpes nos fallat, nimis
Metuo infelix. Tum quoties hominis efferi
Immanitatem mecum perpendo, animus præ metu
Quod dici ſolet, in genua concidit mihi. Neque id Dimet.
Immeritò certè, vt arbitror:
Nam poſtquam tam crudeliter egerit cum ijs,
Qui vltro ſeſe illi dediderunt, quid faciet Troc.
Nobis, qui conſtanter ei reſtitimus hactenus?
Vti lupus famelicus in agnos, ita
In nos ſua ille ſæviet tyrannide.

Ioa. Scio id futurum Melchia, si quidem ille vrbem ceperit.
Sed impios effrænati hominis conatus Deum
Frustraturum confido. *Mel.* vtinam istuc fiat, sed vide
Etiam sodes, ne vana lactemur spe Ioachime. *Ioa.* Non
Fiet. Deus ad tempus nos affligi, non extingui sinet.
Tum si omnino moriendum sit, qui pro religione,
Scaz. Pro libertate, pro salute patriæ,
Pro aris, atq; focis perit, haud pol interit.
Itaque forti, ac tranquillo animo vt sis obsecro.
Troch.2. Malum ego homini nullum præter culpam accidere posse arbitror:
Eam si vitemus, quicquid nobis euenerit,
Moderatè, ac patienter ferendum, non culpandum est Melchia.
Mel. Rectè, sed ne aquæ inopia afflictemur, atque posteà
Etiam omnino pereamus, non mediocriter
Solicitus sum miser. *Ioa.* Potiꝰ vt timere desinas?
Quid obsecro hac solicitudine nisi malum tibi
Conduplicas? cùm idem vel nolenti sit tolerandum tamen.
Ozi. Verè hoc quidem, atque vti se res habet, est Melchia. (dictum
Quare aduersa hæc si animo patienti tulerimus,
Post, nisi me mens fallit, fruemur prosperis.
Mel. Faxit ita Deus. *Ioa.* Faciet, tu modò fac sis animo bono.

Et

Et nobiscum Deum precare, vt nos sua
Tueri, ac conservare dignetur clementia.
Me. Fiet, nã talis mihi vestra videtur esse oratio,
Vt si refrager pertinaciter, peccare me putem.

Actus III. Scena II.

HOLOFER. AMMONIDES, MOABVS.

Eiusdem generis versus.

IAm tranquillo animo demum exeo foras, cum eo
Redactos pertinaces hosce apellas conspicor,
Vt aquæ penuria miserè eis pereundũ sit propediem.
Ego pol nunc illos sic vlciscar mastigias,
Vt ne impune in nos illusisse videantur. Vah, nescio,
Quos illi nos homines esse arbitrentur, qui Scaz.
Tantam sibi contumaciam feliciter
Cessuram credunt. Na illi vehementer errant, Troch. 2.
Siquidem nostram pristinam patientiam,
Qua turpiter abusi sunt, hactenus sibi
Perpetuam pollicentur fore. Sed eccum Ammonidem,
Et Moabum. Am. Opportune pol, atque in ipso tempore
Hîc astabas domine: nam te quæsitum exieramus foras.
Hol. Qua gratia? cedò. Am. Dicam. dum manè admodum
Diluculo per tota deambularemus Scaz.
Castra, vnumquemq; ducem, ac militem officij sui
Admonentes sedulo: moxq; ad ciuitatem
Propius cùm aggressi essemus, munitiones hostiũ ac

Propugnacula vt contemplaremur accuratiùs:
Depræhendimus alios quosdam etiam nunc ciuibus,
In collibus vrbi proximis, superesse fontes: omnibus
Quos illi communiverant conatibus, magis
His in mōtis radice positis, quam armis confisi suis.
Quapropter nisi & ab his eos arcendos longius,
Ac diligenter propulsandos protinus
Curaueris, pol frustra hic, atque adeo magna cum infamia, &
Dedecore, multos desidebimus dies.
Hol. Quid audio? atqui existimabam omnem iamdum eis (id
Catal. *Aquam esse præreptam penitus. M. Credideram ego*
Quoque: & nisi ipse ex illis fontibus eos clanculum
Aquam haurientes, atque in vrbem deferentes
Hisce oculis vidissem modò, nunquam crederem.
Cui malo nisi remedium statim tua
Inuenerit prudentia, actum agimus: procaciter
Illudent, si id nos aut negligere, aut impedire non
Posse intellexerint. Hol. Ego istuc facilè impediero:
Daboq; operam, vt quæ nunc certa illis consilia
Videntur, incerta dubiaque reddantur omnia.
Quin mihi sic stat sententia, potius animam
Troch. *Me relicturum meam, quàm non hanc vrbem euerterim,*
Soloq; æquauerim planissime. Am. Eia, sic decet.
Hol. Neque horum clade, atque interitu contentus ero,
Verùm vniuersum illum recutitorum gregem
Ad seditionem natum extirpabo radicitus.

Multa

Multa illos hactenus male mea docuit facilitas:
At nunc faxo illius ut experiantur sævitiam, cuius Scaz.
Gratia, atque lenitate abusi sunt procaciter. Troch.
Neq; à quoquam me exorari sinam, quin pro Scaz.
Tam insigni isthac audacia Dimet.
Illos, uti digni sunt, ulciscar sacrilegos.
Malim me crudelem, quàm dissolutum in hos videri-er.
Nam nisi maturè eorum restiterimus pervicaciæ,
Ferociam cohibuerimus, retuderimus insolentiam,
Ad extremum, quæ illorum est confidẽtia, nos quoq;,
Urbesque nostras oppugnatum venient audacissimi.
Mo. Isthuc est sapere, non quod ante pedes modò est
Videre, sed etiam illa quæ futura sunt,
Multo ante prospicere. Hol. Id ducis est officium: hoc qui nequit,
Fateatur se indignum imperatoris nomine. Sed nunc sine
Mora dispositis passim præsidijs in montibus, fontes Catal. 2.
Eos omnes aut observari, aut obturari iussero.
Am. Isthuc rectè, laudo. Hol. Vos me hàc consequimini.

Actus III. Scena III.

OZIAS, IOACHIMUS.

Eiusdem generis versus.

PRofectò quantò ego magis magisq; ferociam,
Viresque invictas horum hominum, tum immanitatem,
Et impatientiam, atque adeo crudelitatem

Ducis huius effrenati, barbariq́, mecum cogito, hoc
Magis metuo infelix, ne hac nobis infeliciter
Cedat confidentia: qua freti tantis copijs
Resistere ausi fuimus hactenus. Neque
De ulla alia re magis nunc solicitus sum, quam de aqua
Nobis conseruanda in fontibus hisce proximis.
Troch. 2. Sed ne & hanc nobis praeripiant, quemadmodum
Reliquos aquarum rivos, procul ab vrbe averterunt, nimis
Dimet. Hercule ego nunc vereor miser.
Quod si contingat, actum est de vita, atque salute omnium.
At ita me Deus amet, vt ego nunc non tam meae
Troch. Vitae, cuius maior pars iam exacta est mihi,
Quam religioni nostrae quae nobis maxima
Curae esse debet, quàm vxoribus, ac liberis
Timeo, quos illi indignis violatos modis,
In seruitutem perpetuam abripient sibi.
Sed nisi me oculi fallunt, Ioachimum huc accedentē conspicor.
Vel ex solo illius vultu, in quàm afflicto rerum statu
Dimet. Sumus, videas facillime. Ioa. Ut
Nihil quietis est in pectore! dum advenio,
Cœpi egòmet interim mecum rem aliam ex alia
Troch. Cogitare, & ea omnia in peiorem partem, vti
Fit, vbi quid in animo solet esse molestiae.
Quid multis? quo magis huius hominis impij
Crudelitatem mecum expendo, ac considero
Tyrannidem, hoc mihi mens inhorrescit magis.

Eheu

Eheu, lachrymo: quæ posthac est futura vita? Catal.
Cum tam gravis, tamque misera in mentem venit
Servitus. At Oziam non procul hinc astare video. Troch.
Ozi. Prior ego illum compellabo. Hem Ioachime, quo in statu
Sunt res, ac fortunæ nostræ? Eheu, quid taces,
Aut quid suspiras obsecro? Ioa. Ozia mi, mi frater, nihil
Ego nobis miserius esse arbitror: quibus vndique Troch.
Validissimo hostis barbari obsessis exercitu,
Nulla vsquam aut resistendi aut elabendi datur Troch.
Copia. Ozi. Eandem etiam hîc ego calamitatem doleo miser.
Sed nescio quem procul exanimatum ad nos accurrere video.
Perij: quid sibi vult tam præceps hominis cursus? quàm timeo ne
Ille nunc tristissimam nobis rem nunciet. Troch.
Ioa. Idem & ego futurum auguror, adeò animus formidine,
Ac terrore obstupuit mihi ———

Actus III. Scena IIII.

MELCHIAS, IOACHIMVS, OZIAS.

Eiusdem generis.

———Eheu vix sum compos animi, ita
Vsque currendo sum defatigatus miser. Troch.
Pedibus pul magnã habeo gratiã, qui me ex periculo
Tanto surripuerunt. Sed vbi nunc Oziam
Nostræ vrbis principẽ reperiã cogito. Ioa. Melchias
Est, & te nominat: appellemus. O. heus, heus Melchia

Mel.

Mel. Quis homo est qui me? Eho, teipsum quærebam Ozia.
Hem, tu quoq; hîc aderas Ioachime? nō prævideram
Te, ignosce. Ioa. Quidnam est quod ita trepidas, aut quid exanimatus es
Obsecro? cedò. Mel. Actum est, perijmus miseri. Ozi. Istud avertat Deus.
Mel. Nescitis quantum ego vobis adventu meo
Nunc apportem mali. Ioa. Eheu miseriam! facilè quidem
Isthuc futurum, cùm te accurrentem procul
Conspiciebamus, augurabamur modò.
Mel. Ad restim iam quidem res nobis devenit planissime.
Troch. 2. *Ozi. Væ nobis miseris, sed narra sodes quid sit mali.*
Mel. Hostes omnibus vndiq; obsessis fontibus, aquā
Vniuersam præripuerunt nobis. Ozi. O Deus,
Quid ego audio? actum est, siquidem tu isthuc vera prædicas.
Mel. Verissimum esse reperietis quod nuncio.
Nam clanculum modò ad hauriendam aquam dum exeo, prius
Quàm ad vllum pervenissem fontem, circumventus vndique,
Ex insequentium manibus vix effugi miser.
Ozi. Væ nobis infelicibus: vt animus in spe, ac formidine
Vsq; antehac attentus fuit, ita postquā adempta spes,
Lassus, curaq; cōfectus stupet. Mel. Eheu Miseriam!
quid facimus nūc, aut quid das cōsilij Ozia? O. Neq;

Quid

Quid consulam, neq; quid nobis faciendum sit scio.
Ioa. Deum immortalem! quàm ego nunc totus displiceo mihi?
Nullos credo vsquam nobis miseriores viuere.
Sed intrò si videbitur nunc concedamus, vt omnibus
Ciuitatis nostræ conuocatis optimatibus, Troch.
Consilium vnà capiamus, quid nobis potissimùm
Opus facto fiet. Ozi. Vt lubet, præcede, sequimur: O Deus,
Serva obsecro, atque tuere nos miserrimos.

Actus IIII. Scena I.

OZIAS, IOACHIMVS, MEL. SADOCVS.

Eiusdem generis versus.

MVltos iam lamentando flendoq; exegi dies:
Adeo vt oculi lachrymis cæcutiant mihi.
Præterea corpus longiori languet inedia:
Quin genua labant, pedesq; vix suo
Funguntur munere. Dein' cum de religione Catal.
Per impios hosce homines planè extirpanda, de vxoribus,
Ac filiabus constuprandis, tum de liberis
Nostris in seruitutem hinc abducendis mecũ cogito,
Dolor is mihi multò omnium est grauissimus.
Atque hanc calamitatem, & miseriam, quo modo
Nunc effugiamus, equidẽ nescio: cũ aquæ penuria
Iam pridem tota laboret ciuitas, cisternis omnibus,
Quæ intra mœnia sunt, ante aliquot dies plane Scaz.
Exhaustis. Atq; ideò nihil metuo magis, quàm ne
Cives extrema necessitate concitati, Troch.
Vim nobis faciant, atq; ad deditionẽ cogãt. Sed quid (hic?

Pape,

Pape, quantam huc hominum accurrere video multitudinem!
Locus hic vix ceperit. Quid faciam nescio.
Ioa. Prohibete tumultum fratres, atque quieto animo estote, obsecro:
Et quod Deus nostris offensus criminibus
Nobis immittit, patienter feramus, atque fortiter.
Mel. Quam tu nobis patientiam Ioachimie, quam
Cōmemoras fortitudinē? cùm in tātis calamitatibus
Versemur miseri. Io. Spero Deū nobis adiutorē fore.
Sad. Isthuc quidem omnes speranimus hactenus: at nunc vides
Opinor, quàm misere hac nos spes fefellerit.
Sed ad Oziam, uti te facturum dixisti, nos deducito: vt
Sciamus quidnam nobis faciendum siet.
Ioach. Agite, sequimini. At eccum non ita procul hinc eum
Stantem video. Ozias. Deum immortalem! quid ego nunc eis
Respondeam, aut quid consilij dem nescio:
Ita conturbata sunt omnes rationes mihi.
Sad. Quid nunc ais Ozia? viden' nos consilijs tuis
Misere impedirier? eòque redactos esse, vt
Mors nobis vita preferēda siet. Oz. Respirate, ac bo- (no
Animo estote obsecro. Deus etiamnū viuit, cui
Nos, nostraque omnia cura esse expertisumus sapissime.
Troch. *Mel. Iampridē nostris delictis ille offensus, auribus*
Obturatis nos spernit, & auersatur supplices,

Ozi.

Ozi. *Peccauimus fratres, confiteor id quidem, &*
Malo grauissimo, atque adeo exitio digni sumus.
Sed spero tamen Deum nostri misertum, hunc luctũ in gaudium (sunt
Nobis commutaturum propediem. *Sa.* *Isthæc verba* Scaz.
Quibus os nobis subleuisti hactenus: nunc in
Eum rem rediisse videmus locum, vt vrbs hostibus
Iamiam dedenda sit nobis. Namq; ita iubet
Necessitas, durum telum. Et pol satius est, mea
Quidem totiusque populi sententia,
Vt captiui nostrum colamus, atq; veneremur Deum,
Quam religione extirpata, per maximam
Ignominiam, dedecus, atque opprobrium intereamus
Omnes. *Ozi.* *O conditionem infelicissimam!* Catal.
Ioa. *Durum quidem, sed levius fit patientia,*
Quicquid nequit mutarier. *Ozi.* *Ausculta obsecro*
Sadoce, vosque omnes, qui huc venistis, fratres; ad fortiter
Resistendũ hostibus exhortatus sum vos hactenus:
Eo quidem animo, quòd certò confidebam, Deum
Sua nobis subuenturum clementia. Id
Quoniam nondum accidit, oro atque obtestor vos omnes, vt dies
Tantùm quinq; patienter ferre pergatis, quæ magno animo
Ac forti sustinuistis hactenus. Spero interim
Deum opitulaturum nobis. Quod si diebus Catal.
Illis quinque exactis, nondũ precibus lacbrymisque, quas
Sine intermissione effundendas puto,

Diuinam

Divinam consequuti fuerimus clementiam,
Ne vnũ quidem vrbis deditionẽ remorabor diem.
Agite, atque hac in re vos prabete morigeros mihi.
Troch. *Mel. Si quidem quinq;, verùm ne fiant isti viginti*
Dies. Ozi. Profectò non plus quinq;, aut. Sad. Aut?
nihil
Moramur. Ozi. Non fiet, tãtùm hoc permittite, vt
Vos exorẽ. Mel. Pol virtus tua nos monet Ozia, vt
Troc.2. *Rẽ quanquã gravem, atque difficilem, petenti (tibi*
Pareamus: nisi quid dissentitis fratres. Sa. Agedũ,
Concedimus, sed hac qua dixti conditione Ozia.
Ozi. Sic fiet. Ite nunc intrò, & diuinã, vti hactenus
Fecistis, pergite implorare misericordiam.
Troch. *Felicius hac res quàm arbitrabar successit mihi:*
Quando commode loquẽdo quinque etiam nunc impetraui
Dies: interea spero aliquid eventurum boni.
Quod si intra istud tempus Deus nondũ nobis subvenerit,
Troch. *Actum erit: neq; quisquam nobis restabit miseris,*
Vt nos tyranno huic dedamus impio. (nisi
Quod vt prohibeas, avertasque, oro te mi Deus.
Troch.2 *Maxima quidem nostra sunt peccata, sed tua*
Longe maior est clementia: qua potissimum
Tum demum auxiliari soles tuis, cum omni
Scaz. *Præsidio, omnique humana destituti sunt ope.*
Id obsecro vt nunc nobis eveniat Deus. (matibus,
Sed estne hac Iuditha, quã multis stipatã vrbis pri-
Ac presbyteris, huc ad me festinantẽ conspicio? eapol
Est ipsa, miror quid fiet: nec temere esse arbitror.

Actus

Actus III. Scena II.

IVDITHA, AZARIAS, OZIAS.

Eiusdem generis.

QVid istuc est fratres? itane quinto ab hinc exacto die
Ozias impijs his nos dedendos censet hostibus?
Aza. Ita quidem res habet, vt dixti, Iuditha.
Sed eccum ipsum stantem pro foribus: nunc eum
Præsentem adoriaris licet, quem absentem incusasti hactenus. Troch.
Iud. Id faciam, ac confidenter quidẽ: quandoquidem
Errare, atque adeo (vt pace illius istud dixerim)
Peccare mihi videtur grauissime. Ozi. Quisnam obsecro
Est ille, quem errasse ais, & peccati insimulas? cedo Iuditha.
Iud. Dicam Ozia. Tu es ille, quẽ deliquisse grauiter
Existimo. Ozi. Quid ita? dic sodes: non enim
Intelligo. Iud. Non? hem. Ozi. Non profecto. Iud. At faxo iam vt
Intelligas. Ozi. Si peccaui soror, non causã dico quin
Quod meritus sim feram. Iu. Tun' tempus aut diem, Troch. 2.
Quo nobis subueniat, statues Deo? vt nisi
Intra dies quinque opem ferat, tu vrbem impijs
Hisce dedas hostibus? ah, itane Consulem,
Ac ciuitatis principem facere decet? hoc mea
Fidei credas velim, neque tali oratione, neq; animo
Nobis placandus est Deus, Dimet.
Quo quidem ad iram illum prouocaueris facilius. Catal.
Non ille benignitati, ac clementiæ suæ Troch. 2.

Tempus à nobis sibi præscribi postulat:
Tum demum succurret, cùm divinæ illius
Voluntati visum fuerit, nostraque saluti
Catal. Troc. 2 Expedire cognouerit. Itaq; nunc subsidium, atq; opem
Eius imploremus, nostráque crimina
Confessi, oremus supplices, vt cùm illi maximè
Placebit, tum nobis potissimùm auxilium ferat.
Scaz. Quemadmodum quondam maiores nostri, quando præceptis
Divinis post tergum reiectis contumaciter
Alienos coluerũt Deos, graviter puniti, atq; hostibus
Traditi, miseris interierunt modis:
Troch. Ita & nunc idem ille patrum nostrorum Deus,
Suo nutu qui regit, atque moderatur omnia,
Nostra vlciscens delicta, nos premi, & affligi sinit.
Troch. Quam profectò afflictionem quemadmodum
Nobis salutarem esse confido, ita brevem fore
Auguror. Atque hæc spes hinc nũc suggeritur mihi:
Quòd impio aliorum Deorum cultu contempto, pie,
Ac religiose ipsum vnum venerati sumus
Troch. 2. Hactenus. Ozi. O viraginem sanctam, fortem, atque strenuam!
Vah, pudeat nos nostri, qui viri, atque principes
Populi sumus. Iu. In memoriã vobis redigite obsecro
Quo pacto Abrahamus, Isacus, atq; Iacobus, patres
Nostri, qui omnes quidem viri fuerunt optimi,
Varijs malis, & cladibus olim explorati, neque
Animum tamen despondentes, divinam consequuti
Sint gratiam. Sic etiam nunc, fratres, Deus
Nos exerceri, haud extingui sinet. Ozi. Verissima

Quæ

Quæ dixisti, sunt omnia : & laudo constantiam,
Ac pietatem tuam mea Iuditha. Nunc itaque
Te oramus, vt precibus, atque lachrymis tuis,
Placare nobis coneris Deum : tibi
Enim, quia mulier pia es, & multò melior quã nos,
scio
Illum obtemperaturum magis. Iud. Ehodum, aus- Troch.
cultate, nam
Quod facere in animo concepi, expon͠a vobis. Aza.
Quid Iuditha ?
Iud. Hac nocte ego cum ancilla mea Abra constitui
ex vrbe egredi.
Neque hic, quid sim factura, perscrutari vos volo.
Deum tantùm orabitis, vt ancillam suam reuerti
Permittat incolumem. Id si euenerit, vti Catal.
Confido, promitto vobis salua futura omnia.
Ozi. I mea Iuditha : Deus tibi eunti, atq; redeunti
sit comes.
Iud. Spero ita fore, vos ad portam me opperimini:
Ne sit qui egressum remoretur meum. Ozi. Age, fiet.
Deum
Immortalem! muler mulieri quid præstat? virtus ei
Relucet ex oculis, grauisq; seueritas
Inest in vultu, atq; in verbis fides. Aza. Adhæc Troch.
Rara vitæ integritas, moresque amabilissimi
Eã coõmendant maxime. Huc accedit admirabilis
Quædã, quanquam in cultu neglecto, formæ gratia.
Sed hoc demiror Ozia, qua causa ea sit ex
Ciuitate itura, aut quidnam molitura sit Troch.
Mulier : nisi quicquid est quod conatur, confido ei,

Et nobis omnibus successurum feliciter:
Ozi. Confido ego hercule quoque. Sed nunc si placet,
Ad portam recta concedamus via, atque eam
Troch. *Illic expectemus, dum veniat. Aza. Age, in nobis*
nihil est moræ.

Actus IIII. Scena III.

IVDITHA.

Eiusdem generis versus.

D*ifficile pol, atq; arduũ est, quod molior, & tamẽ*
Spes magna habet animum, hanc rem mihi
Successuram ex sententia, Sed quoniam viribus
Humanis effici id nullo modo potest,
Orandus est mihi Deus, vt meis succurrere
Et subuenire dignetur conatibus.
Clementissime cœli, terræque conditor Deus,
Qui es Dominus Simeonis patris mei: cui
Virtutem, ac fortitudinem, atque adeo memorabilẽ
Victoriam contra hostes olim tribuisti tuos:
Oro te, atque obsecro, vt diuina gratia
Tuaque benignitate animum corrobores mihi:
Vt in eo, quod tuo, vt arbitror, afflata nmmine
Troch. *Adorior, facinore, constanter perseuerem.*
Ne patere mi Deus, vt hoc impium, atq; barbarum
Hominum genus impune in sanctissimum tuum
Illudat nomen: nosque diuino tuo
Hactenus addictos cultui, maioribus
Affligat cladibus: belloq; superatos miserrimam
In seruitutem abripiat sibi. Quin potius pro tua
Troch. *Pristina erga nos effice facilitate, & clementia,*
Vt gloriosus ille, atque efferus suarum virium

Osten-

Ostentator, eiusque numinis contemptor improbus,
Ab imbelli illusus muliere, intereat turpiter.
Vtque ipsa re nobis declares, quam nihil
Omnino adversus invictam tuam potentiam
Hominum impiorum valeant vires: Tum quàm misere insaniant,
Et quantopere sese fallant, qui copiis,
Qui gladiis, qui scutis, atque sagittis, qui quadrigis, suoque Hypert.
Equitatu freti, contra te insolenter cristas erigunt.
Erit hoc per totum terrarum orbem memorabile, tuo
Imprimis gloriosum nomini, si is, qui Troch.
Non solùm homines, sed etiam ipsum cœlum suis Scaz.
Terret minis, non multitudine militum,
Aut bellica virtute, sed per inermem fœminam, è
Medio sublatus, risui sit omnibus.
Hæc quæso nunc sic nobis eveniant Deus:
Vt impii hominis exempti tyrannide,
Summis tuam in nos laudibus evehamus munificentiam.
Eia feliciter successurum auguror,
Adeo divino afflatus œstro, animus gestit mihi.
Nunc tempus est, ad exeundum vt me parem.

Actus IIII. Scena IIII.

OZIAS, AZARIAS, IVDITHA.

Eiusdem generis.

BOno animo esto Azaria, haudquaquam etiam cessat, &
Illam iamiam hîc tibi adfuturam polliceor: proin'
Tu vanam istam solicitudinem qua te discruciat,
Ex animo fac vt amoveas tuo. Aza. Credo quidem Troch.

Venturam eam Ozia. sed quid sit effectura nescio.
Ozi. Nescio ego quoque, & tamen spero Deum non desertum suos:
In eo omnis spes sit nobis: quandoquidem in humanis viribus,
Aut opibus nobis præsidij est nihil. Aza. Sed ne illa spes
Nos frustretur, vereor miser. Ozi. Age, non fiet, bene
Troch. *Ominare, at eccam eam cum ancilla huc conspicor*
Catal. 2. *Accedentem. Aza. Est, an non est? certe ipsa est. Eia, ut venusta,*
Atque elegans est, omni suo mundo expolita,
Dimet. *Ornataque splendidissime.* (gratia.
Ozi. Tum quemuis ornatum natiua forma excellit
Troch. *Ind. Adsum Ozia, vt quod facturam me recepi,*
Vobis præstem. Ozi. Hem, constanter, atque fortiter,
Laudo. Ind. Deum omnes tantùm orate supplices,
Vt quicquid illud est quod molior, sua
Nobis secundet indulgentia. Aza. Eheu Inditha
Quàm ego nunc tibi timeo miser?
Dimet. *Iud. Azaria, absit timor, animique trepidatio nihil*
Cuiquam innocenti incolumi accidere potest mali.
Tum si omnino moriendum fuerit, pro patria mori dulce &
Decorum erit mihi. Dum ne ob malefacta pereo,
Scaz. *parvi æstimo.*
Ozi. O mulierem piam, fortem, atque strenuam!
Age, macte virtute: Deus faxit, vt quicquid
Scaz. *Id est, quod animo tam magno concepisti, tibi,*
Nobisque omnibus, ex animi succedat sententia.

Iud.

Iud. Spero ita futurum, Nunc portam Ozia jubo
Aperiri, vt, quo ire constitui, rectâ pergam via.
Ozi. Effectũ est quod vis, en patet. Deus deducat, ac
Reducat te salvam, atque incolumem. *Aza.* Egressa
est illa, quo
Animo atque consilio plane nescio. *Ozi.* Ego quoque
Id quod facere conatur, ne coniectura quidem Troch.
Assequi possum: nihilominus tamen id profuturum
Confido. nam mulierem esse scio ea prudentia
Atq; ingenij industria, vt quodcunq; fuerit aggressa, Troch.
Temere, aut inconsiderate, sed sapienter, & (non
Bono consilio susceptum esse dixeris.
Aza. Est isthuc quidem in his nostris calamitatibus
Et ærumnis magnum solatium mihi:
Sed illud multo maius, ac firmius
Esse arbitror, quod mulier est antique fide, Troch.
Moribus integris, ac rara vitæ sanctimonia:
Et propterea spero Deum illi adiutorem fore.
Ozi. Idẽ & ego persuasi mihi. Sed nunc tempus est,
Vt ad somnũ nos cõponamus: cras simulac diluxerit,
Omnem populum ad preces continuas excitabimus,
Atque exhortabimur sedulo. *Aza.* Age, vbi voles:
I præ, sequor.

Actus IIII. Scena V.

IVDITHA, ABRA, LABRAX, THRASO.

Eiusdem generis versus.

GAudeo tãdem nos hunc superasse mõtem, cuius
Ascensus difficilis, atq; molestus fuit, (vt
Ita descensus nobis erit facilimus. (cul
A. Est vt dicis hera. *I.* Tũ exortus solis, qui non pro-

Abeſſe videtur, efficiet, necubi aberremus à via.
Ab Verum id quidem: atat, quid hoc? Iud. Quid Abra? Abr. Neſcio (no
Quos huc ad nos armatos properare video. Iud. Bono
Animo eſto, facilè illos placavero: meditata enim
Iamdudum in pectore mihi ſunt conſilia omnia.
Lab. Vide dum ſodes diligenter Thraſo,
Catal. *Vt fontes hos obſeruandos, ac præſidio ſatis*
Firmo muniendos cures. Thr. Iſthuc hercule
Troch. *Curatum eſt ſedulo: nullus enim iampridem hauriendæ aquæ*
Troch. *Gratia, cuius tamen inopia laborant maximè,*
E civitate vnquam fuit auſus egredi.
Sed hem, quid iſthuc Labrax? mulieres duas
Troc. 2. *Propiùs huc accedentes conſpicio. Lab. Prò Iupiter!*
Monſtri ſimile. Ehodum, caveamus ne os ſublinatur
Nobis. Quin procurramus eis obviam,
Ac cõprehẽdamus, quantũ poſſumus. Hem conſiſtite
Iſtic illico, atque gradum cohibete veneficæ.
Iu. Saluete viri humaniſſimi. La. Apage, dico ego
Nobis inſidias fieri. Iu. Animo quieto eſtote, ac mittite
Nos obſecro: nam neq; vobis inſidiæ, neque
Quicquam omnino à nobis metuendum mali.
Th. Id ne fiat ſumma eſt adhibenda cautio.
Sed cuiates eſtis, aut vnde venitis tam manè?
Iud. Mulier ſum Hebræa, ex civitate Betulia
De nocte huc ad vos egreſſa clanculum. Lab. Hem,
Troch. *Betulia! qua gratia? Iud. Vt imperatori*
Scaz. *Veſtro indicem, in quàm afflicto, atq; miſero ſtatu*
Troch. *Res ſiat ciuium: & ſimul commonſtrem quo modo*

Vrbem

Vrbem facillime capere possit, ne vno quidem
Ex copiis suis amisso. Th. Eho, bene hercule,
Atque sapienter à te factum esse arbitror
Mulier, quæ in tempore saluti prospexisti tuæ.
Nam ea pol forma esse videris mihi, vt potiùs
Seruari, quàm cum sceleratis illis perire debeas.
Neque est quod à nobis metuas tibi. Quin scio
Aduentum & conspectum tuum Holoferni duci
Nostro gratissimum futurũ. Agite dum, sequimini:
Ad illum vos rectà deducemus. Iud. Placet.

Actus V. Scena I.

HOLOFERNES, AMMONIDES.

Eiusdem generis versus.

PVlchre pol etiam nunc, quod à me est institutum Catal.
Procedit opus, atq; adeo opportunè admodũ hæc
Mulier se nobis obtulit: quæ quomodo
In ciuitate sese habeant res, mihi narrauit omnia.
Sed qualem ego nunc illam dicam esse fœminam?
Qua hercule venustiorem nullam vsquam àrbitror
Reperirier. Quare nimis ego illam aspicio lubens.
O faciẽ pulchrã! deleo omnes dehinc ex animo muli-
Tædet harum quotidianarum formarum, (eres: Troch.
Sed eccum Ammonidem exeuntem conspicor.
Am. Quamquam in subigendis hisce Israelitis magnus hactenus
Nobis susceptus est labor: patienter tamen eum
Ferendum tolerandumque esse existimo, vel ob
Eam solùm causam, quod tam formosæ, atq; optime
Moratæ, apud illos reperiantur fœminæ. At (de
Eccũ imperatorẽ, haud præviderã. H. Hẽ Ammoni-

Quid ais? itane & huius mulieris Hebreæ tibi
Forma placuit? A. Perplacuit pol dux illustrissime.
Hol. Eia, minime te hallucinatũ esse arbitror:
Nam & ego quo pacto satis illius pulchritudinem,
Elegantiam, ac festiuitatem prædicem,
Plane nescio Ammonide: & nosti, vt opinor, quã
Troc. 2 *Oculatus formarũ spectator siem.*
Am. Ne cõparanda pol quidẽ hæc est ad eas, quæ in regionibus
Reperiuntur nostris. Hol. Noua figura oris, color
Verus, corpus solidum, ac succi plenũ. Porro mores
Tam excellenti formæ per omnia congruunt. (huic
Troch. *Præterea, quod in nostratibus rarissimum est*
Mulieribus, facundiam admirabilem,
Prudentiamque in illa deprehendisse videor mihi.
Itaque quod se recepit facturam, de eo quidem
Haud dubium est mihi. Sed intro nunc eamus, &
Troch. *In castra ad nostros reuertamur. Am. Agedum, vt lubet, sequor.*

Actus V. Scena II.

IVDITHA, ABRA, THRASO.

Eiusdem generis.

ENimvero gaudeo, Deoque gratias ago,
Cum id quod meditor, etiam nunc mibi cedat feliciter.
Hem sequere me Abra. A. Vix ausim hera, cum militibus
Completa sint hic omnia. Iud. Esto animo bono,
Dimet. *Nihil nobis periculi est:*
Nam etsi deprehendamur, mandato tamen

Da cis

Ducis Holofernis salua, atq; incolumes erimus : id
Per tota edixit castra, ne nobis, etiam (enim
De nocte egredientibus, obsit, aut noceat quisquam. Troch. 2.
Sed obviam video nobis venientem nescio
Quem : præsenti, fortique animo fac vt sies.
Thr. Spero ego nostros hos excubandi vigilandique
Labores admodum breues futuros, cùm isti apellarũ Catal.
Gregi ad restim res iam devenerit planissimè. Scaz.
Sed nescio quem pedũ strepitũ mihi audire videor.
Mulierẽ illam Hebræam esse credo, cui noctu etiã quolibet
E castris egredi vt liceret, imperator
Nostri voluit exercitus. Ipsa herculè est cũ ancilla, adoriar, Catal.
Ac cõpellabo comiter. Nam pol mulier mihi
Visa est elegans, probisque ornata moribus.
Matrona salue, quò tibi iter est? Iud. Oratũ exeo
In proximã hanc vallẽ: quod ab Holoferne principe
Vestro permissũ est mihi. Thr. Perge vt cœpisti, in his
Nostris castris nullus erit, qui aut dicto, aut facto nocebit Catal.
Tibi. Iud. Pro isthoc beneficio vobis gratiã habeo, &
Habitura sum, quoad vixero. Abra sequere. Thr. O mulierem
Festiuam, atque pulchram! In vita pol venustiorem Troch.
Vidi nullam. Itaque minime herculè mirum, si eam
Magnifaciat princeps, nihilq; illi negãdũ existimet:
Iu. Subsistendi nobis hîc iam dabitur locus.
Secede hinc istorsum paulisper, donec te vocem.
Magnas tibi mi Deus ago gratias, quod hæc,

Quæ

Quæ numine tuo afflata, facere cœpi, mihi satis
Secundasti hactenus. Oro te porro Pater
Clementissime, vt quemadmodum alias frequenter
Troch. *Maiores nostros, omni humana destitutos*
Catal.2 *Ope, præter ipsorum spem, atque expectationem,*
Gravissimis exemisti periculis,
Hostesque eorum, quamvis opibus, atque copijs
Potentes, invicta tua virtute delevisti,
Et extirpasti funditus: ita nunc quoque,
Nostri misertus, hunc superbum, atque impium,
Per me de medio sinas tolli tyrannum.
Troch. *Vt re ipsa, atque adeo grauissimo suo edocti malo*
Scaz. *Agnoscant homines illi barbari, haud vnquam*
Frustrari, qui in te omnem suam spem collocant:
Eosq; inani opera, atque labore defatigari,
Scaz.2. *Qui aduersum te, tuoque cultui addictos,*
Bellum suscipiunt. Peccata quidem nostra maxima
Esse fateor, sed tua mi Deus longe maior
Troc. *Est benignitas: qui si nobis nunc opitulari*
Digneris, profectò fiet, vt omnes tui
Numinis cultores diuinam tuam
In se collaudent, atque prædicent beneficentiam:
Vtq; alij, horum clade, interituque territi,
Troch. *Neque vim, neq; vllam iniuriam inferre audeant*
Nobis. Quod vt nunc per me, gratia tua
Adiutam eueniat, obsecro, atque obtestor te Deus.
Sic tua maxime cunctis innotescet clementia,
Si se facilem, piamque in nos nocentes exerat.
Ehodum Abra, tempus est, vt vnde venimus,
Eò redeamus. Ab. Vbi voles: præcede, consequor.

Actus V. Scena III.

HOLOFE. MOABVS, BAGOAS, IVDITHA.

Eiusdem generis versus.

O Piparum, delicatumq́, vti precepi, fac vt appares (etiam
Conuiuium Moabe: nam diem hunc totum, atque
Noctem, in lætitia cupio degere. Mo. Et hoc, & si quid aliud est
Quod imperas, effectũ dabo princeps honoratissime.
Hol. Ad hæc, vinum nobis pincerna vt optimum
Promat, id imprimis fac cures sedulo. Mo. Fiet. Troch.
Hol. Atque adeo ne quid omnino desit, quod ad
Voluptatem excitandã, quodq́, ad luxum & delicias
Aptũ atq́, accommodum siet. Mo. Memini, tametsi Catal.
Non admoneas. Hol. Tum Hebræam istam mulierẽ
Nobis cupiam adesse in conuiuio, vt sua
Nos recreet, atque oblectet elegantia.
Quin Bagoæ id dedam negotij. Eho Bagoa,
Prodi ocyus. Bag. Præstò sum domine, hem, impera
Si quid per me fieri velis. Hol. Israelitidem
Illam mulierem absque mora conueni, eiq́, commodè
Loquẽdo persuade, vt diem hũc nobiscũ in gaudio, ac
Hilaritate exigat. Ba. Dabo herclè operam, & me impetraturum Scaz.
Confido. Hol. I, atq́, matura reditũ, eamq́, huc vide
Vt reducas mihi. Verbis pol vix possem consequi
Moabe, quantopere huius mulieris mihi
Placeat forma: & quo pacto mores eius amabiles,
Vultusque decorus, tum vox illius, atque oratio Troch.
Quouis melle dulcior, animum commouerint
Meum.

Meum. Mo. Nihil mirum: namque haud similis est mulier mulierum
Nostrarum, quæ student demissis esse humeris,
Cervice erecta, ac vincto pectore, vt graciles fient.
Si qua est habitior paulo, pugilem esse aiunt. Cibum
Catal. Sibi subtrahunt. Quanquam bona est natura,
Scaz. Reddunt se curatura iunceas, In hac
Genuinæ formæ gratia est: verus color, nulla
Cerussa, purpurisso, aut stibio fucatus. Hol. Ego pol
Nullam in vita venustiorem vidi fœminam.
Quare non desinã neq; cõquiescam, donec ea potiar.
Opperiamur paulisper hîc, dum redeat Bagoas:
Quod iamiam futurum confido. Mo. placet. Bag. Optimè
Pol, atque sapienter facis mulier, quæ principi
Nostro animũ induxisti obsequi. Iu. Ita decet ô bone.
Nihil ille vnquã mihi imperabit, quod non sim lubẽs
Atque expeditè factura. Bag. Benignè dicis, laudo
Dimet. & sapis
Mea quidem sententia.
Sed age, properemus, ne quid nostra illum offendat cunctatio.
Hol. Vt omnis mora, cupidè quicquam optanti, semper solet
Esse ingrata, & molesta. At eccam eam cum Bagoa
Huc ad nos accedere video. Eho quis me fortunatior,
Si quidem huius mulieris fruendæ copia
Concedatur mihi? Mo. Id quidem facillimè
Impetraturum te scio: nam quæ fœmina est
Scaz. Quantumvis formosa, atque nobilis, quæ non

Ad

Ad nutum se morigeram præbeat tibi?
Hol. Blãde illam appellabo, atq́; salutabo comiter.
Eho mea voluptas, meum suavium,
Aduentus pol tuus est mihi gratissimus.
Oh, vt te amplector lubens. Iud. Næ ego mulierum omnium Troch.
Quæ vivunt, sum fortunatissima, quæ placeo tibi
Dux invictissime. Hol. Teneóne te mea Interitha,
Maxime animo expectata meo? At satis iam cessatum est diu:
Eamus cõmessatum. Am. Vbi voles accũbe domine,
Parata enim sunt omnia. Hol. Ehem Iuditha, tu mihi
Dextrum claude latus. Iu. Id quidẽ faciam lubens,
Si quidem ea quæ ancilla apparavit, apponi sinas
Mihi. Hol Sino: Moabe, fac vt accumbant cæteri.
Mo. Curabo sedulo. Hol. Nunc genio indulgeamus, Catal.
Atque hilares simus omnes. Agite, quisque sibi
Sumat, quod palato, atque gulæ sapiat maxime. Troch.
Nam neminem apud mensam decet verecundier.
Moabe, hunc tibi præbibo cyathum. Mo. Vt tibi saluti sit precor
Princeps clarissime. Hol. Hem, vide vt respondeas,
Idque vnico haustu. Mo. Faciam hercule sedulò,
Nam fauces ariditate crepant mihi. Quid hoc,
Satin' tibi placet domine? Hol. Pol strenuum
Virumque fortem te esse iudico. Oh, mea
Vita, mea voluptas vnica, frontem exporrige, &
Te præbe hilarem. Iud. Id quidem vt nunc cupide, atque libenter faciam, tua
Domine mihi præstat benignitas. Hol. O mulierem

Lepi-

Lepidissimam, dispeream, nisi te plus quàm oculos amo meos.
Da mihi osculum anime mi. Iud. Neque hoc, neque
Troch. *Aliud, quod à me petieris amplius, tibi negandũ putẽ.*
Hol. Eia, laudo. Sed quid cessant cyathi? Bag. Hunc scyphum
Tibi, si placet, plenis propino faucibus,
Dux ornatissime. Hol. Age, nihil recuso, sed
Audin'? ad fundum vsque ebibas velim. Bag. Nihil pol est
Troch. *Æque quod fecero lubens. Hol. Mea Iuditha,*
Quanto iam formosior videre quam
Dudum: quanquam ante semper mihi visa es pulcherrima?
Iud. Certe tu pol quidem mi domine multo nunc es hilarior.
Hol. Verbum hercule hoc verum est, Sine Cerere, & Baccho friget Venus.
Nunc genio indultum est satis. Agedũ surgamus, &
In conclave vnà eamus delicium, atque suavium meum.
Iud. Nihil detrecto. Hol. At at, quid istuc? vicit vinum quod bibi:
At dũ accubabã, quã videbar mihi pulchre sobrius:
Nunc postquam surrexi, neq; pes, neque mens satis
Suum officium facit. Mo. Ehem, quid stas Bagoa?
Obserua principem, atque illum in conclave ducito.
Bag. Non possum: nam ipse quoque pedibus insistere vix queo.
Et tamen experiar. Hem Moabe, subueni,

Solus

Solus enim tantum pondus sustinere non possum.

Mo. Nunquam herculè, ita vt nunc, vino eum vidi obrutum.

Bag. Progredere placidè. Moabe, ego te subsequor.

Actus V. Scena IIII.

IVDITHA, ABRA.

Eiusdem rationis versus.

EHem Abra, Tu hinc à me foris absiste longiùs,
Ac diligenter obserua omnia. Ab. Faciã hera.
Iud. Nunc tempus esse arbitror, vt, cuius exequendi gratia
Huc veni, aggrediar opus. Tu mi Deus vires
Suffice, animumque confirma mihi: ne in memorabili Scaz.
Ac præclaro hoc facinore deficiam turpiter.
Sic diuina tua maiestas, tuaque potentia
Euaserit longe commendatissima:
Si non per hominum vires, neque militum
Copias, sed per me imbellem mulierem, Troc. 2
Nos, qui religiose tuum nomen coluimus hactenus,
Ab impia horum barbarorum liberes tyrannide.
Eia, successurum arbitror, adeo mens gaudio
Gestat mihi. Abra, huc ad me accede protinus.
Ab. Hera, adsum. Iud. Caput hoc in coreacea tua
Recondel pera. Ab. Hui caput. Iud. Tace, atque desine
Rogare quicquam, modò, cuius sit, narrabo tibi.
Ab. Væ miseræ mihi. Iud. Tace inquam, & esto animo bono.

Deum

Deum propitium habemus nobis. At moue
Troch. *Te quantum potes. Ab. Mouebo pol ſedulo.*
Iud. Inter eundum nihil eſt quod metuamus mali:
Nam principis edicto ſatis tutæ ſumus.
Ab. Vide etiam ſodes, ne nimiũ tibi confidas hera.
Iud. Oh, potin' vt deſinas? nihil periculi eſt
Inquam: nam adiutorem Deum mihi eſſe ſentio.
Ab. Ego pol quid egeris planè neſcio: tum cuius ſit caput
Quod in pera reconditum geſto, multò minus,
Neque de eo quid dicam, aut quid ſuſpicer ſcio.
Iud. Nunc iſtuc percontari deſine. Poſtea ſcies.
Ab. Etiamne lõgius ire paras? quo me ducis miſerã?
Iud. Quieta eſto obſecro, ad vrbem recta imus via.
Nec quicquam nunc eſt quod timeas: nam longius
A caſtris digreſſæ ſumus. Quin haud procul
A ciuitate nos iam abeſſe exiſtimo.
Ab. Vtinam tu hæc vera prædices: ſed dic mihi
Amabò cuius ſit caput quod porto. I Cuius ſit rogas?
Ab. Aegdum dic ſodes. Iud. Cuius arbitrare? Ab. Neſcio
Hera: ſed nihil eſt pol æquè quod ſciam lubens.
Iud. Age dicam, quandoquidem diuina gratia
Omni periculo nunc exemptæ ſumus.
Nam ad portam venimus. Ab. Oh. audire geſtio.
Iud. Holofernis Aſſyriorum principis eſt hoc, quod geris, caput.
Troc.2 *Ab. Væ miſeræ mihi, nobiſque omnibus. Iud. Tace*
Stulta: quos tu miſeros appellas, ego omnium
Puto eſſe feliciſſimos: vtpote quibus

Propi-

Propitius est Deus. Ab Hera, tene ausam fuisse rem
Tantam aggredi? Iud. Quid ni Abra? Non fit sine periculo
Facinus magnum, ac memorabile: & Deum mihi
Adiutorem fore sperabam. Neque hæc me spes Scaz.
Fefellit: diuina enim ope, non meis id est Catal.
Effectum viribus. Sed quid portam pulsare cesso,
Et ciuibus tam insperatum impertire gaudium?
Heus heus, aperito aliquis protam protinus ah, quid moramini?
Rem omnem vobis incolumen saluamq; esse nuncio.

Actus V. Scena V.

MELCHIAS, IVDITHA, SADOCVS, OZIAS, IOACHIMVS, ACHIOR.

Eiusdem generis versus.

CVius ego vocem hic audio? Iud. Cuius arbitrare? Mel. Nescio.
Iud. Hem, nescis? Iuditha. Mel. Tune huc reverteris
Iuditha quam iamdudum interijsse putaueramus? Catal.
Iud. Deus sua me seruauit clementia.
Sed portam aperi, iam vos beauero Mel. Nihil
Detrecto, ingredere. Age, nunc dic sodes Iuditha,
Quidnam adferas bonæ rei. Iud. Dicam, sed non nisi
Conuocatis ciuitatis optimatibus. Mel. Hem Sadoce
Propera, ac Ioachimũ sũmũ sacerdotem, & Oziam, Troch.
Reliquosq; vrbis nostræ proceres huc accerse ocyus.
Sad. Causa quid dicam? Mel. Indithã rediisse. Eho, vola. (bis
Mea Iuditha, dic amabo quid sit factũ? aut unde no-

Salutem iam augurari, cùm in grauissimis malis
Versemur miseri? Iud. Haud miseros ego, sed felices esse arbitror,
Troch. *Quos Deus sua protegit ac defendit clementia.*
Mel. Confiteor id quidem esse verum: sed quidnam isthuc sit boni,
Quod te nunc nobis adferre ais, id herculè
Nimis scire cupiam Iuditha. Agedum, ne celato obsecro.
Sed video vnà cũ Sadoco accedẽtẽ Oziã, & cæteros
Quos accersi iussisti ciuitatis principes.
Iud. Hos ego nunc ingenti complebo gaudio.
Ozi. Ehem mea Iuditha, itàne nobis te saluam restituit Deus?
Iud. Vti vides Ozia: atque adeo re gesta felicissimè.
Itaq; animo iam nunc vos tranquillo atq; quieto esse impero:
Catal. Scaz. *In vtramuis aurem ociose vt dormiatis*
Fratres. Ozi. Eho, dic mihi, quid factum est, aut quid isthuc est
Iuditha, quod tibi feliciter cessisse prædicas.
Iud. Nescitis quantum ego vobis aduentu meo apportem boni.
Ozi. Mitte ambages oro. Quin potius vnico
Verbo dic, quo pacto se nostræ habeant res: quæ quidem
Afflictæ, imò desperatæ nobis fuerũt hactenus.
Iud. Agite, expediam paucissimis. Hem. Abra, quod habes
In pera profer caput. Abr. Accipe Hera: Iud. Eia adeste,

Atque

Atque ſpectate obſecro prodigium. Hoc Holofernis caput Troc.2.
Eſt principis Aſſyriorum, cuius inſuperabilem
Tyrannidem, vireſq; inuictas extimuiſtis hactenus.
Ozi. O facinus inauditum! Caput Holofernis Iuditha?
Quam ego rem novam audio? Io. Deum immortalem! nihil
Vnquã in vita audiui admirabilius. Tun' hoc caput
Adfers Holofernis? Iud. Contemplamini obſecro
An non ſit. Ozi. Præ gaudio, ita me Deus amet, vbi ſim neſcio.
Quia præter ſpẽ, atque incredibile hoc nobis accidit.
Ioa. Bone Deus, cui vnquam quicquam æquè feliciter, atque commodè
Evenit? aut quis nobis fortunatior?
Nemo hercule quiſquam: nam in nobis Deus poteſtatem
Plane per te mea Iuditha oſtendit ſuam.
Iud. Vere tu quidẽ iſthuc dicis, atq; pie, vti te decet Scaz. Troch.
Ioachime. Hoc enim quod nobis obtigit bonũ, haud mea
Induſtria, aut virtute, ſed diuina ope,
Et præſidio adepti ſumus. Nam maius id eſt opus,
Quam vt humana hic quicquã ſibi vires arrogẽt.
Ozi. Scio mea Iuditha, ſcio, non niſi Dei opitulante gratia
Te facinus tam arduũ perficere potuiſſe, nihilominus
Erit hoc tibi memorabile apud poſteros tamen,
Te maximo vitæ periculo, in tanta rerum omnium

Desperatione nobis subuenisse : teque

Troch. *Patriæ salutem vitæ præposuisse tuæ. Ind. Nihil moror*

Inanem gloriam : Deo solùm nobis sunt maximæ

Agendæ gratiæ, qui & vitam incolumem, & integram,

Illæsamque pudicitiam servavit mihi.

Sed auscultate fratres, quid nunc porrò vos facere velim.

Ozi. Quid Inditha? Ind. Caput hoc Holofernis ex (muris

Suspendendum, & mox simulac exortus sol fuerit, in hostium

Scaz. *Castra irrumpendum vobis arbitror. Quo inopinato impetu*

Illi perculsi, ad excitandum principem

Suum procurrent illico.

Dimet. *Quem vbi obtruncatum, atque volutatum in sanguine*

Suo conspexerint, subita formidine,

Atque pavore exanimati, fugient protinus.

Quos vna cum illis, qui hac montosa loca incolunt,

Vos insequuti facile trucidabitis,

Atq; interimetis omnes. Sed prius Achiorẽ velim

Huc ad nos accersi iubeatis : vt videat eius caput

Qui gentem Israeliticam cõtempsit tam procaciter.

Et à quo ad nos, tanquam ad mortẽ est missus. Ozi. Age, fiat, hem

Sadoce, propera, atque Achiorem ex nostris huc accerse ædibus.

Sad. Faciam herculè sedulò. Ozi. O nos felicissimos!

Eia

Eia Iuditha, na tu mulier es pia, atque beata Troch.
Præ reliquis, quæ viuant, mulieribus: cum tibi
Propitius sit Deus, qui tanta, tamque prodigiosa per
Te nobis præstitit. Iud. Ozia, hic solus laudãdus, hic
Nunquam intermittendis celebrandus est præconijs.
Sed adest Achior, ehodum Achior, en caput illius, Scaz.
Qui propter nos tibi infensus, se perditurum te
Miseris minabatur modis. Ach. Deus bone,
Quid isthuc est prodigij? ah, animus pol stupet,
Genuaque deficiunt mihi. Ioa. Ehem, quid isthuc A-
chior?
Itane in terram prolaberis? animum recipe obse-
cro, &
Ad te redi. Ach. O admirandam Dei potentiam!
O mulierem quavis beatiorem fœmina,
Nihil vnquam in vita audivi admirabilius.
Nunc itaque relictis, quibus hactenus inuolutus Troch.
Fui, erroribus, eundem quem vos veneramini,
Quoad vixero, religiose colam Deum:
Si modo vos in consortium vestrum me recipere
Dignemini. Ioa. Euge, recipimus, ac libenter her-
cule.
I. Bene facitis: & Deo pol nobis est habenda gratia.
Nunc quisque se ad pugnam paret. Mel. Age, pla-
cet: faxo vt armatos
Nostros omnes hic præsentes videatis protinus.
Ozi. O nos felices, cum tua opera, ac virtute, mea
Iuditha,
Immanem hunc, impiumq́; tyrannũ è medio sustulit
Deus. Sed quonam nos munere tantam hanc tuam

Erga nos compensabimus beneficentiam?
Quibus te laudibus, quibus celebrabimus praeconijs?
Nihil vnquam tam magnifice dicemus, vel faciemus tibi,
Quin virtus plus mereatur tua. Iud. Apagesis, nihil
Ego me promeritam existimo.
Dimet. *Quod diuinae acceptum ferri debet clementiae*
Ob id me aut magni pendi, aut laudari à quoquam, impium,
Et iniquum esse arbitror. Sed heus Sadoce, tu
Caput hoc de muro conspiciendum propina hostibus.
Nisi quid dissentitis fratres. Ioa. Et hic, & alibi tibi
Lubenter paruerimus Iuditha. Sadoce, ocyus
Hoc effectum reddito. Sa. Faciam hercule sedulo.
Ozi. O Deus, serua obsecro nobis haec bona.
Troch. *Sed Melchiam eccum redeuntem conspicio procul. Bone*
Deus, quantã hominum addacit multitudinem?
Videte sodes quam laeti, & quam alacres fient.
Ioa. Nihil pol mirum, tanto, ac tam insperato intellecto nuncio.
Troch. *Iud. Portã nunc aperiri iube Ozia, vt omnes impetu*
Inopinato simul in hostes irruant.
Ozi. Agedũ pãdatur porta. Eia praebete vos viros:
Et strepitu, clamoreque quanto potestis maximo,
In hostium irrumpite castra, & diuina freti gratia,
Fugate, sternite, atque trucidate impium,
Ac barbarũ istud hominũ genus. Me. Eho, procedite
Viri, victoriam nobis in manibus constituit Deus.
Fugam dabũt, vbi ducẽ suum occisum cognouerint.

Actus V. Scena VI.

THRASO, LABRAX, BAGOAS, AMMON.

Eiusdem rationis versus.

INfortunatos pol Labrax ego nos esse arbitror,
Quibus super montem hunc usque excubandum, ac vigilandum fuit:
Cum reliqui nostri exercitus duces genio
Intereà indulserint, vinoque se compleuerint
Affatim. Lab. Hac belli alea est, sed lucescit: quiescē- Troch.
Atque adeo potandi, si lubet, iam dabitur copia. (di
Sed quid hoc rei est, quod tantam ciuium
Ex urbe conspicio erupisse multitudinem?
Cùm nullus omnino ausus fuerit prodire hactenus.
Thr. Nescio per Iouem: quin huc ad nos recta pergunt via.
Lab. Credo ut sit: omnium rerum inopia, atq; desperatio,
Ignauos etiam fortes strenuosque facit. Thr. Age,
In castra nos sine mora conferamus, &
Rem, quo pacto se habeat renunciemus. Lab. consulis
Probe. Bag. Expergiscere sodes Bagoa, somnumque oculis excute:
Nam clarus iamdudum illuxit dies: pol crapulam
Hesternam nondū etiam me edormiuisse sentio satis:
Neque mirum id certè, cùm nunquam me epulatum memineram
Lautius, nunquam prolixius. Nunc imperator Troch.
Noster in amore est totus, mulierem illam complectens, qua ego
Pol in vita elegantiorem vidi neminem.

Sed eccum Ammonidem. Heus Ammonide, quid te tam mane
E lecto expulit, qui heri tantum biberas? Am. Sitis
Troch. *Mehercule e primo somno experrectũ, me hactenus*
Miris discruciauit modis. Ohe, cedò quod bibam,
Bag. Hui, etiam nunc homo est ebrius. Sed quid hoc,
quod milites huc ad nos perturbatos properare video
Th. Opportune pol te hic stantem reperimus Bagoa.
Bag. Ah, quid trepidatis, quid ve exanimati estis obsecro?
Lab. Ad principem in conclaue ingredere protinus.
Bag. Quid ita? Thr. Rogas? hostes omnes ex ciuitate
Catal. *Egressi, celeri huc accurrũt gradu. Ba. Quid audio?*
Lab. Age, propera quid stas? Bag. Non ausim. Thr. Hem, non? quid igitur
Faciendum censes? Am. Nos illos facilè repulerimus
Scaz. *Mastigias. Lab. I sodes Bagoa: nam quod*
Cauere potes, stultum est admittere. Bag. Eo. Am. Vah, neque
Verum neque verisimile mihi videmini
Dicere, neq; vti fortes viros decet. Th. Vera hercule
Quæ nunciamus inuenietis omnia.
Et pol satis conijcere, aut intelligere nequeo,
Vnde hæc tanta apud hostes existat rerum commutatio, vt
Qui ex muris vrbis iampridem vix ausi fuerint prospicere,
Nunc non metuant ad nostra castra propius impetu
Tanto procurrere. Bag. Væ nobis miserrimis.
O cœlũ, ô terra, ô maria Neptuni! Am. Hei mihi,

Quid ita times, tremisq́ Bagoa? Bag. Nulli ſumus,
Actum eſt Ammonide. Lab. Quid ita? cedò. Bag.
Periymus funditus.
Am. Quin dic, quid eſt? Bag. Holofernem noſtrum
principem
Obtruncatum in conclaui reperi miſer.
Adeſte vt ſpectetis flagitium. Am. Prohibeant
Iſthuc ſuperi, væ nobis inſelicibus.
Lab. O facinus indigniſſimum! Bag. Hebræa illa ve-
nefica
Os ſubleuit nobis, quam nuſquam ego inuenio, vah,
deſpudet
Tam turpiter nobis data eſſe verba. Am. Eſt vt ais
Bagoa, Troch.
Illa nos miſeros ſuis circumvenit fallaciys.
Thr. O ſcelus inauditum! ô ingentem confidentiam!
Hinc ille repentinus hoſtium incurſus Troch.
In nos. Eheu, quid conſily das Ammonide?
Am. Neque pol conſily locum habeo, neque auxily
copiam:
Nam ita ſum perturbatus, vt animum Dimet.
Ad cogitandum inſtituere nequeam. Tum præ for-
midine
Pedibus vix inſiſto miſer. Bag, Quin fugimus, quan-
tum poſſumus:
Dum ſalui atque incolumes ſumus. Am. Non diu e-
rimus per Iouem:
Namque hoſtium imminentium ſtrepitum, ac tubæ
Vocem audire videor mihi. Fugiamus Bagoa.
Bag. Probe mones. Am. Præcurrite vos, ego iamiam

Cum toto sequor exercitu. Sed næ ego homo sum
Stultissimus, qui non ipse mihi in tanto consulam
Troch: *Periculo. Age, nihil moror exercitum:*
Namq; hocce tẽpus præcauere mihi me, nõ alijs sinit.

Actus V. Scena VII.

MELCHIAS, SADOCVS, AZARIAS.

Iambici senarij & septenarij.

NVnc irruendi tempus esse existimo.
Hem, macte virtute, Deus nostros conatus sua
Secundabit clementia. Sad. Agite, quisque se
Troch. *Virum præstet. Ne metuite impias hominum*
Barbarorum copias: nam aduersus hos abunde
Nos muniet, atq; tuebitur Deus. Et si humanitus
Octo. *Quid fortè nobis acciderit, equidem pro patria,*
Scaz. 2 *Ac religione qui perit, non interit pol turpiter.*
Sed quidnam hoc esse dicam Melchia, quod è castris
Videmus prodeuntem neminem? Mel. Credo
Illos resciuisse imperatoris sui
Necem, & ob id perculsos metu fugisse, Sad. Ita
Octo. *Me Deus amet, vt mihi nunc verũ videris dicere.*
Accedamus propius. Deũ immortalẽ! deserta hic e-
Conspicio esse omnia. Eho, accurrite, spolia (go
Hic nobis sunt relicta splendidissima. Mel. O
Admirandam diuini numinis clemẽtiam! Aza. Bone
Octo. *Deus, quam sæpe eueniunt, quæ non audeas*
Sperare? Sed quidnam faciendum censes Melchia?
Hostesne persequemur, an prius vrbis principes
Scaz. *Huius rei reddemus certiores, vt*
Ex illorum sententia agamus, quicquid hic
Faciendum porro sit nobis? Mel. Mittamus protinus

Ali-

Aliquem: quin tu potius i. Azaria, rei
Tam prodigiosæ nuncius. Nos interim
Partim prædam hanc opimam, quam nacti sumus,
Seruabimus, partim fugientes insequemur Catal.
Hostes. Aza. Nihil pol vnquam iniunctum est mihi, quod fecerim
Lubentius. Næ ego gratissimum apportabo nuncium. Octo.
Age Azaria, omnem è corpore torporem excute:
Viarumque omnes aspernare crepidines.
Nam quemcunque hac in re laborem ceperis,
Eum tibi abunde pensatum iri credito. (queo.
Sed satis hîc cessatum est, nunc me in pedes quantum

Actus V. Scena VIII.

OZIAS, IVDITHA, IOACHI, AZARIAS.

Eiusdem generis.

ENimvero nisi me mens fallit, spero ex sententia
Hanc rem nobis porro eventuram Iuditha: Octo.
Adeo animus nunc gaudio gestit mihi. Iud. De eo
Pol haud dubito Ozia. Sed extra portam paululum
Progrediamur: spero adfuturos modò, qui nuncium
Nobis gratum, ac iucũdũ sunt allaturi. Ioa. Id quidẽ
Et ego brevi confido fore. Aza. Deus bone!
Boni quid adfero? Sed nequaquam hîc mihi
Subsistendũ arbitror. Ad vrbẽ sine vlla pergo mora.
Ozi. Hem Iuditha, nescio quẽ huc accurrentẽ video.
Bonum hercule, id quod apportat, fore auguror; vide
Vt gestiat, vtque lætus, atque alacris siet.
Iud. Azarias est. Ioa. Aut ille est, aut oculi hallucinantur Catal.
Mihi. Aza. Sed nõ procul à porta video stare nescio

Quos

Catal.2 *Quos: illos primùm delibutos reddam gaudio. Io. Is*
Est ipsus, occurramus. Aza. Eho, nemo gestientem
Azariam videt? nemo illi gratulatum
Aduenit? Iud. Audin' quid dicat Ozia? Ozi. Oh.
quid ni audiam.
Aza. Sed adsunt, quos optabam. Iud. Hem Azaria,
quid ita
Troc.2. *Gestis, aut quid lætus es obsecro? A. Mea Iuditha.*
Quæ eventura prædixisti, contigerunt omnia.
Hostes subito terrore, ac formidine
Exanimati, cuncti fugerunt turpiter.
Ozi. O summis laudibus celebrandam Dei
Dimet. *Benignitatem! ô numinis*
Diuini nunquam nobis reticendam clementiam.
Oh Azaria, oh mi frater, quod nobis felicius,
Si quidem tu hac vera prædicas? Aza. verissima
Octo. *Reperietis quæ nũcio. Nũc adeo ad vos sũ missus, vt*
Quid prætereà faciendum sit, statuatis protinus.
Ioa. Agite dum ingrediamur, vt accitis cæteris
Vrbis magnatibus, de eo vnà consultemus: &
Tantam tamq; admirabilem erga nos Dei simul
Omnes laudemus, atque prædicemus beneficentiam.
Iud. Pie atque prudenter: præcedite vos, sequor.

PERORATIO

Iambici senarij, & septenarij.

POsthac egredientem hic nullum videbitis.
Nã si quid est quod restat, intus transigetur. At
Subsistite etiam nunc paulisper, & coronidis vice
Quam auctor subijcit, audite admonitiunculam.
Octo. *Hæc quã, spectastis, sacra est historia, nõ ludicra, aut*
Pro-

Profana fabula. Itaque ad anagogen, ac mysticum
Arcanumq; rei sensum animos advertite sedulò.
Vidistis hîc Holofernem gloriosum atq; impium
Suarum virium ostentatorem, qui non modò
Homines pios, sed ipsum etiam Deum procaciter
Cõvitijs, probrisq; incessere est ausus. Sed quã precor Octo.
Catastrophen nefanda illius sortita est immanitas,
Deoque exosa ostentatio? Non fortiter
In acie cum viris pugnans, sed ebrius
A muliere imbelli obtruncatur turpiter.
Eant nunc impij tyranni, ac viribus,
Opibusq; suis confisi sese iactitent:
Minisque cœlum territantes, neminem sibi
Aut formidandum, aut extimescendum putent.
Cum nihil aduersus Deum ipsorum impotentes
Valeant molitiones, nihil conatus improbi, Troch.
Quos diuina adiuti ope facile declinant boni,
Vt sacra hac nos docet, monet que historia, quam
Ludo vobis hîc exhibuimus comico.
Qui si placuit, agite dum sodes, plaudite.

FINIS.

PSEVDOSTRATIOTAE FABVLA IOCOSA, atque ludicra.

ACTORVM NOMINA.

PHORMIO, victor.
DORIO, ahenarius faber.
PERILLA, Phormionis vxor.
BROMIA, Dorionis vxor.
LESBIA, caupona.
SYRA, Lesbiæ ancilla.
CHREMES, Rusticus.
NISA, Chremetis vxor.

PROLOGVS.

Trimetri Iambici.

PAcem, & quietam vobis, ac publicam
Tranquillitatem grex exoptat ſcenicus.
Quicunq; huc confluxiſtis, fabulam hanc nouam
Spectaturi, noſtroſq; ludos comicos
Hodie veſtra decoraturi præſentia:
Vos appello, quicunque liberalibus,
Atque ingenuis animum excoluiſtis artibus:
Et candidus qui humanitate præditi,
Studijs bonorum provehendis ſedulo
Incumbitis, nigroſque odiſtis Zoilos.
Malevolos nil moramur: qui dum induſtriam
Noſtram culpant, ſuam produnt inſcitiam.
Nunc quam ſumus exhibituri audite fabulam:
Non ſacram, aut ſeriam, vt conſuevimus hactenus,
Verùm feſtivam, iucundam, atque ludicram.

Iocos

Iocos hoc tempus postulat, & facetias,
Salesque, sed castos tamen, atque innoxios.
His nos iam ludere, permisit didascalus.
Neque id sibi vitio vertendum existimat.
Bonorum habet exemplum, quo se defendere
Facile queat ab inuidorum morsibus.
Valeant igitur malorum hominum calumniæ,
Quos non melius vlciscaris, quàm si auribus
Obturatas prætereas, nihilique æstimes.
Abunde sibi satis factum putabit, si suam
Operam vobis non displicere senserit.
Cui hoc solum est in votis, vt quas hactenus
Et fecit, & posthac facturus est, bonis
Probet comœdias: siue illæ sint sacræ,
Seu sint futuræ ludicræ. Verùm satis
Prolixa oratione præfatus mihi
Videor. Agite dum, ad argumentum fabulæ
Attenti quæso estote absque vllis fabulis.

PERIOCHA.

DVo combibones admodum diluculo
Foras vnà egressi, ad potandum commeant.
Vxores per totum illos quærunt oppidum.
Mox depræhensos plagis contundunt plurimis.
Hi postea Hispanos mentiti milites,
Ruri adoriuntur rusticum, miserisq́ eum
Exercent, & cruciant modis. Qui sumptibus,
Magnisque impendijs grauatus, coniugis
Subsidio ex ædibus ambos exturbat, probè
Suggillatos. Compulsi mox inopia,

Domum se recipiunt: & confessi suam
Culpam, cum uxoribus redeunt in gratiam.

Actus I. Scena I.

PHORMIO.

Senarij & septenarij Iambici.

NÆ ego hominũ qui vivunt sum infelicissimus,
Cui præter alia, eaq; innumera incommoda, tam procax,
Difficilis, tamque imperiosa vxor contigit.
Cum furia quapiam infernali vitam agere mihi
Videor, adeo suis dies noctesque me exagitat,
Cruciatq; præstigijs. Quanquam operi sedulò intẽtus
Scaz. *Vsque officio meo perfungor gnauiter.*
Nunquam tamen suis me rixis, atque iurgijs
Obtundere, & enecare cessat bellua,
Mirũ est profectò etiã nũc animi compotem esse me,
Neque iampridem redactum esse ad dementiam,
Qui cum tali Tisiphone annos iam vixi plurimos.
O me temerarium, atque hominem multò omnium
Stultissimum! qui tam duro, & inamabili
Capistro collum irretiendum præbui: vnde quo
Pacto me expediam, aut quibus rationibus
Troch. *Exoluam plane nescio miser: tam arcto,*
Scaz. *Tamq; insolubili nodo illigatum me esse sentio, vt*
Male illos perdat Iupiter, nobis iugum
Istud qui imposuerunt grauissimum: qui tam
Scaz. *Molestas, odiosasque maritis iniecêre compedes.*
Octo. *Sed quid agas? quod factum est, infectum reddi non potest.*
Cui cum cacodæmone, vt aiunt, nauem ingredi
Contingit;

Contigit, ei inter nauigandum mores illius,
Omnesque sunt ferendæ iniuriæ, non diutius
Tamen, quam cum in portum sit peruentum: tum eo
Relicto liberum est abire quolibet.
Sed quam procul ego adhuc ab illo portu absũ miser?
Neque de vlla re sum solicitus magis, quam ne Scaz.
Ad eum nunquam accessus concedatur mihi:
Nisi quis Deus Apomechanes, *vti dici solet,*
Apparens, de medio hanc tollat veneficam.
Tum ego me quouis homine feliciorem deputem. At
Nequaquam pol hoc sperandum est mihi, cùm vltra
Nestoreos annos illa sit victura sacrilega. (Hem,
Sed iam satis superque querelarum esse existimo. Scaz.
Virum, non fœminam te esse recordere Phormio.
Quin potius ita te compara, vt quicquid animo
Ægrè est, procul abs te remouendum atque pellendum putes.
Agedum, sic pol posthac facere certum est mihi.
Nunc itaq; quemadmodum statueram, his Bacchanalibus
Pagos vicinos, atque etiam longius ab vrbe dissitos,
Perambulare pergo, probè, vti conspicamini,
Oneratus. Quoniam hoc tempore, rusticis passim
Conuiuijs, atque genio indulgentibus, Scaz. Catal.
Confido commeatum ventri haud defuturum
Famelico: idque sine labore, atque opere tamen,
Quo pol domi misere crucior, ac torqueor
Infelix. Sed quemnam huc procul accedẽtẽ cõspicor?
Estne hic Dorio, familiaris meus, ac fidissimus
Compotor? is est ipsus, commodè hercule.

Hic illum præstolabor, dum propius accesserit.

Actus I. Scena II.

DORIO, PHORMIO.

Eiusdem rationis versus.

Hypert. M*Irum ni mihi mater fuerit ignauia,*
Paterq; lethargus, ita laborem corpus extimescit
Scaz. *Meum, adeoque nihil otio dulcius est mihi. Itaque*
Troch. *Relicta qua me iam satis superque defatiganit,*
Octo. *Officina, atque vxore, quam habeo domi*
Quauis molestiorem Xanthippe, lebete, ac cacabo
In humeros sublato, opportuno hoc tempore,
Quo omnia passim lætitia, commessationibus,
Conuiuiisque perstrepunt, hinc longius
Abire decretum est mihi: vbi mea me haud facile
Est inuentura blitea. Satis iam diu
Non secus ac claudus sutor desedi domi.
Credo reperturum alicubi me, non opus,
Troch. *Quod quidem cane peius, & angue semper horrui,*
Sed pabulum huic gulæ, atq; aqualiculo gratissimũ:
Nempe petasonem, aut pernam, aut armum aliquem ouillum, bene
Troch. *Assum; cui quidem potus si accesserit*
Scaz. *Talis, quali à summo mane, vsq; ad multam noctem heri*
Me opplebã largiter, Deus bone tum ego me quouis
Scaz. 2. *Apitio beatiorem, atque adeo ipso Mida,*
Aut Cræso ditiorem existimem. Et spero
Euenturum quod auguror, adeò animus præter

Soli-

Solitum gestit mihi. Sed in ipso tempore
Eccum sodalem Phormionem non procul Scaz.
Hinc stantem conspicor, ad iter quoque instructum;
Vti videtur. Nullum pol ego nunc obuiam
Mihi dari malim. Accedam, atque alloquar. Hem; hiccine
Astabas Phormio? oh, vt te aspicio lubens?
Phor. Tuus quoque per Iouem conspectus, Dorie,
Mihi longe est gratissimus: atque ob id procul
Te huc accedentem conspicatus, substiti
Lubenter hercule, atque aduentũ expectaui tuum,
Dor. Facis amicè atque vt te decet. Dimet.
Sed quid te tam manè euocauit è lecto, qui heri
Tantum biberas? lucri bonus odor, opinor, afflauit Scaz.
Nares tuas. Phor. Non pol spes lucri, aut quæstus tam diluculo, at Octo.
Vxor suis è nido me exturbauit iurgijs.
Dor. Quid audio! etiam hic illa tecum litigat?
Phor. Quasi tua hoc nunquam fecerit hactenus. D. Frequentius
Quàm volui Phormio. Phor. Credo, & tamen mea
Tuam longè superat procacia: itaq; nusquam mihi
Cõceditur illa præsens quies. Et ob id vbiuis gentiũ
Malo esse, quam domi. Dor. Sapis mea quidem Octo.
Sententia, nam ego quoque crucem non aque, atque meam
Exhorresco veneficam. Sed quô nunc est iter?
Aut vbi quæstum tibi futurum existimas?
Phor. Ego hoc tempore, ne quid amice simulẽ, nullo Scaz.
Labore me fatigare statui: à quo aliàs quoque

Scaz. *Non mediocriter abhorrere soleo, sed quod*
Dies hi postulant, curandam cuticulam
Mihi esse duxi, genioque indulgendum affatim.
Dor. Cur igitur hæc circumfers, aut quare ad opus te paras?
Phor. Vis dicam Dorio? vt os vxori sublinam.
Dor. Ha, ha, he. ad eundem modum ego quoque non
Octo. *rarò fallo meam.*
Sed quid, quod te rogem? Phor. Quid obsecro? Dor. Non sitis?
Phor. Vtinam sit qui isthuc cupiat experirier,
Mihiq́ cantharum offerat, male peream
Nisi totum, quantumuis capacem, protinus vnico
Haustu ebibam. D. Mihi quoq; ex cōpotatiuncula,
Quam in multam noctem producebamus heri,
Fauces ariditate crepitant. Phor. Eamus ergo. quid
Stas? Sed vbi nunc ceruisiam arbitrare nos (quere,
Inuenturos bonam? Dor. Non procul hinc: hem, se-
Recta isthuc iam te deducam via. Phor. Quo? Dor. ad Lesbiam.
Troch. *P. Festinamne illam mulierculam, quæ in proximo*
Hoc habitat vico? Dor. Eam ipsam. Phor. Eamus ergo: nam
Nimis vereor, ne, si hîc subsistamus diutius,
Vxor obtorto collo me intrò retrahat. At at, crepat
Ostium: in pedes nos coniiciamus quantū possumus.
Troch.

Actus I. Scena III.

PERILLA.

Eiusdem generis versus.

EHo, quid hoc monstri est? quò tam subitò meus
Hinc

Hinc se subduxit furcifer? credo hinc eum
Aliquem conspexisse cacodæmonem, adeo
Has horret ædes, adeoque invitus est domi.
Non tamen illum puto hinc tam cito abiisse longius,
Sed alicubi hic astare otiosum pro foribus:
Et cum vicinis de rebus friuolis, nihilique ad Troch.
Farinam conducentibus confabularier,
Aut percontari res nouas, quod pol multo facit
Lubentius, quam opere se exercet suo. At
Quid hoc? nusquam hic ego illum conspicio misera.
Perij, mirum ni se rursus aliquo abdiderit
In diuersorium, aut in prostibulum potius.
Eheu, nullam me miseriorem vsquam arbitror
Mulierem viuere. Vtinam terra dehiscat, meque absorbeat Octo.
Suo hiatu: tam me vita piget, ac tædet meæ.
Nam cur hac luce frui cupiam diutius?
Quocunque me verto, luctus atque miseria
Me vrgent, premuntq; vndique. Tum paupertas,
Profecto onus, rerumque necessariarum (graue Catal.
Penuria, ad hæc liberorum grex inops,
Nudus, atque famelicus, eò me redigunt infelicem, Troch.
Vt quò me vertam, aut quid agam plane nesciã. At
Frustra hic ego lamentando consumo diem.
Quin potius missas facio querimonias,
Quibus proficio nihil: atq; me ita comparo,
Non perpeti diutius nebulonis contumelias. Octo.
Quem iam, vbi vbi est, per totum quæram oppidũ, inuentumque ita Scaz.
Exercebo, atque vlciscar sacrilegum, vt huius

Diei, meique quoad viuet, memor siet.
Et primum visam apud Dorionem vicinũ hunc, ubi
Eum nunc esse cogito: nam cum illo potitat
Libenter, dignum pol patella operculum:
Adeo ille huic nostro est similis per omnia,
Ignavus, iners, tardus, stipes, potator strenuus.
Vnum si noris, alterum cognoueris:
In eodem mihi videnter ludo edocti ad nequitiam.
Sed eccam Bromiam eius vxorem, hanc adoriar.

Actus I. Scena IIII.

BROMIA, PERILLA.

Senarij & septenarij, Iambici, admistis paucis octonarijs.

VBi ille scelus est? vah, nusquam est: heu me miseram, occidi,
Scaz. *Rursus tam mane? vt illum dij deaque perdant, qui*
Tot mihi curas, tot solicitudines parit. (giam.
Porcum pol mihi maritum malim, quam hũc masti-
Per. Irata est, neque quae loquitur intelligo satis.
Accedam propius, atque compellabo. Hem Bromia,
Quid est, quod hic stomachare ante ostium? aut quid accidit
Tibi? satin' saluae res? Bro. Hem, Perilla, tun'
Hic astabas? ignosce, non praeuideram (age,
Te. Per. Credo. sed quid tristis es, aut quem incusas?
Dic sodes Bromia. Bro. Quem incusem rogas? quem nisi meum?
Per. Maritum? Bro. Eum ipsum, qui nunc si detur, faxo meas
Experiatur manus, ostenderem quid sit, dolis,
Ac sycophantijs vxorem fallere.

Per.

Per. Tu pol mecum eodem luto hæres Bromia.
Sed quid tuus ille designavit? aut vbi nūc est obsecro?
Bro. Credo hinc illū abijsse in malā crucem, & vtinā
Reuertatur nunquam. Per. Ego quoque idem sæpe imprecata sum
Meo. Sed cedò quod te rogo.
Bro. Dicam. Cum heri totū potando exegisset diem,
Tandem multa nocte reuersus domum, Deum Dimet.
Immortalem quam ille temulentius excitat
Ibi nobis tragœdiam, quas turbas, & tumultus
Ciet! nunc quoq; cum ego illum operi intentum puto,
Nescio quò se clam subduxit modo. Por. Facile,
Ita me Deus amet, id esse diuinabam: eosdem enim Catal.
Ludos hodie meus mihi fecit furcifer:
Et propterea huc illum quæsitum egressa sum foras,
Bro. Quid ais? ô nos infelices, quæ talibus
Maritis nupsimus: quid restat obsecro,
Nisi vt perpetuo simus miseræ? nam meus quidem
Frugi futurus est nunquam. Per. Neque de meo
Quicquam spei est reliquum mihi,
Adeò in naturam jampridem illi versa est malitia.
Tamē inultū, quod mihi fecit hodie, nunquā auferet: Dimet.
Nam pergam eum porrò in omnibus quærere diuersorijs.
Pugnos, si viuo, non euitabit meos,
Ad manes imos etiamsi confugerit. Mori
Me malim, quàm non tantam ganeonis illius
Vlciscar impudentiā. Atque idem Bromia tibi quoq;
Faciendum censeo: facilitate enim nihil
Effectum est hactenus: atque adeo tales eos

Nobis nostra reddidimus indulgentia: Dictũ est ve-
Phryx non nisi verberibus emendari solet. (*tus,*
Bro. Agedum placet. Malo nodo malus nobis
Scaz. *Quærẽdus est cuneus. Per. Recte, laudo. Bro. Sequar*
Quocunq; præcesseris. Per. Vnguesmihi pol pruriunt:
Væ illis si quidem in nostras hodie inciderint manus.

Actus II. Scena I.

PHORMIO, DORIO, LESBIA, SYRA.

Eiusdem generis.

HEm Dorio quo pacto se tuæ habent fauces, & quomodo
Catal. *Valet Stomachus? Dor. Rogas Phormio? pol guttur siccitate*
Iamdudum exaruit mihi: & lupo esurientior
Sum. Phor. Mihi quoque sitim non paruam hac concitauit ambulatio.
Dor. Væ cantharo illi, qui ori primus occurret meo:
Nam pumice aridior, & quauis spongia
Siticulosus sum magis. Sed eccam Lesbiam
Foras conspicio prodeuntem. Iupiter
Supreme quam elegans, & quàm venusta est? formæ gratia
Venerem superat ipsam. Les. Demiror nullum ex ci-
Huc etiamnum diuertisse ad ientaculum, (*vibus*
Præsertim hoc Bacchanaliorum tempore,
Scaz. *Quo aduenturos sperabam plurimos. Præter*
Opinionem isthuc me castor accidit mihi.
Sed credo vt sit frugalitatem, ac temperantiam
Scaz. *Multos docet penuria. & hoc bellum, quo plurimos annos*

Hæ

Hæ nostræ regiones miseris iam diuexatæ sũt modis,
Multorum loculos exhausit penitus: hinc noster quæstus est
Frigidior. Nihilominus tamen credo adfuturos, à quibus
Lucellum aliquod nunc expectandum sit mihi.
Sed eccos quos volebam: pol salus me seruatam cupit:
Non alios magis ego nunc optarim mihi:
Nam belli sunt homunculi, faceti, atque lepidi.
Phor. Accedamus, eamque appellemus comiter.
Quem hic ante ædes præstolare Lesbia,
Suauium, atque delicium meum? Oh, vt te amplector lubens. Troch.
Les. Vos opperiebar aduenientes. Dor. Facis amicè, & vt
Te decet. Les. Aduentus pol vester multo omnium
Mihi est gratissimus. Dor. Vis vt id ex animo existimem
A te dici Lesbia? age, da mihi osculum mea
Festiuitas. Les. Nihil detrecto: tale enim
Quid vobis negare, aut eo etiam amplius, religio
Mihi esset maxima. Sed intrate sodes, atq; sarcinas
Deponite, vt hilarem lætumq; hunc sumamus diem.
Phor. Placet: sed cantharum promi, & mensam insterni iube.
Les. Nihil in me erit moræ. Hẽ Syra, ocyus exi Syra. Scaz.
Syr. Adsum: quid me facere iubes hera? Les. Insterne
Mensam. Dor. Primùm omnium amabo ceruisiam Scaz.
Promi iube, nam ingens fauces meas vrget
Ariditas. Les. Næ tu pol antiquum Dorio obtines.

Age

Troch. *Age Syra, prome cantharum. Dor. O dulcissimam*
Cantiunculam. Les. Tales mihi hospites
Dimet. *Gratissimi esse solent: nam edaces illos pamphagos*
Nihil moror. Syr. Sit fausta vobis hæc cereuisia.
Dor. Habeo pol gratiam Syra:
Tibi vicissim benefaxim lubens: præbibo tibi
Dimidium Phormio. Phor. Perge, quid cunctare
Scaz. *cessator?*
Troch. *Nam siti hercle jamdudum enecor. Vt Dij*
Deæq; te omnes perdant, totum exhauris impudens?
Dor. Quæso ne ægrè feras, nam imprudens ebibi:
Mirũ ni mihi fauilla, aut prunæ inhæreãt in gutture,
Nam vix & iamnum me bibisse sentio.
Troc. 2. *Les. Mitte isthæc Syra, & sine mora alium prome*
Cantharum, atque audin', fac diligenter annotes,
Syr. In hoc profectò obliuiosa neutiquam
Esse soleo. Phor. Vah, quid moraris pessima?
Non verba tua, sed cereuisia meam mihi
Troch. *Restinguet sitim. Les. Quietus esto, jamjam*
Aderit: atque accam. Syr. Hem accipe. Phor. Vtinã
tam cupide Deus
Animam excipiat meam, atque ego nũc hunc arripio cantharum.
Dor. Ut haurit helluo! Bithum cum Baccho
Commissum dixeris. Les. Agite, apparata iam sunt
omnia,
Vbi Voletis accumbite. Phor. Accumbamus Dorio.
Hic ego mihi locum deligo. Eho Lesbia,
Tu dextrum mihi claude latus. Tum vt Syra nobissum quoque

Accumbat

Accumbat iube. Les. Syra cape sedem, & Dorioni Troch.
Te adiungito. Syr. Nihil est quod aeque fecero
Lubens. Les. Nunc admouete manum patinis, apud
Mensam etenim neminem decet verecundarier,
Pho. Ego me hercule semper eo fui animo, vt si quid
Vnquam esset appositum, incunctanter, atque libere Scaz.
Attingendum, ac discerpendum putauerim,
Dor. Rectè, laudo: nãque ideo non apponitur cibus,
Vt oculos oblectet, sed vt ventrem saturet famelicũ.
Les. Hem, ne cereuisia desit curato Syra.
Syr. Faciam pol sedulò. Les. Ehe, Phormio, hunc
Tibi prabibo cantharum. Phor. Vt saluti sit precor
Mea Lesbia, mea voluptas vnica. Dor. Hem Syra,
Videre mihi subtristior. Dimet.
Nũ quid te torquet, aut solicitat? cedo. Syr. Nihil
Omnino anime mi. Dor. Frontem igitur exporrige,
Ac te praebe hilarem. Syr. Id pol hoc tempus, atque
locus hic postulat.

Actus II. Scena II.

PERILLA, BROMIA.

Eiusdem generis.

OPportunè adepol isthaec vicina Glycera
Nobis veniebat obviam, nostros maritos quae Scaz.
Ex vrbe egressos se vidisse dicebat modò,
Bro. Percommodè, ac feliciter sanè: ista enim
Nisi hoc nobis indicium fecisset, per oppidum
Totum hunc frustra illos quaesivissemus diem.
At nunc eò recta concedimus via.
Per. Novi ego prostibulum isthuc, ad quod frequen-
ter

ter commeant.

Bro. Vbi illud est? Per. Non ita procul ab vrbe.

Bro. Quod est nomen hospitæ?

Troch. *Per. Lesbia. Bro. Vah, Lesbia? impurissima*

Illa est meretrix. Per. Tenes, Tum ancillam habet Syram,

Nostin'? Bro. Quid ni? non arbitror in toto oppido

Scortum vsquam esse impudentius: adeo similes habent labra

Lactucas. Sed quid quod te rogem? Per. Quid? Bro. Hiccine

Nos illos inuenturas autumas? Per. Non est dubium id quidem.

Nam illic frequenter potitant. Hem Bromia.

Para vngues, non procul enim nunc ab ædibus absumus.

Bro. Non pol vngues modò, sed dentes etiam exacui meos.

Nunquam me per Iouem quisquam exorabit, quin meum

Istum hodie, vti meretur, vlciscar mastigiam.

Per. Meum quoque vah, quibus exercebo modis!

Næ ille sibi cum viragine rem esse dixerit.

Troch. *Sed placide accedamus, ne præsentiant.*

Ego præibo, tu subsequere Bromia. Bro. Hē, sequor.

Actus II. Scena III.

PHORMIO, DORMIO, LESBIA.

Eiusdem generis.

O *He Dorio, iā abūde satisfactū est stomacho.*

Nunc

Nunc hauriamus, ac potemus strenuè.
Hem quid tibi vis Syra? cantharus vacuus est, quid si hoc rerum statu
Incēdiū contingat, quo pacto restingueremus? Le. O.
Periculosum facinus! Hem, vola. Pho. Mea Lesbia,
Quanto mihi nunc formosior videre, quam
Dudum? Les. Certè quidem tu pol multò es hilarior.
Phor. Da sodes osculum meum suauium.
D. Bene hercule fecimus, quod lōginscule ab oppido
Sumus digressi: nam hic, vt opinor, non facile nos
Inuenerint vxores. Phor. Quid si inuenerint?
Nihil ego moror fœminam. Les. Eia, sic decet.
Viros vos esse iudico. D. Hem, præbibo tibi Phormio.

Actus II. Scena IIII.

PERILLA, BROMIA, DORIO, PHORMIO.

Eiusdem rationis versus.

O Cœlum, ô terra, ô facinus indignissimum!
Bro. Quid vociferare Perilla? Per. O Iupiter! haccine
Vides, & pateris? Bro. Hem, quid est? Per. Ambo Probe
Poti, inter meretrices duas hîc accubant.
Pudet me commemorare quæ vidi, per ostij
Rimas prospiciens clanculum, irruamus Bromia.
Bro. Agedum præcede, sequor. Ego meo, tu tuo Troch.
In faciem vnguibus innola venefico.
Per. Hîccine sedes sacrilege? Bro. Hiccine quærendus eras nequissime? (mihi,
Dor. Me miserum! succurrite populares. Phor. Hei

Perimor infelix, subuenite inopi. Bro. Etiam
Subsidium imploras furcifer? Dor. Ignosce obsecro.
Si aliàs vnquam pedem foras extulero, occidito.
Bro. Id nunc faciam. Phor. Eheu parce quæso mea
Perilla. Per. Vah,
Tibi ego parcam omniũ? Dor. O me infelicissimum!
Ph. Ah, siccine me vxor strãgulas? Per. Hẽ Bromia
Crumenas illis eripiamus: deinde abeãt, vel in malã
Crucẽ impurissimi. B. Hoc ago. Nunc quo dignus es,
Abi scelerate. Per. Sic exercendi sunt, qui rem decoquunt.
Bro. Qui meretrices impuras plus amant, quàm coniuges.
Scaz. *Per. Quodsi omnes vxores suos maritos rem male*
Gerentes, ad eum tractarent modum, non tam
Multi passim invenirentur decoctores, & adulteri:
Nunc ad quævis facinora illos impunitas
Illectat. Sed satis iam hîc remoratæ sumus diu,
Ad vrbem redeamus. Propediem supplicantes
Caral. *Aderunt famelici. Sed nihil agent, me mortuam*
Malim, quàm cum tali marito vivere. (domi.
Br. De isthoc quid sit futurũ, consiliũ vnà capiemus

Actus II. Scena V.

PHORMIO, DORIO, LESBIA.

Eiusdem generis.

QVid nunc agendum nobis censes Dorio.
Audiebimusne foris egredi? Dor. Circumspice
Etiam sodes, anne alicubi hîc hæreant
Troc. 3. *Phormio. Phor. Perij, vt etiam nunc timeo miser.*

Dor.

Dor.Circumspicito inquam ne rursus ex insidijs
Nos adoriantur harpyiæ obscœnissimæ. Scaz.
Me miserum, differor doloribus, membra
Luxata sunt omnia, genuaq; labant mihi.
Phor.Mea quoq; caput totum mihi tuber reddidit
Venefica.Les.O viros fortes, ac strenuos!
Eho, quo pacto vobis hoc sapit ientaculum?
Phor.Etiam rides pessima? Les.Pol iam defessa sum Troc. 2.
Vos ridendo.Dor.Pergis inepta? Les.Eia, pugnatum est fortiter,
Quid restat, nisi vt triũphũ agatis? Dor.mitte sodes
iocari Lesbia: satis nos discruciat infortunium
Nostrum, etiamsi tu istud tuis dicterijs, Troch.
Atque iocis non conduplices, Les.Pro Iupiter! Scaz.
Quàm velim me non vidisse tantum dedecus.
Viros vos cædi ab vxoribus vt pueros? ô inauditam
Infamiam, atque turpitudinem! at satis
Iam verborum est: nam me cum talibus viris
Loqui pudet. Agite, numerate pro ientaculo.
Phor.Eho, quid numerabimus miseri, quibus
Adempta sunt marsupia? Les.Quid isthuc mea?
Numerate inquã.Dor.Id quidem nihil habentibus
Difficillimum Les.Isthæc verba sunt, quibus Troch.
Nihil moueor.Scio quid agam. Hem Syra, cacabum
Hunc, atq; lebetem intrò aufer. Phor. Hem, siccine agis Lesbia?
Les.Quid ni? vbi persolueritis quod debetis, reddentur protinus.
Valete.Phor.Quid nunc agimus Dorio? Dor.Nescio

scio herculè,
Nam cum crumenam adimebat vxor, consiliũ etiam
Omne eripiebat mihi. Pho. Tamen inueniendum est remedium huic malo:
Et damnum hoc ratione aliqua sarciendũ existimo.
Dor. Nihil malim, siquidem quid tale posset inueniriér.
Sed ne frustra queras, nimis metuo miser.
Phor. Ad vxores redeamus, culpamq; fateamur supplices.
Scaz. Dor. Rides? egon' isti supplicabo sacrilega?
Nunquam faciam. Phor. Durum telum necessitas.
Dor. Suadere noli: nam pol inedia mori malim,
Quàm dominam tam difficilem, & tam imperiosam perpeti.
Phor. Age, ausculta: inueni aliud, quod magis probes.
Troch. Dor. Quid? Phor. Dicam, nosti opinor quàm multi, hoc præsertim tempore,
Passim per pagos, vicosque vagentur milites,
Nihil non impune perpetrantes. Dor. Illorum herculè
Iam ingens vbique est copia. At quorsum isthac?
Dimet. Phor. Milites
Quoque nos esse assimulabimus:
Atque miseros hoc prætextu spoliabimus
Troch. Rusticos. Dor. Dicis probe, si pro sepulchro
Crucem status velimus nobis. Phor. Vah, nihil
Catal.; Periculi est. Quasi non multo grauiora vbique
Tolerentur scelera, & flagitia; inter arma

Silent

Silent leges. Dor. Pol vera prædicas. sed vnde nobis
Arma? quibus & ab alijs dignoscuntur, & agricolis
Terrori esse solent milites. Pho. Si mutuo nūc possu-
Sumemus alicunde fœnore. Dor. Hem placet (mus,
Consilium : itaque & hic, & alibi tibi lubens
Obtemperavero. Phor. Benignè dicis. sequere me.

Actus III. Scena I.

Nisa.

Eiusdem rationis.

MIseram me quàm dura, asperaq; vitæ cōditiō
Nobis obtigit agricolis quibus à sceleratissimis
Nihil vsquā tutū est militibus: qui sibi licere in nos Scaz.
Quicquid lubet putant, Æquum sit, an iniquum quod imperant,
Nihil morantur, aut vident, nihilq; pensi habent.
Tum nisi protinus ad nutum illis inseruias
Sacrilegis, si quid eorum, quæ impudenter exigunt,
His denegaueris cædunt, spoliant, milleq; nos
Affligunt & cruciant modis. Næ illi admodum
Fortunati, atq; felices sunt, qui hoc rerum statu,
In vrbibus, & intra muros vitam exigunt;
Qui portis, atque mœnibus à se arcent hoc impium
Execrabileque hominum genus : cum ruri apud
Nos illis pateant omnia, vbi plerunq; ianuæ,
Fenestræque ruinosis desunt tugurijs.
Adeo in cinerem pulueremq; versa sunt Troch.
Quæ possedimus omnia. Nunc quoniam quæ portaueram
Ad mercatum, oua, gallinas, atque caseos satis

Troch. *Vendidi feliciter, pecuniaque*
Loculos oppletos gero, rectà domum propero.
A qua cùm absum diutius, neque maritus, neque
Liberi satis officium faciunt suum.
Omitto liberos qui propter ætatem parum
Troch. *Sibi consulunt. Sed hominem tam grandem, virum*
Dico, nihil etiamnum sapere, desidem,
Vecordem, atque ignauum esse, qua mulier ferat?
At at, nescio quos huc procul aduentantes conspicor:
Pol milites sunt, nisi oculi mihi prospiciunt parum.
Troch. *Abeo, atque in pedes hinc me quantum queo.*

Actus III. Scena II.

Dorio, Phorimio.

Eiusdem generis versus.

Scaz. *EHo Phormo, quo pacto nunc tibi instructus*
Esse videor hasta, atque gladio? Phor. Probè admodum.
Troch. *Nam nisi qui sis nossem, veteranū quendam militem*
Te esse dicerem. Sed circumspice sodes, satin'
Mihi hic thorax, galeaq; conueniant? Dor. Pol forma gratia
Euenit, vt quicquid indueris, te deceat maximè.
Phor. Derides? Dor. Nequaquam, quod res est dico. Sed
Meus hic ensis totus rubet ferrugine.
Intra annū nec mundatū, nec detersum esse dixeris.
Phor. Nihil refert, cruore eū rubere credent rustici.
Troch. *Dor. Ha, ha, he, scitè herculè. Phor. Sed cætera quoq; an me deceant, vide*

Obsecro. Dor. A capite vsque ad talos miles mihi Dimet.
Videre strennuus. Phor. Vtinam
Ita armati hesterno fuissemus die,
Cùm in diuersorio nos adorirentur coniuges:
Nunquã viuæ è manibus nostris euasissent venefica.
Dor. Phy, tam peryssent, quàm extrema faba, quod dici solet,
Sed vbi prædam paratam nunc nobis fore
Putas Phormio? nã iãdudum stomachus latrat mihi.
Phor. In proximo hoc vico, ibi cadauer erit, quod involabimus Troch.
Vultures. Dor. Itane arbitrare? Phor. Certe. Dor. Sed vide
Etiamne te isthac fallat spes: neue quis ibi sit, cui
Fucus suboleat, nosque agnoscat. atque ita fabula
Fiamus vulgi, ac risui simus omnibus.
Phor. Non fiet: tu modo fac sis animo bono,
Vt fortem militem decet. Sed commode hic
Mihi quippiam succurrit. Do Quidnam isthuc est Phormio?
Cedò sodes. Phor. Hispanos nos esse assimulabimus.
Dor. Quid, Hispanos? cur istud obsecro? non enim Dimet.
Intelligo. Phor. Vt terrori simus omnibus.
Nam nullum militum genus
Est, quod magis metuat, atque exhorrescãt rustici.
Dor. Non illis soli per Iouem: nam nos quoque
Quales sint, experti sumus frequenter, idque non Senar.
Sine magno nostro, vt arbitror, malo: verùm
Quo pacto isthuc queamus, non intelligo,
Cùm linguam vterque ignoremus Hispanicam.

Phor. Teneo ego verba aliquot vulgaria, quæ ex illius Hispani.
Sermone, quem pridem domi mea dies
Scaz. Complures pertuli, mihi
Dimet. Etiam nunc hærent in memoria: Dor. Vah, si isthuc satis
Esse arbitraris, age, ego quoq; quadã memini ex ijs,
Quibus mens mecum sæpe solebat stomacharier.
Phor. Isthæc suffecerint, nam stupidi, atque stolidi sunt rustici,
Minimo illis os subleuerimus negotio.
Dimet. Tum in vultu vtrique is inest color,
Vt pro Hispanis probemus nos facillime.
At satis hic iam cunctati sumus. Eamus, ac bonis
Auibus Martis experiamur aleam. Dor. Placet.

Actus III. Scena III.

CHREMES, NISA.

Eiusdem generis.

NÆ ego agricolarum qui viuunt sum infelicissimus,
Cui nulla vnquam conceditur quies, nullum ocium,
Troch. Nulla laboris intermissio, nulla denique
Tranquilitas, tam grauibus curis, ac negotijs
Molestis distrahor, atque obtundor vndique.
Nulli festi, ac profesti omnes mihi sunt dies.
Tam imperiosam habeo vxorem, tamque difficilẽ,
Ac morosam. Quæ cum ipsa dies totos domi
Troch. Desideat ociosa, aut cum vicinis garriat,
Non magis parcit marito, quam si asinũ illũ iudicet
Mercede

Mercede conductum: adeò neque quid imponat, neque
Quid imperet mihi, vnquam Cogitat: neque
Me respicit, neque ætatem meam. Nunc sunt mihi
Concinnandi lecti, nunc defricanda matula, nunc
Verrendum pauimentũ, nunc conuoluendæ stragulæ,
Nunc vacca mulgenda, nunc lac agitandum, nunc in agris
Aut arandum, aut fodiendum, nunc purgandum stabulum: his Catal. Troch.
Alijsq́ multò pluribus, Dimet.
Atque grauioribus occupationibus
Quis obsecro solus suffecerit? quis non Scaz.
Tanto succũbat oneri? Sed lupum eccum in fabula,
Hui, tam cito è mercatu? Væ mihi, perij miser:
Vapulabo largiter: nam nondum, quæ modo
Imperabat exiens, curata sunt (agam.
Omnia. Hæc mihi restant eluẽda mulctralia: id Troc. 3.
Nis. Hei miseræ mihi: genua labant, vox deficit:
Tum æger fatiscit spiritus. Deum immortalem! quam fere Scaz.
Ego in istorum prædonum incideram manus?
Pedibus pol habeo magnam gratiam, qui me ex
Tanto surripuerunt periculo. Sed ab ædibus
Nostris me non procul iam abesse gaudeo.
Atque vt hîc quoque satis tuta sim vereor misera.
Chr. At at, quid ego illam turbatam, & metu exanimatum conspicor? Troch.
Compellabo. Hem vxor, quid sibi vult hic timor?
Aut quid expalluisti? quidne respicis

 Identidem?

Identidem? satin' salua res? quid taces?
Nis. Actū est. Ch. Quid ita? cedô sodes. Nis. Nostra ædepol
In dubio vita est. Chr. Quin dic quid sit. Nis. Paululum
Sine ad me vt redeam. Chr. Me miserum, quàm timeo, ne
Tu nunc tristissimum mihi nuncium adferas.
At omissis ambagibus, rem paucis expedi
Amabo. Sed quid hoc? video huc procul aduentare nescio
Quos, hastis gladijsq; armatos. O Iupiter!
Dimet. Scaz. *Serua nos obsecro. Nis. Hem, viden'?*
Illi me prædones per totum iter insequuti sunt
Hactenus, & nunc nihil magis metuo misera,
Quàm ne huc diuertant, nosq; suo crucient, atque affligant modo.
Quare ocyus intrò nos recipiamus Chreme,
Atque occludamus ostium. Chr. Ne feceris Nisa:
Namque hoc pacto multo illos irritaueris magis: & fores
Perfringent, aut irrumpent per fenestras
Catal. 2 *Potius, quàm se sinent excludier. Nis. Quid ergo*
Faciendum existimas, aut quid das consilij Chreme?
Chr. Opperiamur hic eos ante ostium,
Et comiter appellemus: fortasse vti
Prætereant, impetrabimus cum gratia.
Troch. *Nis. Vtinam id fiat. Sed animus mihi nescio quid præsagit mali.*
Chr. Bene ominare, res succedet opinione melius:

Nam

Nam spero adiuturum Deum. Tu modò fac sis animo bono.

Actus III. Scena IIII.

PHORMIO, DORIO, NISA, CHREMES.

Eiusdem rationis versus.

NVnc vultus nobis est sumendus Martius,
Et non nisi castrensia proferenda verba. Troch.
Dor. Sesquipedalia, pullosq́; Bellonæ decentia.
P. Tum nomina quoque erunt mutanda nobis: nam Scaz.
Doriones, atque Phormiones inter Hispanos
Inueneris paucissimos. Dor. Scio isthuc, atq́; ob id
Sennores *erimus vtrique. Neque alio ego te,* Catal.
Neque me vnquam appellabis nomine. Troc.
Hic militibus Hispanis mos est. & sapiunt mea
Quidem sententia, qui se metui, quàm amari
Malunt. Nam facilitas contemptum, seueritas
Autoritatem parit. Phor. Ita me Deus amet, vt
Mihi verum videris dicere: namque eo
Pacto fiet, vt & nostra iussa rustici Troch.
Extimescant, nobisq́; ad nutum suppeditent omnia:
Tum vt quiduis impunè faciamus. Nam quis ea
Audacia est, licet indignis sit exceptus modis,
Vt Hispanum audeat incusare militem?
Aut si id faciat, quid obsecro nisi malum conduplicat suum?
Sed iam satis hîc remorati sumus. Domum
Hanc adoriamur proximam, quicunq́; hîc habitat rusticus. Catal.
Is primus à nobis comedetur, atque exhaurietur

Planissime. Sed eccum eum pro foribus stantem conspicor.

Nis. Hem Chreme, recta huc ad nos affectant viam.

Dimet. *O nos infelicissimos.*

Nimirum consilium illud rectum est, de occludendis aedibus.

Chr. Mitte id, nihil inquã iuuerit, imo oberit magis.

Non sunt irritandi crabrones, quos cum volueris,

Placare nequeas. Prior ego illos cõpellabo Saluete

Scaz. *Viri boni. P.* Apero vellaco, como es taeys ayfy?

Dor. Quin es peraeys Luterano? *Nis. O miseram:*

Hispani sunt: crucem non aeque atque hos horresco milites.

Phor. O traydores del Rey despachaos presto.

Chr. Actum est, perij miser.

Dor. Que hazeis tantas bozes: *Chr. Hei mihi, etiam verberas ?*

Phor. A Luterano, trae paen blanco, y vino. *Nis. O facinus*

Troch. *Indignum. Chr. Nostrate lingua me obsecro*

Compella Sennor: *nam neque quid loquamini,*

Neque quid velitis intelligo. Phor. Non? Ch. Nõ ita

Me Deus amet. Dor. Credo, quia parum placent.

Quae loquimur. simulat se non intelligere furcifer.

Nis. Non pol intelligimus Sennores: *nam vernaculum*

Solum sermonem nos callemus agricolae, eo vtimini

Obsecro: quicquid iusseritis, effectum dabimus proti-

Dor. Insterne mensam, prandiũq; nobis appara *(nus.*

Praesto Praesto, *quid cunctaris venefica ?*

Chr.

C. Paramus sedulo; vos modo desinite stomacharier.
Nis. Quicquid in ædibus est nobis, apponemus liberaliter.
Phor. Hoc etiam atque etiam cogitate, militem vobis Scaz.
Esse excipiendum regiũ: quapropter ne vulgaris, aut
Quotidianus apparatus sit, cauete sedulo. Troc. 2.
Eho, quid tu nobis panem atrum adfers blitea?
Album apponito, eumque recentem, nisi cerebrum
Tibi velis hic dispergier. Dimet.
Tum petasonem, lardum, aut fumo induratas carnes nolumus:
Seruate isthæc vobis, nam talibus noster
Non assueuit stomachus. Nis. Atqui nihil præter
Illam est nobis vsquam in penario. Dor. Apage in Scaz. 2.
Malam crucem garrula, vinũ etiam ex oppido ad-
Nobis volumus in vesperum, idque Renense. (ferri
Chr. Hui. Phor. Præterea armum ouillum, caprum, Scaz 2.
aut leporem potius: hæc
Nisi mature parata, atque probe assa fuerint
Omnia, væ vestris capitibus, atque scapulis.
Hac cõditione cõtenti nunc hisce erimus vulgaribus
Nis. Eheu, ad restim jam nobis res rediit planissime.
Pho. Quid mussitas pessima? quod præceptum est tibi
Fac exequare protinus: etiamne respicis?
Dor. Hem furcifer, vbi sunt oculi? videsne cantharos
Esse vacuos? Chr. O me miserum. Phor. Quid stas
stipes? vola.
Probe, vt arbitror, se habẽt principia. Dor. Rusticũ
Hic nacti sumus satis opulentum, ac diuitem.
Pho. Sciebam ego isthuc, & propterea te potissimùm
Huc

Catal. *Huc deducebam. Dor. Fecisti probè, sed eccum*
Accedentem silicernium; pol dignus est
Ad hunc qui tractetur modum. Chr. Sit faustus, ac
Felix vobis hic potus. Dor. Aconitum esse optes, vt Arbitror,
Quo his exonereris sumptibus. Sed quid quod te rogẽ?
Iámne ad macellum exijt vxor? Chr. Iamdudum.
Dor. Abi
Tu, atque ex corte adfer gallinas aliquot, easq́;
Partim elixas partim assas cura sedulò.
Catal. *Chr. Ehu me infelicem! etiamne amplius? trium*
Dierum vix mihi est familia. Phor. Ehẽ, quid murmuras
Mastigia? abi inquam, nisi pauimentum hoc tuo
Velis cõspergi sanguine. vt incedit testudo! Chr. Prò
Deum immortalem, quis me est infelicior?
Hos tantos sumptus quis ferat vel satrapes?
Dij perdant hoc imperiosũ, superbũ, atq́; intolerabile
Hispanorum genus: qui, cùm domi sunt, vix habent
Troch. *Quo ventrẽ exaturent fam-licũ, appludam vorãt,*
Vappum bibunt: tum nuditate horrent, ringunturq́; inedia.
In his verò nostris regionibus, haùd secus
Ac heroes, magnatesq́; coli, & honorari volunt.
Nostrates autem adeo præ se contemnunt, vt pecuda potiùs,
Quàm homines esse illos arbitrentur. Quare eos
Odi pessime: adeò vt ad occursũ illorũ animus statim
Inhorrescat mihi. At metuo ne hic me audiant
Querẽtẽ. gallinariũ adibo, vt quod iusserũt exequar.

A C-

Actus III. Scena V.

PHORMIO. DORIO,

Eiusdem generis.

OHe, nunc affatim expleti sumus, surgamus, & Ambulãdo in vesperũ exacuamus stomachũ. Troc. 5.
Tum visamus quot vaccas hic rusticus habeat in stabulo.
Do. Quin ædes perscrutemur omnes, omnes arculas
Scriniaq; omnia; deniq; innolemus. atque
Auferamus etiam quæ vsui nobis futura sunt.
P. Quo iure? Do Bellico. Ph. Placet: militibus enim
Quodcunque lubet licet, neque pol iniuria:
Nam in rempublicã merita illorum sunt maxima. Troc. 2.
Propulsant hostem, pugnant pro patriæ
Salute, pro aris, ac focis, pro libertate publica.
Hi si quid cuipiam ademerint, si quem spoliauerint,
Aut ceciderint, si cui vim fecerint,
Si quid perfregerint, incusandi, aut culpandi erunt?
Dor. Nequaquam, nam cùm ex illis maxima percipiantur commoda, Troch.
Ad hæc lenia conniuendum est incommoda.
Phor. Recte dicis, sed pergamus, quò perlustremus singula.

Actus IIII. Scena I.

CHREMES, NISA.

Trochaici, partim catalectici, partim acatalectici.

PRô Deûm atque hominum fidẽ! minime miror si homines
Insanire incipiant ex iniuria.
Nis. O mores, ò flagitia! ô inauditam impiorum

Hominum

Hominum audaciam, atque maliciam? Chr. O superbiam
Iudiciorum, legumq́; oscitantiam!
Per quã his nebulonibus, & scurris quiduis impunè licet.
N. hei mihi, mori malim, quã in tãtis calamitatibus
Viuere & tam acerba perpeti. Chr. Non perpetiar
Iam.3. *Amplius, atque adeo animã relinquam potius, quã non hos vti*
Merentur vlciscar mastigias, magnum est quod molior:
Et spero adiuturum Deum.
Nis. Quid Chreme? Chr. Vt ego illos pellendos, atq; ex ædibus
Exturbandos censeo: quandoquidem blandiendo
Et benefaciendo, omniaq; tolerando nihil
Hactenus profecimus. Hac non successit, rem alia
Iamb. *Nunc experiar via. Nis. Mi vir, si tibi velis*
Consultum, sententiam muta: ne & ipse te,
Et nos omnes perdas. Chr. Non me clã est periculũ
Hac in re esse maximum, verùm sic animum
Induxi meum, priùs me perditurum
Meam vitam, quàm hac perpetiar diutius.
Tum si maximè velim ferre, facultates non sinunt.
Iamb. *Nam vnam cœnam heri illis dedimus, quæ si iterũ*
Nobis sit danda, actum siet. Vt enim alios
Sumptus omittam grauissimos, indesinenter
Sorbendo, nobis quid vini absumpserunt? Eho
Quid futurum existimas Nisa, si nos assidue exedant?

Nis.

Nis. Durũ quidẽ haud nego: sed lenius fit patientia, Scaz.
Quod mutari non potest. Chr. Nimium hercule
Improbi isti nostra abutuntur patientia,
Quam tum demum nobis profuturam existimo,
Cum in furorem sese commutauerit.
Nis. Laudarem animum, nisi supra vires tuas
Esse quod conaris, arbitrarer Chreme. Chr. Nihil
Si moriendũ est in tali facinore, mori mihi (moror:
Hac tam misera vita futurum est gratius.
Nõ fit sine periculo facinus magnũ, ac memorabile. Iam.
Tu modo fac sis animo quieto. Nis. Facile possem,
Nisi sæpius, quantum armati valeant, experta essem Iam.4.
misera.
Chr. Audendum est: nemo ignauia victoriam
Est consequutus vnquã. Prima coitio est acerrima,
Si sustinueris, post illas vt lubet ludas licebit. (hanc
Itaque hoc quicquid est periculi, magnarum erit
Remedium ægritudinum. Nam posthac incolumes
Sat scio fore nos, si semel infracto animo iniuriam
A nobis propulsauerimus. Nis. Ne Hercules
Quidẽ cõtra duos. Chr. Vah, quasi tibi desint manus
Tu fac vticolus in prõptu sit, ego mihi furcã sump- Iamb.3
Si illis machæra, & nobis vrbina est domi. (sero
Quanquã nõ magnopere istorũ me terret ferocitas,
Qua tum in nos bacchantur maxime, cum tuti post
principia
Vrbis belligerantur ebrij, tum eorum est
Operaprecium audire audaciam, quando miserum, Scaz.
Et inermem agricolam, qui referire non audet,
Maledictis lacessunt, atque verberibus.

At

Iamb. *At nunc faxo vt cum rustico minime ignauo sibi*
Iamb. *Rem fuisse sentiant, & superi, nisi quid me animus*
Fallit, nostros conatus iuuerint. Nam qui tibi
Nunc viri videntur, nebulones sunt ignauissimi.
Nis. Si isthuc certum est tibi, age, parebo: tu modo quod facto erit
Iamb. *Opus, impera. Chr. Nihil quidem amplius, nisi vt*
Cum tempus fuerit, te talem prebeas,
Qualem ego te expertus sum sæpissime.
Nis. Euge, rem feliciter successuram auguror,
Adeò animus ad pugnam exardescit mihi.
Iamb. 2. *Modò aderunt opinor, rursus nos suis*
Adorituri maledictis, probris ac conuitijs.
Quod si fiat, faxit se cum viragine
Congressos intelligant. Adeo ego iam ferre possum
Illorum minas, & contumeliosa verba. At
Iamb. 7 *Eccum foras vtrumque prodeuntem. Tu*
Accede ad illos, ac primùm quidem experire
Si quid cum gratia impetrare queas: nã quod cauere
Potes, stultum est admittere. Quod si comiter
Blandeque loquendo nihil effeceris, nosque
Affligere, cruciare, atque verberare porro
Pergant, memento te virum esse. Ego introeo, vt
Quæ ad pugnam opus erũt parẽ reuersura è vestigio.

Actus IIII. Scena II.

DORIO, PHORMIO, CHREMES, NISA.

Eiusdem generis versus.

QVid istuc? itane ad clarum dormiuimus diem?
Multa nox meis adhuc est oculis. Ph. Hic veterum

Her-

Hercule est pellendus ab animo. Sed nausea
Quæ tãta stomacho? Quidnã hæc sibi vult oscitatio?
Extendere nunc demum neruos iuuat, iuuat
Ab oculis propellere somnum. Dor. Quid an ructas Iamb. 4
Hesternam crapulam? Phor. Id quidẽ facio insolens: nam vel
Ad cruda concoquenda stomachus mihi valet satis:
Nec ventrem tanta suburra vnquam grauatum Iamb. *memini, vt*
A vomitu remedium quærendum fuerit mihi:
Quod ne nunc cõtingat periculum pol maximum est.
Dor. Nihil hercule mirum, qui heri tantum cibi
Deglutiueris, tot cyathos exorbueris.
Ph. Te quoq; nihil vnquã vidi edacius, aut bibacius Iamb. 2
Quicquam. Dor. Certè aliàs non soleo esse parcior,
Aut abstemius, verùm nunquam ante, quod sciam,
Cœnaui vnctius, nunquam prolixiùs.
Phor. Sic indulgere iuuat genio. Dor. Sic curanda est cuticula.
Chr. Mortuũ ego me malim, quàm hoc vobis de meo
Contingat sæpiùs. Phor. Io Liber pater?
Dor. Io Ceres? quis nobis fortunatior?
Chr. Dij vestris sceleribus dignum vobis reddant Iamb. *præmium,*
Nis Chreme, in promptu sunt quæ parari iusseras.
Chr. Bene fecisti. Phor. At eccum furciferum cum coniuge!
Vellico Luterano. Dor. Ennemigo de Dios.
Chr. Blanda hercule atque amica salutatio. Phor. Iamb. *Quid mussitas scelus?*

Chr.

Chr. Vos hic demirabar tam mane, qui heri
Tantum biberatis. D. An tibi id nimiũ videbatur
Sacrilege: An nos vento, aereq́ victitare
Scaz. Credideras? Chr. Non profectò, sed tantos tamen
Helluones ac tantos gulones esse vos
Iamb. Nunquam existimaueram. Phor Vah, tun'nos helluones
Appellabis mastigia? Nis. Qualis vos deprehendi-
Tali honestamus nomine. Nos agricolæ rudes, (mus
Atque simplices scapham scapham, ligonem
Iamb.4. Ligonem dicimus. Dor. Etiam sententias
Loqueris garrula. Phor. Quid istuc, tũ in tam graui
Delicto isti impudenti, atque temerario
Audes patrocinarier: Nis. Quod tu mihi
Obiectas patrocinium? an non maximo
Nostro incommodo, grauissimisq; impendijs
Vos tales heri per totum pertulimus diem?
Phor. Eho venefica, ego pol tibi, nisi taces,
Istam linguam præcidam impurissimam.
Abi ad macellũ, emptura quæ appares in prandiũ.
Iamb. C. Hui etiam prandere hic statuistis? Itineri ego vos
Accinctos putabam. Dor. Ha, ha, he, tota erras via.
Neque hodie, neque cras, neque perendino hinc discedemus
Die. Quare absq; mora ad vrbẽ te cõfer, ibiq́; eme
Quæ parato opus erunt, atque vide ne quid desit nisi
Vapulare mauis sceleratissima. Chr. Ex
Cœna hesterna non pauca supersunt: ea
Vobis toto hoc sufficient die. Phor. Seruate vobis,
Liberisque vestris frusta illa, atque reliquias:

Nos recentia, integraque volumus. Chr. Recentia? Iam.
Dor. recentia inquam, atq; integra: quoties idem
Dicendum erit trifurcifer? Chr. Pecuniam
Igitur numerate, qua emantur recentia.
Phor. Pecuniam? hem tibi mastigia. Dor. Accipe
Sacrilega. Chr. Etiam verberare audetis pessimi?
Hem vxor, ad arma, ad arma: insonuit buccina.
Nis. In me nihil erit mora. Phor. Etiam referire paratis
Audacissimi? huc si quid lubet. Non hercule
Viui è manibus nostris euaderis hodie. Chr. Siccine
Ais canis? Phor. Eho populares, succurrite,
Atque auxilium ferte miseris. Nis. Hem Chreme, virum Iamb.
Te prebe. D. Va mihi. Phor. Interimor infelicissi-
Chr. Sic, sic vobis apparamus integra. (mus.
Nis. Sic mercamur recentia. Chr. Eho Nisa, vide
Ne istum elabi sinas scelus. Ego huic spiritum Iamb.2
Intercluserо. Nis. Vapula impurissime.
Dor. Perij miser. Phor. Interij. Nis. Quo pacto hac vobis placent
Cupedia? Dor. Quomodo hoc villi sapit? Dor. Hei mihi,
Etiam illuditis? Ch. Hem Nisa, arma illis eripiamus
Atque ex adibus exturbemus sceleratissimos.
Nis. Non pol viui eijcientur hodie, sed efferentur
Mortui. Dor. Misereat vos nostri obsecro. Iamb.2
Ch. Apagite, apagite. Nis. Indigni qui viuant tamē.
Chr. O fortes, atque strennuos
Milites! Nis. O insuperabilem ferociam!

M Chr.

Chr. Eia, pugnastis fortiter: Egregiam pol laudem & spolia
Ad commilitones referetis magnificentissima.
Iamb, *Phor. Fugiamus, fugiamus, dum euadendi datur Copia* ————

Actus IIII. Scena III.

CHREMES, NISA.

Iambici, senarij & septenarij, admistis paucis octonarijs.

———*Iâmne abierunt Nisa? Nis. An abierint*
Catal. *rogas?*
Imo simulac elabendi facultas
Dabatur, non secus se conijciebant in pedes
Homines timidissimi, quàm lepores aut damæ aufugere solent,
Scaz. *Conspectis canibus venatorijs. Chr. Non hercule*
Reuersuros illos credo propediem. Nis. Sic, sic
Exercendum est sceleratum hoc militum genus.
Quòd si omnes à se iniuriam, & violentiam
Ad hunc propulsarent modum, haud pol quoslibet
Tanta audacia, tamq; intrepide passim lacesserent
Troch. *Despoliarent, atque cruciarent improbi.*
Sed hoc quis euenturum credidisset Chreme? viro
Longa militia prælijsq; frequentibus
Exercitatos, præterea Hispanos, qui bellica
Scaz. 3 *Virtute cæteris præstare dicuntur,*
Tam meticulosos, ignauos, & imbelles
Esse, vt quiduis potius eos, quam milites esse
Troc. 2. *Putes? Chr. Prodigij, ita me Deus amet: simile, nec*
Quidnam ipsis acciderit, diuinare aut suspicari
Possum, nisi aliquam Nemesin, vel conscientiam

Sibi

Sibi multorum scelerum male consciam, animũ eis
Labefactasse penitus: vt cum superiores
Facile esse possent, mente tamen consternati, neq́;
Referire, neque se valuerint tuerier.
Nis. Mirum ni tale quid fuerit Chreme, nam postquam minis
Cœlum ante territabant, nihilq́; non ferociter,
Atque animose loquerentur, cum ad pugnam est ventum, arma illis statim
E manibus excidebant quasi pueris. Chrem. Pol vera sunt
Quæ dicis Nisa: sed cur non istud potius
Nostræ audaciæ, animoque forti ascribimus? Troch.
Quæ & inferioribus non raro pepererunt victoriã. Catal.
Semper in conflictu maximum periculum est ys,
Qui maxime timent, confidentia pro muro habetur.
Tum desperatio etiam timidos strennuos facit. Troch.
Nam mori pol maluissem, quam illos perpeti
Diutius. Nis. Et ego quidem, sed nunc quia
Hoc prælium nobis ex animi successit sententia,
Eamus, atque triumphum agamus intus. Chr. Ita certe decet.

Actus V. Scena I.

Dorio, Phormio.

Trochaici, partim catalectici, partim acatalectici.

QVid nunc consilij capiemus Phormio?
Aut quo pacto tantum dedecus celabimus? Iamb.
Phor. Pol neque quid dicam, neque quò me recipiã, neque quid agam scio.
Nam ad restim iam nobis res redijt planissimè.

Dimet. *Dor. Nil me herculè aliud restare video, deligenda arbor est suspendio.*

Phor. Vtinam hîc aliquid esset, quo me præcipitem darem:

Nam vitæ iamdudum me tædet meæ.

Dor. Neque ego quicquam malim, quàm in hac re defungier:

Adeò totus displiceo mihi. Phor. Vah crucior,

Bolum tantum tam subitò nobis ereptum esse è faucibus.

Iamb. 2. *D. Quarta herculè luna nos natos esse arbitror, quibus*

Tot calamitates, ac tanta eveniunt infortunia.

Phor. Quartáne an quinta luna nati sumus, equidem nescio:

Hoc certè scio, nos natos esse ad verbera.

Iamb. 2 *Nam superioribus diebus ab vxoribus*

Multum diúque pulsati, vix semivivi ex earum

Evadebamus manibus: nunc iterum à rusticis

Cæsi vsque ad necē, ægrè membra trahimus miseri. Dor. A Rusticis

Ais? imo vnius nos ad hunc exercuit modum,

A sola vxore adiutus. vah, merito me nunc nostræ pudet

Ignauiæ. Phor. Ego pol magno impetu frequentes

Rusticorum turmas irruere in nos arbitrabar:

Iamb. *Hinc me subitus timor inuadebat. nam nisi*

Id putassem, continuò caput isti dissecuissem

Sacrilego, tum autem veneficam istam, vah, quibus

Excarnificassem modis? Dor. Frustra nunc isthæc

Fabulare

Mihi

Mihi, postquam tu nulla omnino verbera
Propellens, aut auertens, & ne simul quidem
Referire audens, vsque corpus verberandum præbueris:
Et prior, simulac liceret, fugeris
Protinus. Phor. Confiteor Dorio: quanquã tu quoq; Iamb.
Statim fugisses, nisi ceruice præhensum, atque vi
Prostratum in terram te resupinasset rusticus.
Phor. Non inficior: nam continuò cor quod aiunt,
In genua mihi conciaebat, qui aliàs esse soleo
Intrepidus. Credo vltricem aliquã nobis ab inferis Iamb.4.
Fuisse immissam furiam, quæ incusso repentino
Terrore, nostram retuderit lasciuiam,
Atque petulantiam: quæ iam omnem excedebant modum. Dor. id fuit
Per Iouem. Sed ista mittamus, quandoquidem
Quod factum est, infectum reddi non potest. Quin potius
Consiliũ capiamus, quid posthac nobis faciendũ siet.
Phor. Neque pol consilium habeo, neque auxilij copiam. Iamb.
Actũ est, nihil restat, nisi vt inedia pereamus miseri
Dor. Durissimum id quidem mortis genus: quare Iamb.5.
Quiduis malim & facere, & pati, quàm vitam in
Tantis finire calamitatibus. Phor. Et mihi quoque
Onus quantumuis maximum imponi sinam,
Siquidem istud effugere liceat infortunium.
Dor. Hei mihi, nunc cupiam esse frugi, atque opero exercendo
Totos defatigari dies, nisi

Frustra id cupiā infelix. Phor. Ah, quis nos inopes
Tecto dignabitur? quis ventrē saturabit famelicum?
Nam postliminio ad vxores reuertēdi nullā herculè
Iamb.2. *Spem nobis superesse conspicio. Dor. Et tamen nisi*
Illæ recipiant, actum est, perijmus funditus,
Cùm ne vnius quidem obolus in loculis nobis sit reliquus.
Phor. Quàm velim nobis esse precatorem, aut patronum aliquem,
Iamb.6. *Qui blandè, ac commodè loquendo, illis animum*
Emolliat, & nos restituat in gratiam.
Dor. Quin ipsi potius ad illas accedamus, & veniam
Precemur supplices: nam si ignoto cuipiam
Hanc delegauerimus prouinciam, periculum
Erit, ne, si ille rem evulgarit, fabula
Fiamus vulgi, passimq; traducamur. atque
Illudamur ab omnibus. Phor. Non improbarem
Consilium tuum, si ausim experirier.
Sed qua fronte obsecro isthuc tentabimus?
Dor. Perfricanda frons est, & pudor omnis est
Abijciendus egentibus: exorabiles
Facileq; illas fore confido: nam fœminæ
Iamb. *Quemadmodum leues ob causas sæpe ad iracundiā*
Prouocantur, ita si quis modo paululum
Blandiatur, deliniuntur, ac placantur facilè.
Phor. Age, age, mos gerendus est tibi, quandoquidē
Eò nos compellit necessitas: cui
Iamb. *Si quis conetur resistere, actū agat: cum Dij quoque*
Huic dicantur cedere. Dor. Recta igitur eas accedamus: at

Nescio

Nescio quas istic procul stantes video, hem mane.

Actus V. Scena II.

Perilla, Bromia.

Eiusdem rationis versus.

Est vt dicis Bromia, pro grauissimo mariti
Crimine paululum supplicij vxori debet esse
Satis, nunc verò nostra austeritate, ac sæuitia
Ita illos hic alienatos video, vt reditum sibi
Ad nos non audeant sperare. Bro. Non iniuria, Iamb.3
Nam nimis pol duriter, neque vt vxores decebat,
Nos illos tractabamus. Perilla. Per. Verum
Dicis: nostra culpa hæc turba, atque abitio
Euênit: Quapropter si contingat nunc meum
Redire, & si frugi se in posterum fore Irmb.4
Promittat, næ ego libenter illum reciperem.
Bro. Ego idem quoque mihi faciendum abitrarer: nec
Id pol eò quòd non facilè vel perpetuò, si opus
Sit, carere illo possem: sed quod communes me monēt
Liberi, quibus alendis ego me imparem esse sentio.
Tum molesta, iniucunda, atque tristis est
Solitudo. Per. Eadem me cura torquet Bromia.
Nam ni id esset, nunquam me exoraret quispiam
Quin perpetuo sola esse malim, quàm tam multa apud virum Iamb.
Perpeti. Bro. Ne quæso isthæc tam iniquo animo feramus
Perilla: quasi alij nihil vnquam faciant mariti,
Quod displiceat vxoribus: aut quia nos non delinquimus

Fœminæ. Sed quoſnam quæſo eos dicam eſſe, quos procul (bus
Hinc conſiſtentes video? Pe. Viri noſtri ſunt, de qui-
Iamb. 8. *Loquimur Bromia. Bro. Pol eos eſſe auguror,*
Adeo ad occurſum illorum mihi commouetur
Animus. Per. Ii ſunt ipſi, procedamus illis obuiam,
Atque excipiamus comiter. Non licet hominem
Sæpe eſſe vt vult, ſi res non ſinit, ita tempus eſt
Nunc, vt mihi virum reſtitui gaudeam,
Nuper nihil minus. Bro. Mane, mane, iſthoc pacto in ipſos,
Atque in nos peſſime conſuluerimus, ſi tam
Leni, atque victo animo nos eſſe oſtenderimus.
Per. Qui ſic? cedo: non enim intelligo. Bro. Non? at faxo vt
Intelligas. In nequitiam cito relabentur priſtinam,
Si nos cupidas eſſe ſui intellexerint.
Per. Quid igitur faciendum cenſes Bromia?
Bro. Subſiſtamus hic, atque vltro illos ad nos ſinamus accedere, ac primum quidem quanquam orant atque ſupplicant,
Iamb 3. *Tamen vultu ad ſeueritatem compoſito,*
Simulemus nos illos recipere nolle; tandem
Cum obſecrandi finem non faciunt, quaſi
Precibus victæ, ægre culpam illis ignoſcemus, atque
Recipiemus in gratiam, ita firmius
Illos alligauerimus: neque iterum audebunt, quod ſemel
Experti ſibi ceſſiſſe ſciunt infeliciter.
Per. Conſulis probe: atque ob id tibi lubens paruero

Actus

Actus V. Scena III.

Phormio, Dorio.

Eiusdem rationis versus.

Hem, Dorio, nisi quid mihi hallucinantur
Oculi, vxores istæ sunt nostræ, quas hinc procul
Colloquentes vidimus hactenus. Dor. Sunt? herculè
Sunt. Animus mihi pol tremit formidine, Iamb.
Adeò ne quid nobis iterũ malefaciant, metuo miser.
Phor. Et mihi hercle pauore totum corpus inhorruit.
Abeamus Dorio, nam in illarum conspectum ego
Prodire ausim neutiquam. Dor. Eho, quò fugis
Stulte? resiste. Phor. Non ausim: nam nimis ego à mea
Mihi timeo infelix. Dor. Resiste inquam. Phor. Nihil agis.
Dor. Nullam ego nobis aliam viam ad salutem esse video. Iam. 2.
Audendum est. Phor. Vide obsecro quid agas.
Dor. Nimirum quod ipsa res,
Tempusq; hoc postulat, id ago Phormio. Phor. Nondum satis
Illarum videre perspexisse contumaciam.
Dor. Ah, non desines? neque vnquam auscultabis mihi?
Phor. Libenter auscultauero,
Si modo quæ ex vsu sunt futura consulis. D. Quasi Iam. 4.
Isthic minus mea res agatur quàm tua: & quasi
Vllum aliud præter hoc nunc nobis restet confugiũ.

Quod

Quod si tu quid melius inuenire queas, quo
Nobis prospiciamus, vitamq́; tueamur ab inedia,
Age, profer, parebo lubens. Sed si nusquam alia
Iamb. *Nobis superest spes, si vbique excludimur,*
Si inuisi, atque exosi passim sumus omnibus,
Quid aliud, quàm quod necessitas nos facere cogit,
Faciemus miseri? Phor. Miseri profectò, vtcunque
Cesserit, noui ego meã, quàm difficilis, superba, (res
Morosa, ac contumax sit: tum quàm durum, atque molestum mihi
Iam. 2 *Fuerit hactenus, illius intolerabile*
Imperium pati. Dor. Iugum ego quoque me scio
Suscepturum minimè amabile, sed quid facias? è duobus
Iamb. *Malis, cùm vtrumque declinari non potest,*
Quod minus leuiusq́; est, eligendum censeo.
Phor. Dicis pol sapienter, atque ideo morem geram tibi.
Do. Bene facis, laudo. Nunc igitur absque vlla mora
Ad eas accedamus, dum sola sunt, dumq́; occasio
Offertur: nam in tempore venire, omnium
Iamb. *Rerum solet esse primum.*——

Actus V. Scena IIII.

BROMIA, PERILLA, DORIO, PHORMIO.
Iambici, senarij & septenarij, admistis aliquot octonarijs.

——*Viden' eos Perilla*
Accedentes propiùs? Per. Oh, video Bromia,
Et gaudeo. Bro. Hem, serua, tristis seueritas

Sit

Sit in vultu. Per. Tendo. Bro. Tum in verbis grauitas atque constantia.
Per Memorem monuisse te dices. Bro. Toti pallent metu,
Terramq; prospectant identidem. Per. Vt res se Scaz.
Nobis dant, ita humiles, atque elati sumus:
His nemo fuit magis animosus quisquam, aut intrepidus magis:
Nunc autem egestate, atque extrema rerum inopia
Perculsi, quàm submissi, ac parui animi sunt? quam timent
Omnia, adeò vt non cognoscas eosdem esse?
Bro. Mirum ni frugi posthac sint futuri, si
Quidem reipsa iam deprehenderunt satis, quid sit Scaz. 3.
Apud alienos, atque ignotos viuere.
Dor Sequere me Phormio: ego prior illas adoriar.
Phor. Præ pudore, ita me Deus amet, vix caput
Attollere audeo. Dor. Abijciendus est pudor Troch.
nutilis. Sed heus, orationi fac subseruias,
it si quid fortè ego defecero, tu succurras. Phor. Dabo
Operam. Bro. Perilla, accedunt, simulemus nos velle abire,
Sequentur, atque reuocabunt nos, sat scio. Catal.
Dor. Ehē, siccine maritos fugitis vxores? Bro. Quasi
Non præuideris, ad illos respice. Quis est qui nos? Hem, hiccine
Eratis perditi? Per. Itane in conspectū nostrū venire
Audetis impurissimi? Dor. Hanc vnā nobis ignoscite Catal.
Culpā, si aliam vnquā admiserimus vllam, occidite. Troch.
Phor-

Phor. Misereat vos nostri obsecro. Per. Abite quò digni estis furciferi.
Bro. Satis diu verba dedistis nobis, apagite.
Dor. Quod est peccatum, corrigemus sedulò.
Bro. Nempe vt soletis. Dor. Certè mea Bromia. Bro. Non audio.
Scio ego quàm non sit tutum vobis credere.
Per. Vetus dictum est: decipi tali semel Dij faxint bene,
Dij faxint malè, si bis idem deceperit.
Phor. Eia, sine te exorem meum suavium.
Dor. Da veniam obsecro mea voluptas vnica.
Troc.2. *Bro. Vt nunc blandiuntur sceleratissimi!*
Per. Vt adulantur impostores! Verùm talibus
Non facile pol nos circumvenietis fallacijs.
Dor. Eheu nos miseros! Bro. Neque lachrymis, neque querimonijs,
Troch. *Neque precibus vestris fidem habemus. itaq; nihil*
Agitis, si his nos flecti posse cogitatis.
Qui dũ quod vobis vultis, oratis, boni, atq; supplices estis: verùm simulac isthuc impetraveritis,
Continuo ex supplicibus in contumaces, ex bonis
In pessimos mutamini. Dor. Non pol fiet meum
Troch. *Corculum: obsequentes vobis posthac erimus*
Per omnia. Phor. Quicquid iusseritis, effectum dabimus protinus.
Troc. 5. *Dor. Commoveant vos, quæso, communes liberi.*
Phor. Moveat tempus illud, quo voluptati
Vobis aliquando fuimus. Per. Quid isthuc? video Bromia

nobis

Nobis nō licere, vti cœperamus, hoc pertendere: hac
Conditione vos nunc recipimus in
Gratiam, si feceritis, quæ vos facere
Æquum est. Dor. Faciemus omnia: imperato. Bro. Ego
Vobis leges, quibus erit parendum, recitabo:
Ausculate, atq; animum advertite sedulo. Phor.
Hic sumus. Bro. Principio, ne vnquam posthac iniussu nostro foras Troc. 2
Pedem efferatis. Dor. Hem placet. Bro. Nullum ingrediamini
Diversorium. Phor. Ratum esto, Bro. Festo autem die,
Cùm ab opere vacandum erit, vsque domi desideatis: Troc. 2
Nobis verò exire quò lubeat, ius, atque æquum esto. Dor. Age,
Nihil refragamur. Bro. Tum vt pecuniæ, rei
Familiaris, atque facultatum omnium Troch.
Penes nos administratio sit, & custodia.
Dor. Isthuc quanquam durum, concedimus tamen,
Nisi quid dissentis Phormio. Phor. Ægedū, placet.
Bro. Postremò obiurgati, & pulsati etiam, patienter feratis, Troch.
Omnisq; vobis mussitanda sit iniuria.
Phor. Hui, iniquum id quidem. Per. Iniquum? hem vt lubet, nihil
Moramur. Dor. Mea Perilla, quiesce, faciemus pol omnia.
Per. Nihil etiam audio ipsum. Phor. Perij. Per, Hē, quid

quid taces? Phor. Age
Assentior, siquidem huc me compellit necessitas.
Durum, vt aiunt, telum. Bro. Iouem igitur lapidem
Troch. *iurate, vos*
Hæc religiose seruaturos omnia.
Dor. Iuramus, firma, atque inuiolata sunto. Bro. Nunc
Domum recta hinc concedite,
Dimet. *Et ad opus vos conferte, nos sequemur protinus.*
Per. A nobis exemplum petite mulierculæ;
Catal. *Quæ ignauos, aut decoctores habetis*
Maritos: quo pacto emendandi sint discite.
Sic tandem ludicra hæc spectasse proderi
Vobis. Per. Nihil est quod expectetis amplius:
Facta, & transacta iam sunt omnia: nos maritos
Catal. *Sequimur. Valete, & si placuimus, plaudite.*

FINIS.

Credo in deum patrem omni
potentem creatorem celi et
terre. et in Jesum Christum
filium eius unicum dominum nostrum
qui conceptus est de spiritu sancto
natus ex maria virgina: passus sub
pontio pilato crucifixus mortuus
et sepultus: descendit ad inferos
: tertia die resurrexit a mortuis:
ascendit ad celum: sedet ad dextram
dei patris omnipotentis, unde ventu
rus est ad iudicandum vivos et mortuos
credo in spiritum sanctum, sanctam
ecclesi

Hic liber est mea

Hic codex est meus a testis est deus
Si quis inveniat nomen sit orat
anno
Cuthbert coller [illegible]
[illegible] :

[illegible]